

ISSN:2667-4769

Jia
journal

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Cilt: 8 Sayı: 18

www.jiajournal.com

International Journal of Art and Art Education

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

International Journal of Art and Art Education

ISSN: 2667-4769

Journal of Art and Art Education dergisi(Jiajournal), yılda üç defa yayın yapan uluslararası hakemli bir dergidir. **Jiajournal**'da yayımlanan tüm makalelerin yayın hakları **Journal of Art and Art Education dergisi(Jiajournal)**'ne aittir.

Yayımlanan yazılar yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde basılamaz. Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Yayın kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir.

Journal of Art and Art Education, Uluslararası hakemli ve indeksli bir dergidir **Academic Resource Index, Advanced Science Index, ASOS, Eurasian Scientific Journal Index, CiteFactor, Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Sobiad, Scientific Indexing Service** tarafından taranmaktadır.

Journal of Art and Art Education is an international, three-reviewed in a year journal.

Jiajournal, bear the sole legal responsibility for their published works in **Journal of Art and Art Education**

Journal of Art and Art Education has the sole ownership of copyright to all published works. No part of this publication shall be produced in any form without the written consent of **Journal of Art and Art Education**. It can be quoted as long as referred to the Jiajournal. The Editorial Board makes the final decision to publish articles.

ISSN: 2667-4769

Sayı / Issue: 18– Nisan / April: 2025

International Journal of Art and Art Education
Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi
International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi
International Journal of Art and Art Education
ISSN: 2667-4769

Editor

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Fatih KARİP

Doç. Dr. Emrah PEK

E-mail: jiadergi@gmail.com
Web: <http://www.jiajournal.com>

JiAJOURNAL

Sayı / Issue: 18– Nisan / April: 2025

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi
International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Editor

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Fatih KARİP

Doç. Dr. Emrah PEK

Alan Editörleri

Müzik: Dr. Öğr. Üyesi Kadir YILMAZ

Grafik: Doç. Dr. Meyrem DEVECİ

Dr. Melinda KOSTELAC

Resim: Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AZAMET

Resim- İş Eğitimi: Prof. Dr. Meltem KATIRANCI

Doç. Dr. Fatih KARİP

Heykel: Prof. Dr. Sezer CİHANER KESER

Dr. Sergei KAREV

Geleneksel Türk Sanatları Bölümü: Doç. Dr. Ruhi KONAK

Doç. Dr. Karim MİRZAE

Seramik: Doç. Dr. Olcay BORATAV

Dr. Ljubica JOCIĆ

Sinema: Dr. Öğr. Üyesi Afif ATAMAN

Moda tasarım: Dr. Beyhan PAMUK

Prof. Dr. Yosi ANAYA

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü:

Dr. Işıl KONAK

DANIřMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet ALTIN - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUş - Dicle Üniversitesi

Prof. Dr. Birsen İLELİOĞLU - AHBV Üniversitesi

Prof. Dr. Cengiz řENGüL - Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Cingiz BAGİROV - Azerbaijan State University of Flormaniya

Prof. Dr. Fatih BAřBUĐ - Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Fethiye ERBAY - BoĐaziĐi Üniversitesi

Prof. Dr. Figen ÖZEREN - Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ - Kırřehir Ahi Evran Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin ELMAS - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Lela GELEİşHVİLİ - Art Academy of Georgia

Prof. Dr. Mansur CEFEROV - Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Meliha YILMAZ - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Prof. Dr. Necati DEMİR - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Nesrin NL - Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan CEBRAİLĐLU - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Osman KUNDURACI - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. S. Cem řAKTANLI - Alaattin Keykubat Üniversitesi

Prof. Dr. Serap BUYURGAN - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. řebnem Ruhsar TEMİR Gökçeli - Uřak Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĐ - KTO Karatay Üniversitesi

Doç. Dr. Aziz ERKAN - Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. Bahar SOĐUKKUYU - Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru ALPARSLAN - Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Elif AKSOY - Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Engin GÜRPINAR - İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Funda MASDAR - Bitlis Eren Üniversitesi

Doç. Dr. Gülnur DURAN - Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan KUYUMCU - Selçuk Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim Gökhan CEYLAN - Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. Menduha SATIR KAYSERİLİ - Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Mutlu ERBAY - Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Nazan OSKAY - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Doç. Dr. Nilgün ŞENER - Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Onur ZAHAL - İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem GÖK - Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Roza SULTANOVA - Tatarstan Academy of Sciences

Doç. Dr. Yakup Alper VARİŞ - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Hanife Neris YÜKSEL - Akdeniz Üniversitesi

Doç. Nihat Sezer SABAHAT - Ordu Üniversitesi

Doç. Umut KAYAPINAR - Akdeniz Üniversitesi

Dr. Fariz KHALILLI - Medieval Aksu Town State History and Culture Reserve

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hakan YILMAZ - Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÇETİN - Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Demet KARAPINAR - Yeditepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Esra VAROL - Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hüda SAYIN YÜCEL - Kırıkkale Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İ.M.V. Noyan GÜVEN - Kastamonu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Murat ÖZKOYUNCU- Atılım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nuri SEZER - Gelişim Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özlem KAYA - Hitit Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Setenay Sezer BABALIOĞLU - Doğu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Shurubu KAYHAN - İstanbul Kültür Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şuayyip YÜCEL - Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü GEZER - Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman EREN - Mustafa Kemal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali KOÇ- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nurane SELİMLİ - Azerbaijan State Academi of Arts
Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz ÖZDİL - Artuklu Üniversitesi

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ - Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Çağatay İnam KARAHAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin YÜKRÜK- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Mansur CEFEROV - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Meltem KATIRANCI - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Emin KAYSERİLİ - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz DİLMAÇ - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr. Serap YÜKRÜK- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Sezer CİHANER KESER - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Adem YÜCEL - Tokat GOP Üniversitesi

Doç. Dr. Armaėan KONAK - Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Sena SENGİR - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Seyhan KALAYCI - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Öğr. . Beste ATALAY ÖCAL - Giresun Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Meyrem DEVECİ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Dilek ACAR

Derya Aysun CANCAN

Makale Türü: Araştırma makalesi

Hayal Gücü ve Yaratıcılık Bağlamında Ödüllü Resimli Çocuk Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on Award-Winning Illustrated Children's Books in The Context of Imagination and Creativity

1-26

Diyar AZBAĞ

Mehmet Kayhan KURTULDU

Makale Türü: Araştırma makalesi

Piyano Eğitiminde Mobil Uygulama Kullanımının Deşifre Çalmaya Etkisi

The Effect of Mobile Application Usage on Sight-Reading in Piano Education

27-39

Necip ÇETİN

Makale Türü: Araştırma makalesi

Kültürel Yapılanma Sürecinde Geleneksel Dans: Van Ulupamir Kırgızları Örneği

Traditional Dance in The Process of Cultural Construction: The Case of Van Ulupamir Kırgızs

40-56

Ruhi KONAK

Tuğçe AKKAYA

Makale Türü: Araştırma makalesi

Büyük Selçuklu Dönemine Ait Bir Grup Çini Kâsenin Yüzeyindeki Tasvirlerin Kompozisyon Düzeni

The Compositional Arrangement Of The Depictions On The Surface Of A Group Of China Bowls From The Great Seljuk Period

57-67

Editörden...

Değerli bilim insanları,

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi (Jiajournal), Nisan 2025 tarihli 18. sayısıyla bilim dünyasının karşısına çıkmaktan mutluluk duymaktadır. Bu sayımızda farklı alanlardan 4 araştırma makalesi bulunmaktadır,

Sanat alanında uluslararası boyutta nitelikli araştırmaları yayımlama hedefiyle yola çıkan dergimizin, akademik dünyaya önemli bir etki yaratmayı amaçladığını belirtmek isteriz. Siz değerli bilim insanlarını, sonraki sayılarımızda yazar ve hakem olarak aramızda görmek ve eleştirilerinizle kendimize daha doğru bir yol çizmek, bizim için büyük bir onur kaynağı olacaktır.

2018 yılından beri yayın hayatına devam eden dergimiz, doçentlik ve tüm akademik yükseltme kriterlerini taşımaktadır. Dergimizin 18. sayısına destek vererek onurlandıran yazarlarımıza, değerlendirme aşamasında kıymetli vakitlerini ayıran hakemlerimize ayrıca teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yeni sayımızın bilim dünyasına hayırlı olması ve diğer sayılarda buluşmak dileklerle...

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

Hayal Gücü ve Yaratıcılık Bağlamında Ödüllü Resimli Çocuk Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme

Özet

Resimli çocuk kitapları, çocukların hayal güçlerini geliştirmelerine ve zenginleştirmelerine önemli ölçüde katkıda bulunabilir. Bu tür kitaplar hem içerik hem de görsel tasarım açısından “çocuğa görelilik” ilkesine uygun olarak hazırlanmalı; çocukların seviyesine hitap etmeli ve hayal dünyalarına ulaşacak kapıları aralayabilmelidir. Kitapların içeriği ile kullanılan renkli ve ayrıntılı resimler, çocukların okudukları hikâyeleri zihinsel olarak canlandırmalarına ve kendi hayal dünyalarını yaratmalarına olanak tanır. Nitelikli resimli kitaplarla beslenen bir çocuk, sadece yaratıcılığını değil, aynı zamanda bilişsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimini de desteklemiş olur. Bu çalışmada, yaratıcılık, yaratıcı düşünme, resimli çocuk kitaplarının yaratıcı düşünmeye katkısı ve özellikle ödüllü resimli çocuk kitaplarının, çocukların hayal dünyalarına olan etkileri incelenmiştir. Araştırma, betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre yapılmıştır. Çalışmada doküman analizi kullanılmış olup, resimsel nitelikleri bakımından öne çıkan ödüllü kitapların incelenmesinde, göstergebilimsel modelden faydalanılmıştır. Elde edilen bulgular, resimli çocuk kitaplarının bilişsel, duygusal ve estetik gelişimleri açısından çocukların hayal gücünü, yaratıcılığını destekleyerek yaratıcı düşünce üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelime: Resimli çocuk kitabı, yaratıcı düşünme, hayal gücü

An Evaluation on Award-Winning Illustrated Children's Books in The Context of Imagination and Creativity.

Abstract

Illustrated children's books contribute significantly to the development and enrichment of children's imagination. These books should be prepared in accordance with the principle of ‘child-friendliness’ in terms of both content and visual design. They also should appeal to the children's age level and foster their imagination. The content of the books and the colourful and detailed illustrations allow the children to envisage the stories they read and create their own

¹Dilek ACAR. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi, dilek_ozdemir.58@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-9716-7146

² Dr. Öğrt. Üyesi Derya Aysun CANCAN. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, deryacan@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3215-5130

imaginary worlds. The children who are familiar with quality picture books supports not only their creativity but also their cognitive, emotional, social and language development. In this study, creativity, creative thinking, the contribution of picture books to creative thinking, and especially the effects of those award-winning ones on the children's imagination were examined. The study was conducted in the form of surveying, one of the descriptive research methods. Document analysis was used in the study and a semiotic model was utilised to evaluate award-winning books that stand out in terms of their pictorial qualities. The findings reveal the positive effects of illustrated children's books on fostering creative thinking by supporting children's imagination, creativity, and cognitive, emotional, and aesthetic development.

Keywords: Illustrated children's books, creative thinking, imagination

GİRİŞ

Resim, ilk çağlardan beri hayatın bir parçası olmasına rağmen, çocuk kitaplarının resimlenmesine çok geç tarihlerde önem verilmeye başlamıştır. Çocuklar, okumayı öğrenmeden önce resimlerle çevrelerini, olayları yorumlarlar. Çocuklar için tasarlanan ilk kitaplar ele alındığında resimsiz olmalarına rağmen, bu kitapları tam olarak resimli kitap olarak değerlendirmek de mümkün değildir (Whalley, 2004). 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar olan dönemde kitaplar, özensiz bir biçimde gravürlerle resimlenen ve ucuza üretilen, sınırlı sayıda okuyazara ulaştırılan kitaplardır. Kitaplarda bulunan resimler daha çok dekoratif, metin ve görseller arasındaki ilişki ise belirsizdir (Salisbury ve Styles, 2012). Çocuklara yönelik ilk resimli kitap, Johannes Amos Comenius (1592-1670) tarafından yazılan *Orbis Sensualium Pictus* (Görünür Dünyanın Resimleri), okuma yazma öğretmek amacıyla tasarlanmış ve resimleri ağaç baskı tekniğiyle yapılmış bir sözlüktür (Kaya, 2006). Bu dönemde çocuk edebiyatında tema olarak ayrıca din ve ahlak kullanılmaktaydı. Amaç çocukları bu doğrultuda kitaplar aracılığı ile eğitmektir. Bu tarz eğitici ve öğüt verici kitapların dışında eğlence amacıyla yazılan ve hiçbir şekilde bir değer kazandırma çabası olmayan, eğlenme ve hayal kurma amacıyla yazılmış olan ilk eser Lewis Carroll'un Alice Harikalar Diyarında adlı kitabıdır (Çetin, 2021).

Kaya'ya (2006) göre, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında modern çocuk kitaplarının gelişmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemdeki baskı ve fotoğraf tekniklerindeki gelişmeler, çocuk kitaplarının niteliğini ve niceliğini iyi yönde etkilemiştir. Ayrıca bu dönemde Art Nouveau'nun etkisiyle, çocuk kitaplarında yer alan resimlerin dışında tipografi ve biçimsel özellikleri de dikkat edildiği görülmektedir. Yayın müdürü Heinrich Wolgast, çocuk kitaplarında, çocuğun estetik gelişimine katkı sağlayacak tasarımların olması gerektiğini belirtirken 20. yüzyıl başlarında Viyana'da etkin olan Jugendstil akımı çocuk kitap resimlerinin gelişmesinde önemli derecede etkin oldu. Oskar Kokoschka'nın resimlediği "Çocukların Rüyası" adlı kitap bu döneme ait önemli bir eserdir.

Kitap okuma alışkanlığı, toplumların gelişmişlik düzeyleriyle doğru orantılıdır diyebiliriz. Küçük yaşlarda bu alışkanlığın kazandırılması daha kolaydır. Bu noktada çocukların içerik ve biçim olarak nitelikli kitaplarla buluşması oldukça önemlidir (Gönen, 2012). Gönen ve diğerlerine (2012) göre içerik, fiziksel nitelikler ve resimleme özellikleri çocuk kitaplarında dikkate alınması gerekmektedir. Kitap fiziksel olarak iyi bir tasarıma ve malzemeye sahip olurken içerik bakımından çocuğun kendi dünyasına yabancı olmadan, eğitici ve öğretici konuları içermeli ve aynı zamanda hayal güçlerinin gelişmesini desteklemelidir. Çocuk kitaplarındaki resimler çocuğun sanatsal gelişim basamaklarındaki yaş aralıkları dikkate alınarak yapılmalıdır.

Resimli çocuk kitaplarının çocuğun dil becerisini ve kelime dağarcığını artırdığı, yazma becerilerinin gelişmesinde önemli bir araç olduğu, ayrıca bireylerin yaratıcı düşünme becerileri, resimleri algılama, zihinsel gelişmesine katkı sağlayarak, estetik duygusunun gelişmesine ve edebi deneyiminin artmasına, sanat eserine karşı bir bakış açısı oluşturmaya destek olduğu söylenebilir (Çetin, 2001; Ciravoğlu, 2000). Çocukların her yaş döneminde resimli kitapların yadsınamaz

derecede önemi vardır. Çocukların etraflarını resimler aracılığıyla tanınmasını, konuşma ve dil becerilerini geliştirmesini sağlayan resimli kitaplar, okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimine de katkı sağlamaktadır. Okul öncesi dönemde olan çocukların dikkat süreleri daha kısa olduğu için bu kitapların uzun olmamasının yanında yapılan araştırmalara göre kitap resimlerinin hatlarının belirsiz olması ve her defasında farklı görüntüler sunması, soft renklerle boyanması çocukların daha fazla ilgisini çektiğini göstermiştir. Çocuğun hayal gücünü kısıtladığı düşünülen sınırlara yerleştirilen resimler, çocuk kitaplarında fazla kullanılmamaktadır (Cıravoğlu, 2000).

Çetin (2021) “Resimli Çocuk Kitaplarında Resim-Metin İlişkileri ve Bazı Sınıflandırmaların Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması” adlı çalışmada çocuk kitaplarındaki resim metin ilişkisi bağlamında inceleme yapmıştır. Belirlenen resimli çocuk kitaplarından yola çıkarak temalar oluşturulmuş ve iki unsur arasındaki ilişki şöyle gruplandırılmıştır: resim ve metnin simetrik olarak birbirini tamamlaması, resim ve metnin iyi anlaşılması noktasında birbirini desteklemesi, hikâyenin daha anlamlı olabilmesi için resim ve metnin birbirini tamamlaması, resim ve hikâyenin farklı şeyler anlatması ve hikâyede yer alan resmin süsleyici olarak yazıyı daha dikkat çekici hale getirerek hayal gücünü geliştirmesi ve resimlerin zor anlaşılan metnin anlaşılmasını kolaylaştırması. Cıravoğlu (2000) resimli çocuk kitaplarında bulunan resimleri süsleyici, yorumlayıcı, tamamlayıcı ve açıklayıcı olarak nitelendirmiştir.

Saccardi (2014) hikâye anlatım biçimi, renklerin kullanımı, kelimelerin sayfa üstündeki düzeni gibi unsurların bulunduğu resimli çocuk kitaplarının, bizi asla kendi başımıza gidemeyeceğimiz yerlere götürdüğünü ifade etmektedir. Ayrıca resimli kitaplar, bize içinde bulunduğumuz dünyanın yeniden tasarlanabileceğini göstermektedir (Saccardi, 2014). Resimli çocuk kitaplarında, resimler metin kadar önemlidir ve bu kitaplar iki defa okunan masallar olarak da nitelendirilir. Böyle tanımlanmalarının nedeni ise kitaptaki görsel ve metinlerin neredeyse eşit olması, hikâyeyi ise ikisinden birinin anlatıyor olmasıdır (Çetin, 2021). Graham’a (2000) göre resimli çocuk kitaplarının her şeyi açık bir şekilde yazıp, resimlerle göstermesi, bireyin yaratıcılığına herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Eğer bu tür kitaplarda resimsel ya da yazınsal boşluklar bırakılır, birey düşünmeye yönlendirilirse, ancak o zaman resimli çocuk kitapları yaratıcı düşünmeye katkı sağlayabilir. 15. yüzyılda, Leonardo da Vinci’ye ait olduğu düşünülen bir notta, görsel hikâye anlatımına dair şu ifadeler yer alır:

“İnsanın şeklini ve onun bütünleşmesini kelimelerle ifade etmeye çalışırsanız, bu fikri terk etmelidir. Çünkü ne kadar detaylı anlatırsanız, okuyucunun zihnini o kadar çok sınırlarsınız ve onu anlatılan şeyden o kadar fazla uzaklaştırırsınız. Bu nedenle, çizmek ve betimlemek gereklidir.” (Salisbury ve Styles, 2012, s.10).

Çocukların seviyesine inebilmek ve çocuğun hayal dünyasını analiz edebilmek yazılan türleri ortaya koyabilmek adına çocukları çok iyi tanıyabilmek ve dünyaya onların gözüyle bakabilmek önemlidir. Bu nedenle çocuklar için hazırlanan edebi eserler bilişsel, duyuşsal, sosyal ve dil gelişimi açısından, çocuğun ihtiyaç ve beklentilerine uygun olmalıdır. Ayrıca çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklarda okuma zevki oluşturarak ve onların hayal dünyalarını geliştirerek yaratıcı düşünmeye de sevk etmelidir.

Yaratıcılık, Yaratıcı Düşünme

21.yüzyıl bilim ve teknoloji çağında, yaratıcı zekânın daha fazla önemsendiğini ve ihtiyaç duyulduğunu görmekteyiz. Çağımızın çocukları olarak nitelendirdiğimiz bireylerin yaratıcı zekâ dediğimiz unsura sahip olmalarının temelinde eğitim yatmaktadır. Bireyin bebeklik ve okulöncesi dönemde aldığı eğitimin payı bu noktada oldukça önemlidir diyebiliriz. Çocukların yaratıcılıkları onların deneyimleri ve edindikleri bilgi doğrultusunda gelişir. Bu gelişimi etkileyen faktörler ise yapılan araştırmalara göre şöyledir; eğitim, çevre, anne-baba eğitim durumu, gelir düzeyidir. Çocuğa ebeveynleri tarafından sunulan imkânlar doğrultusunda, onların yaratıcılık düzeyleri değişmektedir (Arıcı ve Keskin, 2023).

Yaratıcılık ya da hayal gücü, araştırmacılar tarafından birçok kez tanımlanmış olmasına rağmen tanımlar genel anlamda ortak bir noktada birleşmektedir. Yaratıcılık bazılarına göre doğuştan gelen meziyetlerle ortaya çıkarken, kimilerine göre ise herkeste var olan yaratıcılık yaşamsal döngü sürecinde sonradan kazanılan ve geliştirilen bir nitelik olarak ifade edilir. Yaratıcılık Bessie ve Jaqui'e (1973) göre geçmişte var olan düşüncelerin yeniden biçimlendirilerek ortaya çıkan duruma farklı anlamlar yüklemenin dışında bir durumdur (Bessie ve Jaqui, 1973). Korkmaz'a (2004) göre yaratıcılık "... Yeni, uygun, faydalı, doğru ve değerli fikirleri belirli bir sonuca ulaştıran, belirli işlemler yapılmadan, keşfe dayanan davranışlar yoluyla yaratılmasıyla sonuçlanan zihinsel bir süreçtir." Yaratıcılık, var olan dünyanın insan zihninde görünmeyen taraflarıyla yeniden şekillendirilmesi durumudur. Zekânın da ön planda olduğu yaratıcılık ediniminde zihin farklı boyutta uyarılmakta ve varlıklar âleminden kendi sentezini yaparak bambaşka düşünceler üretmektedir. Bu bağlamda bakıldığında yaratıcılık, kişinin zihinsel gelişiminde maruz kaldığı uyaranlarıyla da alakalıdır diyebiliriz. Bireyi zihinsel olarak yaratıcı düşünmeye hazırlamak ve imkânlar da sunmak gerekmektedir.

"Yaratıcılık; daha önceden herhangi bir konu veya olgu hakkında birleştirilmeyen unsurlar arasında ilişki kurulmasıdır. Yaratıcı olmak; herkesin gördüğünü görmek, ancak herkesin düşündüğünden farklı düşündürmektir. Yaratıcılık; zihnin bilinç alanındaki imgeleri, orijinal veya herhangi bir olgusal alanda işlevlere yol açacak bir biçimde yeniden düzenleme yeteneğidir" (Korkmaz, 2004, s.27).

Yaratıcılık ve hayal gücü terimlerinin genel olarak eş anlamlılık içerdiği düşünülür. Ancak tüm hayal gücü etkinlikleri yaratıcılık içermediği gibi yaratıcılık etkinlikleri de hayal gücünü kapsamayabilir. İki olgunun kesiştiği ortak nokta ise özgünlüktür. Ayrıca hayal gücü terimi genellikle yanlış inanç ve yanlış algı ile eşanlamlı olarak da kullanılır (Salis, 2014). Burada kastedilen durum kısaca şöyledir; var olan nesnelerin farklı biçimde hayal edilerek algılanması yanlış algı ya da var olmayan olayların hayal edilmesi ise yanlış inanç olarak nitelendirilmiştir. Salis'e (2014) göre birçok filozof ve bilişsel bilimci iki temel hayal gücü yeteneği çeşidini savunmaktadır: Önermesel hayal gücü (bahçede bir ağaç olduğunu hayal etmek), önermesel olmayan hayal gücü (bir ağacı hayal etmek). Bu fikirlerin temelinde ise zihinsel eylemlerin farklı şekillerde düşünülebilecek belirli içeriklere sahip olduğu anlayışı yatmaktadır. Hayal gücü ve yaratıcılık bazı durumlarda aynı anlamı içerdiği düşünülse de bir noktada ayrıldıkları söylenebilir. "...hayal, insanın nesnelerle olan ilişkisinde, zihinde oluşturduğu çağrışımlar sonucu ortaya çıkan tasarımlardır, diyebiliriz çünkü hayal; esnek, özgün, sınırsız ve spontane bir mantaliteye sahiptir" (Küçükali ve Akbaş, 2017, s.786). Küçükali ve Akbaş'a (2017) göre daha sınırlı bir alana sahip olan yaratıcı zekâda bilginin pratiğe dönüştürülmesi hayal gücüne göre daha kolay, somut ve olgusaldır. Hayal gücü ise akıl ve mantık izinde evrende tutunmaya çalışır. Hayal gücünün somut bir duruma dönüşmesi daha ütopiktir.

Budak (2000) hayal gücünü "algılanan nesnelere veya gerçekte var olmayan ya da o anda var olmayan nesnelere ilişkin zihinsel imajlar ve fantamalar oluşturma yetisi" ve "...yaratıcı düşüncenin ve varsayma, 'gibi görme' olasılıkları düşünme, vb. gibi çok çeşitli zihinsel etkinliğin de kaynağı" olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir (Budak, 2000, s.357). Tos'a (2007) göre hayal, "duyum ve algıların zihinde kalan izleri anlamına gelir... Duyum ve algılar zihne zorla yerleşir. Hayaller, hür ve akışkandır. Duyum ve algılar; iş ve güç birliği yapar, hayaller bağımsızdır." (Tos, 2007, s.101). Yaratıcılığı farklı yönlerden ele alan ve tanımlamaları çeşitlendiren araştırmacıların bir kısmı yaratıcı ediniminde olan bireyin niteliklerini ele alırken, bazıları da yaratıcı eylem sonucunda ortaya çıkan ürünü değerlendirir. Dowd'a (1989) göre yaratıcılık icat ya da yeni bir şey üretme süreci, aslında var olan bir temanın değişik varyasyonlarından başka bir şey değildir. Üretilen herhangi bir şeyin yaratıcı olması beklenemez çünkü yeni olarak adlandırılan şey kendisinden önceki üretimin değişik bir varyasyonu olabilir. Bu duruma yaratıcı yerine yenilikçi demek daha doğru olmaktadır. Bir dereceye kadar daha önce yapılmış işlere dayanan yaratıcılık terimi aslında orijinal ve yeni çıgırlar açan buluşlar için nitelendirilmelidir. Bu icat ya da ürünler ise kendilerinden öncekilerden etkilenmemiş olmalıdırlar. Vygotsky'a (2004) göre insanın geçmiş deneyimleri ne kadar zenginse ve hafızasına güçlü kayıtlar alabildiyse yaratıcılığı da o kadar etkin

olabilmektedir. Ancak geçmiş deneyimlerden yola çıkarak yeni bambaşka ve var olanların dışında herhangi bir şey üretmek yani geleceği görmek, tasavvur etmek hayal gücünün etkinliğindedir. Geçmiş ve geleceği görmeden oluşturulan imge ve resimler onu düşünen kişiye aittir. "...yaratıcılık, varoluş ve ötesine geçen her şey için temel bir koşuldur." (Vygotsky, 2004, s.11).

Yaratıcılık özellikle çocuk gelişimi, eğitimi ve psikolojisinde ele alınan önemli konulardan birisidir. Özellikle erken çocukluk döneminde daha fazla etkinleşen yaratıcılık, çocuğun genel gelişimi için önemli bir güce sahiptir. Çocukların en erken dönemdeki yaratıcılıklarını, onların oynadığı oyunlarda gözlemleyebiliriz. Çocukların oyunlarında yoğun bir gözlem ve özellikle de taklit vardır. Ancak bir çocuk, oyunda deneyimlerini kullanırken, yalnızca var olanı tekrarlamakla kalmaz; edindiği izlenimleri birleştirip işleyerek yaratıcı bir şekilde yeniden yorumlar ve kendi gerçeğini oluşturur. Çocukların resim çizme ve hikâye uydurma sırasında gerçekleştirdikleri eylemlerde, oyunda da olduğu gibi, hayal gücü etkindir. Örneğin, bir çocuk hikâye uydururken, deneyimlerinden yola çıkarak yaptığı sentez sonucunda yeni, yaratıcı ve kendisine ait bir ürün ortaya koyar. Bu, basit bir üretim değildir. Yaratıcılığın temeli, unsurları bir araya getirerek bir yapı oluşturma ve eskiyi yeni yollarla birleştirme yeteneğidir. Bu bağlamda, çocuğun hayal gücünün geliştirilmesinde en önemli etkenin, gözlem ve deneyimlerinin zenginleştirilmesi olduğu söylenebilir. Çocuk, nesnel dünyayı ne kadar iyi tanır, kendi iç dünyasında onları kurgulayıp yeni âlemler üretebilir.

Resimli Çocuk Kitaplarının Yaratıcı Düşünmeye Katkısı

Çocuklar, yazılı metinlerden önce görsellerle karşılaşarak çevrelerini tanıma ve algılama süreçlerini zenginleştirir. Kitaplarda yer alan resimler, çocukların belleğini güçlendiren önemli bir unsurdur. Bu tür resimli kitapların temel amacı, çocukların etrafındaki biçimleri tanımalarını, renkler ve canlılara dair imgeleri zihinsel olarak kaydedip yeniden şekillendirmelerini sağlamaktır. Bu sayede, çocuklar yalnızca bilgi edinmekle kalmaz, aynı zamanda estetik değerler kazanarak sanatsal duyarlılıklarını geliştirme fırsatı bulurlar. Bu süreç, çocukların zihinsel doyuma ulaşmasını ve yaratıcı düşünme becerilerinin etkinleşmesini destekler.

Özgültekin'e (2015) göre, çocuk kitabı resimlerinde çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınmalı ve resimler bu prensip çerçevesinde renklendirilip çizilmelidir. Kitaplarda yer alan ve gerçekçi formlardan uzaklaşan resimler, çocukların farklı görüp düşünmelerini sağlayarak hayal gücünü ve yaratıcılığını olumlu yönde etkiler. Bu tür resimler, çocukları düşünmeye ve üzerinde konuşmaya yönlendirecek düzeyde olmalıdır. Bu şekilde, çocukların biçimlendirme yetenekleri gelişerek çizim becerileri ve yaratıcılıklarının ilerlemesi mümkün olur (Özgültekin, 2015).

Demir'e (2019) göre, çocuk edebiyatı, "çocuk gerçekliği", "çocuğa görelilik" ve "çocuk algısı" gibi kavramlar çerçevesinde şekillenir ve çocukları yaratıcı duygular, düşünceler ve hayallerle dolu bir dünyaya davet eder. Bu edebiyat türü, çocuklara bilişsel gelişim, yaratıcılık, hayal gücü ve yaratıcı düşünme açısından çok yönlü bir esin kaynağı oluşturur. Örneğin, Christine Nöstlinger'in Kim Takar Salatalık Kralı'nda salatalığın kral olduğu bir hikâye, yazarın Lollipop eserinde ise yeşil bir lollipop aracılığıyla gizemli güçlerin harekete geçtiği bir macera sunulur. Seza Kutlar Aksoy'un Yolculuk eserinde, resim çizerek uzak diyarlara yolculuk yapılan ve zorlu bir duygusal durumun özgün bir çözümle aşıldığı bir hikâye ele alınır. Ferit Avcı'nın Kırmızı Fili Gördünüz mü? kitabında, bir tablodan ayrılarak gezintiye çıkan ve sonunda evine dönen kırmızı bir filin serüveni anlatılır. Ümit Ögel'in Ben Bir Çizgiyim eserinde tek bir çizgiyle çeşitli nesnelerin ve varlıkların yaratıldığı bir hikâye sunulur. Vladimir Tumanov'un Haritada Kaybolmak kitabı ise fantastik bir dünyada yaşanan maceraları konu alır. Bu eserler, çocuklara kurmaca dünyaların kapısını aralayarak düş gücünü ve hayal dünyasını besler.

Demir (2019), çocuk edebiyatının, çocuk-okurların gördükleri, deneyimledikleri ve tanıdıkları yaşamı onlara yeniden tanıttığı gibi, aynı zamanda bu kalıpların dışına çıkmalarını da sağladığını ifade eder. Bu süreçte, çocuklar, düş gücünün sınırsızlığı içinde farklı duygular, düşünceler ve hayaller deneyimler. Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri ile "yaratıcı düşünme" arasında doğrudan ve güçlü bir bağ bulunmakta ve bu bağ, çeşitli biçimlerde kendisini göstermektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem yaş gurubunda olan çocuklara hitap eden resimli çocuk kitaplarının görsellerinin yaratıcılığı destekleyen unsurlar açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan, ödüllü resimli çocuk kitaplarından seçilen bu çalışma, betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeline uygun bir araştırmadır. Verilerin toplanması, yorumlanması ve analizi sürecinde nitel araştırma desenlerinden çalışma durum deseni, doküman analizi üzerinden amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılmış olup verilerin toplanmasında doküman incelemesi yapılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada doküman analizi kullanılarak, resimleme nitelikleri bakımından öne çıkan ödüllü kitaplarının, resimleme özellikleri incelenmesinde göstergebilimsel model kullanılmıştır.

Araştırmanın Materyalleri

Araştırmanın seçilen okul öncesi çocuklara yönelik tasarlanmış Türkçeye çevrilmiş ve Türkçe olarak kaleme alınmış, ödüllü kitaplardan seçilmiş 10 kitabı kapsamaktadır. Tablo 1 de araştırmada incelenen resimli çocuk kitaplarına ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Ödüllü Resimli Çocuk Kitapları

Kitabın Adı	Yazar/ Resimleyen	Yayınevi	Ödül Tarihi	Aldığı Ödül
Frederick	Leo Lionni	Elma Çocuk	1966/1967	Caldecott Onur Ödülü New York Times Yılın En İyi Resimli Kitabı
Aç Tırtıl	Eric Carle	Mavibulut Yayıncılık	1969	New York Times Yılın En İyi Resimli Kitabı
Kırmızı Elma	Feridun Oral	Yapı kredi Yayınları	2008	IBBY/ÇGYD- Yılın Resimli Öykü Kitabı
Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan	Sara Şahinkanat/Ayşe İnan	Yapı kredi Yayınları	2009	IBBY/ÇGYD- Yılın Resimli Öykü Kitabı
İncelikli Şeyler	Germano Zullo/Albertine	Desen Yayınları	2011 2012 2014	Sorcières Ödülü New York Times En İyi Resimli Kitap Ödülü São Paulo Büyük Ödülü
Kırmızı Kanatlı Baykuş	Feridun Oral	Yapı kredi Yayınları	2012	IBBY/ÇGYD- Yılın Resimli Öykü Kitabı

Koca Roni	Catherine Rayner	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	2014	Kate Greenaway Medal Ödülü
Kutu Değil	Antoinette Portis	Beyaz Balina	2014	Theodor Seuss Geisel Onur Ödülü
Farklı Ama Aynı	Feridun Oral	Yapı kredi Yayınları	2016	IBBY/ÇGYD- Yılın Resimli Öykü Kitabı
Zor Balık	Büşra Tarçalır Erol/Uğur Altun	Redhouse Kidz	2018	Sharzah Okuma Festivali İllüstrasyon Ödülü

Evren- Örneklem

Araştırmanın evrenini, okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden resimli çocuk kitapları oluşturmaktadır. Örneklem ise, Türkçeye çevrilmiş veya Türk yazarlar tarafından kaleme alınmış, ulusal ve uluslararası ödüllere layık görülmüş 10 resimli çocuk kitabından oluşmaktadır. Örneklem seçiminde kitapların resimleme açısından öne çıkan ve yaratıcı düşünceyi destekleyici unsurlar içeren eserler olmasına dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman analizi kullanılmıştır. Seçilen ödüllü resimli çocuk kitapları, belirlenen kriterlere göre incelenmiş ve görsel unsurların yaratıcılığı destekleyici nitelikleri göstergebilimsel yöntem doğrultusunda değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde, kitapların resimleme teknikleri, kompozisyon yapıları, renk kullanımları ve hayal gücüne alan tanıyıcı özellikleri incelenerek veriler yapılandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada incelenen ödüllü resimli çocuk kitapları, göstergebilimsel model doğrultusunda değerlendirilmiş ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen görsel unsurlar detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Belirlenen kriterler doğrultusunda seçilen ödüllü resimli çocuk kitapları öncelikle ödülleri, yazar, resimleyici ve yayınevleri bağlamında kategorize edilmiştir. Öncelikle kitap resimleri, resimleme özelliklerine göre incelenmiştir: Resimlerin sanatsal tarzı, kullanılan renkler, kompozisyon, teknik. Kitaplarda yer alan resimler, metin ve görseller arasındaki ilişki açısından ve çocuğun kitapla olan etkileşimi bakımından incelenmiştir. Kitaplarda bulunan resimlerin analiz süreci sonucunda, bu kitapların yaratıcı düşünme becerilerine olan katkıları değerlendirilmiştir. Kitap resimlerinde, çocuğun hayal gücünü destekleyen unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler yorumlanarak çalışma kapsamında bulgulara yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Frederick

Bîçimsel Özellikler

Kitap kapağında, kayalık üzerinde arkası dönük bir fare resmi ve yazarın, çevirenin, yayınevinin adı vardır. Kitap 40 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın her iki sayfası da resimlerden oluşmaktadır. Yazılar kısa, basit, anlaşılır bir dille yazılmıştır. İmlâ ya da yazım hataları bulunmamaktadır.

Resimsel Özellikler

Leo Lionni'nin yazıp resimlediği "Frederick" kitabı, Kemal Atakay tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kitapta yer alan görseller sade, şematik ve çocuk resimlerini anımsatacak bir anlayışla hazırlanmıştır. Resimlerde kolaj tekniği kullanılmış ve çerçevelerle sınırlandırma yapılmamıştır. Canlı ve kontrast renklerin bir arada yer aldığı görsellerde, özellikle sıcak renkler öne çıkmaktadır. Sayfalarda bilinçli olarak bırakılan boşluklar, çocuk okuyucunun yaratıcılığını harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu boşluklar, çocukların hayal güçlerini kullanmalarına olanak tanımaktadır.

Lionni'nin minimalist düzenlemeleri, kitabın genel atmosferine sadelik ve erişilebilirlik kazandırmıştır. Görseller, fazla detay içermeyen bir kompozisyon kurgusuna sahiptir. Ana karakterler ve ortam belirgin bir şekilde vurgulanarak çocuk okuyucunun dikkatinin hikâyeye odaklanması sağlanmıştır. Arka plandaki sadelik ve boşluklar, çocuğa hayal gücü için alan bırakırken metinle uyumlu bir biçimde hikâyenin anlatımını desteklemektedir. Lionni'nin kullandığı doğal ve sıcak renk tonları, kitabın sakin ve pastoral atmosferini başarıyla yansıtmaktadır. Kitapta yer alan görseller sembolik bir anlayışla tasarlanmış ve ayrıntılardan arındırılmıştır. Kâğıt kolaj tekniğiyle oluşturulan bu görseller, gerçekçilikten uzak soyut bir dokuya sahiptir. Doğa unsurları stilize edilmiş ve temel özelliklerini temsil eden formlar hâlinde sunulmuştur. Karakterler, basit geometrik şekillerle ifade edilmiştir. Resimlerin sade yapısı, hikâyenin her ayrıntısını okuyucuya sunmamakta ve çocukların hayal gücüne alan tanımaktadır. Bu durum, çocukların yaratıcılığını geliştirme bağlamında önem taşımaktadır.

Kitabın kahramanı Frederick'in "güneş", "kelimeler" ve "renkleri" toplaması, soyut kavramların resimlerle ilişkilendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu durum, çocuk okuyucunun kelimelerin ötesinde düşünmesine olanak sağlayabilmektedir. Ayrıca görseller, doğa unsurları ve yaratıcı ifade biçimlerini bir araya getirerek çocuğu doğaya yakınlaştırmakta ve sanatsal düşünce becerilerini geliştirmeye yönlendirmektedir. Kolaj tekniği ve minimalist yaklaşım, görselleri hem estetik açıdan çekici hem de çocuklar için ulaşılabilir hâle getirmiştir. Bu görsel dil, çocukların kendilerinin de benzer resimler yapabileceği hissini uyandırarak yaratıcılık noktasında cesaretlendirici bir etki yaratmaktadır. "Frederick" kitabının görsel analizi Tablo 2, 3, 4'te verilmiştir.

Tablo 2. "Frederick" Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitaptaki resimler şematik, sade ve çocuk resimlerini anımsatır niteliktedir. Resimlerde kolaj tekniği ve minimalist bir yaklaşım birleştirilerek, görselleri hem estetik açıdan çekici hem de çocuk okuyucular için erişilebilir hale getirmiştir. Kitaptaki resimlerde, soyut ve gerçekçi tarzlar bir arada görülür, ancak genel olarak soyutlama eğilimindedir. Bunun nedeni, Lionni'nin resimlerde ayrıntıya daha az yer verip ve sade formlara odaklanmasıdır.
Renk Kullanımı	Genelde pastel, soft renkler kullanılmıştır. Buna ek olarak sarı, kırmızı, yeşil, turuncu, mavi renklerde kullanılmıştır. Görsellerin renk paleti, hikâyenin sakin ve pastoral havasını yansıtan yumuşak tonlardan oluşmaktadır. Gri, kahverengi, yeşil gibi

Kompozisyon	doğayı çağrıştıran tonların öne çıktığı görülmektedir. Resimler herhangi bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır. Resimler fazla ayrıntıya girilmeden mekân algısı verilerek iki boyutlu görsel oluşturularak resmedilmiştir. Perspektif kullanılmamıştır.
Teknik	Kolaj tekniği kullanılmıştır.

Tablo 3. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller, metni hem tamamlamakta hem de metni daha dikkat çekici hale getirmektedir. Resimler, metindeki soyut fikirleri görselleştirmek için tasarlanırken, tekniğin sadeliğinden dolayı hikâyenin mesajına ve duygusuna odaklanmayı çocuk için kolaylaştırmaktadır.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Çerçevesiz düzenlenmiş olan resimler, hikâyeye hizmet eder ama fazlasını göstermez; bu, çocukların hikâyeyi tamamlamasına yardımcı olan önemli bir durumdur. Sade arka planlar ve az detay, çocukların kendi hayal güçlerini aktive etmelerine olanak tanımaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır. Soyut kavramların resimlerle ilişkilendirilmesi, çocukların kelimelerin ötesinde düşünmelerine olanak tanımaktadır.

Tablo 4. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekicidir ve Lionni'nin kâğıt kolaj tekniği, resimlere organik bir yapı kazandırmış olup çocuklarda dokunma hissiyi çağrıştırmaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Aç Tırtıl

Bîçimsel Özellikler

Kitap kapağında tırtıl figürü ile birlikte kitabın adı, yazarın adı, çizerin adı, çevirmenin adı ve yayınevinin adı yer almaktadır. Kapağı, dikkat çekici bir tasarıma sahiptir. Kitap toplamda 15 sayfadan oluşmakta olup metinler kısa, sade ve anlaşılır bir dilde kaleme alınmıştır. Ayrıca, metinlerde herhangi bir imlâ ya da yazım hatasına rastlanmamıştır.

Resimsel Özellikleri

“Aç Tırtıl” kitabı, yazarı Eric Carle tarafından aynı zamanda resimlenmiştir. Kitabın resimleri genel anlamda şematik, sade ve çocuk resimlerini anımsatır niteliktedir. Ayrıca herhangi bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır. Resimler ayrıntısız bir biçimde etraflarından soyutlanarak betimlenmiştir. Bu niteliği kitabın yaratıcı yönünü ortaya koymaktadır. Çizer resimlerdeki boşlukları çocuğun hayal gücüyle doldurmuştur. Boşlukları doldurmak çocukların yaratıcılığına bırakılmıştır. Kitap resimleri kolaj tekniği ile hazırlanmış olup renkli kağıtlar, çeşitli yöntemlerle boyanarak kesilmiş ve karakterler oluşturulmuştur. Resimlerdeki karakterler ve nesneler gereksiz ayrıntıdan arındırılmıştır. Bu durum çocuğun kitap görsellerini daha iyi anlamasına neden olmaktadır. Kitabın görselleri, sade ve simetrik bir düzenlemeyle yapılandırılmıştır. Hikâyenin merkezinde yer alan tırtıl figürü, sayfalar arasında hareket ederken

dinamik bir kompozisyon oluşturmakta ve bu düzen, okuyucuda hareketlilik hissi yaratarak merak duygusunu pekiştirmektedir. Değişen yemek miktarları üzerinden gün ve zaman kavramları görsel olarak aktarılmakta, bu da hikâyenin öğretici niteliğini güçlendirmektedir. Kitabın görselleri, metin tarafından açıklanarak anlamlandırılmakta; metin ve görseller ise birbirini tamamlayıcı bir işlev üstlenmektedir.

Söz konusu sahnede, ay ışığının bir yaprak üzerinde duran küçük bir yumurtayı aydınlattığı tasvir edilmektedir. Görselde, yuvarlak ve parlak bir ay figürü ön planda yer alırken, yaprak üzerine yerleştirilmiş olan ve dikkatlice bakıldığında fark edilebilecek kadar küçük bir yumurta betimlenmiştir. Resimde, mavi ve yeşil tonlar ağırlıkta olup ay, küçük yumurta ve ışık yansımaları beyaz renklerle vurgulanmıştır. Kompozisyonadaki tek sıcak renk unsuru kahverengi ağaç gövdesidir. Bu görsel, sade bir anlatım dili kullanmasına rağmen, çocuğu keşif ve dikkatli bir inceleme yapmaya teşvik eden gizemli bir atmosfer sunmaktadır. Kitap görsellerinde, tırtılın çeşitli yiyecekler üzerinde açtığı delikler, çocukları dokunsal bir etkileşimde bulunmaya teşvik etmektedir. Bu fiziksel katılım, çocuğun hikâyeye daha derin bir bağ kurmasını sağlamakta ve kitabı daha eğlenceli hale getirmektedir. Ayrıca, hikâyeye hareketlilik kazandıran bu unsurlar, çocuğun sayfalar arasında gezinmesini destekleyerek kitabın dinamik yapısını güçlendirmektedir.

Kitap sayfalarında artan miktarlarda gösterilen yiyecekler, çocukların sayı sayma ve sıralama gibi temel matematiksel kavramları öğrenmesine olanak sağlamaktadır. Yiyecekler üzerine yapılan konuşmalar, çocukların görsel ve dilsel bağlantılar kurması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda kitap, çocukların dil gelişimi, ince motor becerilerinin güçlenmesi ve görsel anlatım yeteneklerinin desteklenmesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır. “Aç Tırtıl” kitabının görsel analizi Tablo 5, 6 ve 7’de verilmiştir.

Tablo 5. “Aç Tırtıl” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Aç Tırtıl kitabının yazarı tarafından aynı zamanda resimlenen kitabın resimleri genel anlamda şematik, sade ve çocuk resimlerini anımsatır niteliktedir.
Renk Kullanımı	Canlı ve kontrast renkler seçilmiş ton geçişlerine fazla yer verilmemiştir. Daha çok yeşil, turuncu, kırmızı, sarı ve mavi renkler kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimler herhangi bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır.
Teknik	Kolaj tekniği kullanılmıştır.

Tablo 6. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller, metni hem tamamlamakta hem de metni daha dikkat çekici hale getirmektedir.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Çerçevesiz ve mekânsız düzenlenen kompozisyon niteliği kitabın yaratıcı yönünü ortaya koymaktadır. Çizer resimlerdeki boşlukları çocuğun hayal gücüyle doldurmuştur. Boşlukları doldurmak çocukların yaratıcılığına bırakılmıştır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır.

Tablo 7. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekicidir ve kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen unsurlar yer almaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Kırmızı Elma

Bîçimsel Özellikler

Kitap kapağı üstünde, karda yürüyen üşümüş tavşan ve yaprakları kurumuş ağaç resmi bulunmaktadır. Kapağın üstünde yazarın, çizerin, yayınevinin ve kitabın adı yazmaktadır. Kitap 36 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın sağ ve sol sayfasının tamamı resimden oluşmaktadır. Yazılar kısa ve basit, anlaşılır bir dile sahiptir. İmlâ ya da yazım hataları bulunmamaktadır.

Resimsel Özellikler

“Kırmızı Elma” kitabının görselleri, yazar ve illüstratör Feridun Oral tarafından gerçekçi bir üslupla tasarlanmıştır. Resimler, belirli bir çerçeveye sınırlandırılmamış; bu tercih, mekânın sürekliliğini koruyarak çocukların hayal gücünü desteklemektedir. Görsellerde mekân olgusu özenle aktarılmış, perspektif kurallarına uygun bir şekilde betimlenerek gerçeklik algısını güçlendiren bir estetik sunulmuştur.

“Kırmızı Elma” adlı çocuk kitabında, görseller, çocukların görsel algısını yönlendirecek şekilde özenle tasarlanmıştır. Resimlerde nesnelerin yerleştirilmesinde denge gözetilmiş, geniş boşluklar kullanılarak görsel karmaşa önlenmiştir. Hikâyenin merkezinde yer alan fare ve kırmızı elma, her sayfada odak noktası olarak vurgulanmıştır. Ayrıca resimlerin ritmik bir düzen içinde yerleştirildiği görülmektedir; karakterlerin resimlerde görünme sıraları ve küçükten büyüğe doğru sahneye dâhil olmaları, görsel bir akış ve dinamizm sağlamaktadır.

Detay ve renk kullanımı, hikâyenin ana temasına hizmet edecek şekilde asıl konunun etrafında yoğunlaşmaktadır. Kitap resimlerinin hem gerçekçi hem de masalsı bir etki yarattığı söylenebilir. Doğa ve hayvan karakterleri, tanınabilir özelliklerle betimlenmiş olmasına rağmen, düşsel bir atmosfer oluşturacak şekilde stilize edilmiştir. Kontrast unsurların etkili bir biçimde kullanıldığı resimlerde, kış atmosferini yansıtmak için beyaz, gri ve kahverengi tonlar tercih edilmiş, hikâyenin merkezinde yer alan kırmızı elma ise parlak renklerle ön plana çıkarılmıştır.

Kitapta yer alan görseller ve metin birbirini tamamlar niteliktedir. Çizimler, metni birebir yansıtmamanın ötesine geçerek, metni genişletmekte ve çocuğun hayal gücüne alan bırakmaktadır. Metin, sayfalara görsellerin bir parçası olarak yerleştirilmiş, kısa ve sade anlatımıyla görsellerle birleşerek daha anlamlı bir bütünlük oluşturmuştur. “Kırmızı Elma” kitabının görsel analizi Tablo 8, 9 ve 10’da verilmiştir.

Tablo 8. “Kırmızı Elma” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Minimalist ve etkili bir tasarım biçimi benimsenmiştir. Aşırı detaydan kaçınılmış, sade çizgilere yer verilmiştir. Stilize edilmiş karakterler hem gerçekçi hem de masalsı bir anlayışta betimlenmiştir.
Renk Kullanımı	Daha çok soft renkler kullanılmıştır. Kış teması soğuk renklerle değil pastel tonlarla verilmiştir. Beyaz, gri ve mavi tonların ağırlıkta olduğu resimlerde elma kırmızı rengiyle dikkat çekmektedir.
Kompozisyon	Resimlerde mekân algısı ve perspektif kullanılmıştır. Gerçekliğe yakın resmedilmiştir. Resimler bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır.
Teknik	Sulu boya tekniği ve dijital uygulama kullanılmıştır.

Tablo 9. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller, metni hem tamamlamakta hem de metni daha dikkat çekici hale getirmektedir. Ayrıca resimler, hikâyeyi metinden bağımsız olarak anlatabilecek niteliktedir. Kitapta yer alan resimler metin olmadan da hikâyenin çocuklar tarafından anlaşılmasını sağlayabilecek niteliktedir.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Kitap görselleri, çocuğun yalnızca hikâyeyi takip etmesini değil, aynı zamanda hikâye dışına çıkarak yeni dünyalar ve yaratıcı fikirler tasarlamasını sağlar niteliktedir. Çerçeve içinde sınırlandırılmamış kompozisyon, çocuğun zihninin de sınırlara sokulmamasına neden olmaktadır. Görsel öğelerin hayal gücünü harekete geçiren bu etkisi, çocuğun sanatsal ve bilişsel gelişimine büyük katkı sağlayabilmektedir. Çocuğa görsel hikâye anlatma becerisi kazandırmaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır. Resimlerdeki hareket ve eylemler, okuyucuyu kendi yaratıcı çözümlerini tasarlamaya yöneltir.

Tablo 10. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız’dan

Biçimsel Özellikler

Kitap kapağında, anne kurdun yavru kurdu şefkatle kucağına aldığı bir sahne yer alırken, sağ üst köşede kırmızı başlıklı kız figürü bulunmaktadır. Kapakta yazarın, çizerin, kitabın ve yayınevinin adı belirtilmiştir. Kitap toplamda 28 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın her iki sayfasından biri tamamen resimle kaplanmış, diğer sayfada ise metin yer almaktadır. Metinler, kısa, sade ve anlaşılır bir dille yazılmış olup aynı zamanda şiirsel ve kafiyeli bir üslupla kaleme alınmıştır. Kitapta herhangi bir imlâ veya yazım hatasına rastlanmamaktadır. Bu özellikler hem görsel hem de dilsel anlamda çocukların ilgisini çekmeyi ve kolayca anlamalarını sağlamayı hedeflemektedir.

Resimsel Özellikler

Sara Şahinkanat tarafından yazılan, Ayşe İnan’ın resimlediği kitabın görselleri genel anlamda şematik, çocuklara hitap eden niteliktedir. Klasik bir masal olan “Kırmızı Başlıklı Kız” a mizahi bir boyut katan yazar, masalı yeniden yorumlamıştır. Resimler belirli bir çerçeveye sokularak sınırlandırılmamıştır. Mekân kavramının olmasından dolayı resimlerin devamı varmış gibi bir etkisi vardır. Bu tasarım biçimi, çocukların yarım şekilde görünen resimleri zihinlerinde tamamlayarak hayal dünyalarına katkı sağlamaktadır. Kitaptaki çizimler, gerçekçi formlar bozulup yeniden betimlendiği için (örneğin, ağaç şekilleri ve Kırmızı Başlıklı Kız’ın şapkası), çocuğun farklı görüp düşünmesine neden olmakta, böylece hayal gücünü ve yaratıcılığını olumlu yönde desteklemektedir. “Annesi sevgiyle baktı yavrusuna” cümlesinin yer aldığı sayfada, pencerenin yarım şekilde resmedilmesi ve dış mekânın devamlılığının gösterilmesi, yarım bırakılan yerleri zihinsel olarak tamamlama imkânı sunmakta ve merak duygusu uyandırmaktadır. Ayrıca aynı sayfada bulunan kitaplıktaki ve masadaki kitap isimleri, masalın vermek istediği mesaja bir gönderme yapmaktadır.

Genel olarak canlı kontrast renklerin kullanıldığı görsellerde pastel renklere de yer verilmiştir. Masalın karakterleri sevimli, çocukların ilgi ve seviyesini çekecek niteliktedir. Görsellerde ayrıntıya yer verilmiştir; mutfakta, oturma odasında ve ormanda çocukların resimler içinde gezinmesini sağlayan ince ayrıntılar yer almaktadır. Kitapta kullanılan görseller, metinle uyumlu ve dikkat çekici bir nitelik taşımaktadır. Resimler, aşırı detaydan uzak ancak sade ve belirgin çizgilerle tasarlanmış olup anlatının mizahi unsurlarını destekleyici bir yapı sunmaktadır. Bazı sahnelerde ayrıntıların doğrudan verilmemesi ve canlı, fakat abartısız renk tercihleri, çocukların görsellerin ötesine geçerek kendi hayal dünyalarını oluşturmalarına olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım, çocukların görselleri yeniden yorumlamalarını ve bu sayede karakterlerin dünyasına kendi perspektiflerini katmalarını teşvik ederek, zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Kitapta yer alan görseller, metinde geçen olayları yansıtırken hikâyeyi birebir açıklamaktan kaçınmıştır. Metin, hayal gücüne açık alanlar bırakan bir yapıdadır. Metindeki açık uçlu ifadelerden doğan boşluklar, görseller tarafından kısmen tamamlanmaktadır. Bununla birlikte, görseller de çocuğun kendi yorumuna alan tanıyan boşluklar içermektedir. “Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız’dan” kitabının görsel analizi Tablo 11, 12, 13’de verilmiştir.

Tablo 11. “Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kız’dan” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Resimlerde hem klasik masalsı hem de modern bir anlayış bulunmaktadır. Gerçekçi anlayışta resimlenmiş kitapta, yalınlık ve sadelik ön plandadır.
Renk Kullanımı	Canlı ve kontrast renkler; daha çok yeşil, kırmızı, mor, sarı, turuncu ve kahverengi kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimlerde mekân algısı ve perspektif kullanılmıştır. Gerçekliğe yakın resmedilmiştir. Resimler bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmıştır.
Teknik	El ve dijital çizim tekniği kullanılmıştır.

Tablo 12. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller, metni hem tamamlıyor hem de metni daha dikkat çekici hale getiriyor.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Çocuğu düşünmeye teşvik eden mizahi bir anlatıma sahip olan görseller, yoruma açık bir anlayıştır. Görsel atmosfer düzeni, çocuğun hayal gücüyle yeniden düzenlenebilecek biçimdedir.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır.

Tablo 13. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekicidir ve kitap resimleri interaktif unsurlar barındırmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

İncelikli Şeyler

Bişimsel Özellikler

Kitap kapağında mavi, sarı ve kırmızı renkler ağırlıklı olarak kullanılmış; kapakta bir kamyon üzerinde bir adam figürü yer almaktadır. Ayrıca, yazarın adı, çizerin adı, kitabın adı ve yayınevinin adı kapakta belirtilmiştir. Kitap toplamda 72 sayfadan oluşmaktadır. Metinsel anlatımın sınırlı olduğu kitapta, görsel ve resimsel anlatım ön plandadır. Yazılar, oldukça kısa ve anlaşılır bir dille kaleme alınmış olup herhangi bir imlâ veya yazım hatasına rastlanmamaktadır. Bu özellikler, kitabın hedef kitlesine uygun bir anlatım ve görsellik sunmaktadır.

Resimsel Özellikler

“İncelikli Şeyler” kitabının yazarı Germano Zullo, resimleyen Albertine’dir. Minimal bir anlayışta yazılan ve resimlenen kitapta, hikâye sade bir tema üzerine kurulmuştur. Kitaptaki resimler gerçekçi olmasının yanında karikatür unsurları da taşımaktadır. Resimlerde mekân olgusu ve perspektif kullanılmıştır. Resimlerde Albertine, geniş boşluklara yer vermiş, bu mekânsal boşluk ise kamyon, kamyoncu ve kuşların ön plana çıkmasına neden olmuştur. Uçsuz bucaksızmış gibi görünen manzaralar, okuyucunun hayal gücünü etkinleştirmektedir. Manzaralardaki düz renkler duygusal yoğunluğun artmasına neden olmaktadır. Kitabın amacına hizmet eden renkler etkileyicidir. Manzaralarda tercih edilen pastel renkler, hikâyenin karakterlerinin daha belirgin olmasına neden olmaktadır. Kuşlar parlak ve canlı renklerde boyanarak, uçuş anının heyecanını vurgulamaktadır. Duygusal derinliğin yansıtıldığı kitapta, sessizlik hissi ve boşluk, çocuğun zihnine yönelmesin ve hayal gücünü kullanmasını teşvik etmektedir. Kitaptaki adam figürü, karikatürize bir şekilde resmedilmiştir. Küçük bir kafa, şişkin bir göbek, ince bacaklar ve kollar ile küçük ayaklar ve eller gibi abartılı özelliklerle betimlenmiştir. Bu yaklaşım, okuyucunun hayal gücünü harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Kuş sürüsü ise farklı büyüklükte, renkli ve çeşitli türlerden oluşmaktadır. Bu, hayatın içinde barındırdığı çok yönlülüğü ve zenginliği simgeler niteliktedir.

Kitap metinsel bağlamda da oldukça sadedir. Ancak kısa metin, güçlü bir anlatıma sahiptir. Hikâye metninin sadeliği, kitap resimlerinin anlatım gücünü artırmakta, hikâye neredeyse görsellerle anlatılmaktadır. Metin ve görseller birbirlerini tamamlamanın yanında, birbirlerinden bağımsız olarak da hikâyeyi anlatabilme niteliğine sahiptirler. Kitap, yaşamın içindeki ayrıntıların insanın dünyaya bakışını ne denli değiştirebileceğini etkileyici bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıntıların önemine vurgu yaparak, anı yaşamının insana kattığı değerleri çarpıcı bir öyküyle ele almaktadır. “İncelikli Şeyler” kitabı görsel analizi Tablo 14, 15, 16’da verilmiştir.

Tablo 14. “İncelikli Şeyler” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitaptaki resimler gerçekçi, sade ve karikatür nitelikleri arasında dengeli bir biçimde tasvir edilmiştir. Stilize edilen karakterler gerçeklikten çok hikâyenin anlatımını sembolik olarak üstlenmişlerdir.
Renk Kullanımı	Canlı, kontrast renkler kullanılmıştır. Kitaptaki sayfaların büyük bir alanı sarı ve mavi renkleri kapsamaktadır. Bunun dışında kırmızı, siyah, yeşil, turuncu renkler kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimler bir çerçeveye sınırlandırılmamış, sonsuz bir derinlik sunarak kitabın dışına taşmıştır. Minimal bir anlayışta resimlenen kitapta, mekân olgusu ve perspektif kullanılmıştır.
Teknik	Dijital çizim tekniği kullanılmıştır.

Tablo 15. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görsel ve metinler birbirinden bağımsız olarak da hikâyeyi anlatabilecek nitelikte olup, görsel metni desteklemektedir. Hikâye görsel anlatım yönünden güçlüdür.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Resimler bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır. Görsellerin boşluk ve sonsuzluk hissi uyandıran manzaraları, hayal günü etkinleştirmektedir. Ayrıca uçan rengarenk kuşlar, karikatür anlayışında tasvir edilen figür, çocuğu yaratıcı düşünmeye yöneltmektedir. Ayrıca kitabın hikayesi görsellerle anlatılmaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır.

Tablo 16. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Kırmızı Kanatlı Baykuş

Biçimsel Özellikler

Kitap kapağında, masalın ana karakteri olan baykuşun resmiyle birlikte kitabın adı, yazarın adı ve yayınevinin adı yer almaktadır. Kitap toplamda 32 sayfadan oluşmaktadır. Sayfaların bir kısmı tamamen resimlerle kaplanmışken, diğer sayfalarda metinler bulunmaktadır. Metinlerin yer aldığı sayfaların arka planı beyaz bırakılarak sade bir tasarım tercih edilmiştir. Metinler, kısa, basit ve anlaşılır bir dilde yazılmış olup imlâ ya da yazım hatasına rastlanmamaktadır. Bu özellikler, kitabın hedef kitlesi olan çocukların metni kolaylıkla anlamasını ve görsel unsurları takip etmesini desteklemektedir.

Resimsel Özellikler

Feridun Oral tarafından yazılıp resimlendirilen “Kırmızı Kanatlı Baykuş” kitabının resimleri, çocuklara hitap eden ve gerçekçi bir tarzda hazırlanmıştır. Baykuş karakteri sevimli ve karakterize bir şekilde çizilirken fare ve kedi gibi diğer hayvan figürleri gerçekçi bir üslupla tasvir edilmiştir. Masalda kırmızı renkli gelincik, elma, ip, kiraz ve vişne gibi nesnelere yer verilerek, çocuklara kırmızı rengi ve bu renkteki nesneleri öğretme amacı güdülmüştür. Baykuş çizimi, gerçekçi formlarından uzaklaştırılarak betimlendiği için çocuğun farklı bakış açıları geliştirmesini sağlamış ve bu durum hayal gücü ile yaratıcılığını olumlu yönde etkilemiştir. Resimlerde canlı ve kontrast renkler bir arada kullanılmış; mavi, yeşil, kırmızı, sarı ve kahverengi tonlarına yer verilmiştir. Ayrıca renk geçişleri özenle yapılmış, mekân olgusu ve perspektif gerçekçiliğe uygun şekilde resmedilmiştir. Kırmızı renk özellikle baykuşun kanatlarında kullanılarak karakterin özgünlüğü vurgulanmaktadır. Arka planlarda ise daha pastel ve doğal tonlar tercih edilerek ana karakterin öne çıkması sağlanmaktadır. Kitabın genelinde yer alan dolunay, açık sarı bir renkle resmedilmiş ve mekânı aydınlatacak şekilde tasarlanmıştır. Bu detay, çocuklara ayın aydınlatıcı bir nesne olduğunu öğretmeyi hedeflemiştir. Ana karakter ve diğer detaylar, görsellerde dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir. Görsellerin böyle tasarlanması, çocukların odaklanmasını kolaylaştırırken detaylar üzerinde düşünmelerine de imkân tanımaktadır. Sayfalarda bırakılan boşluklar, çocuğun yaratıcılığını desteklemek amacıyla doldurulmamış ve hayal gücüne bırakılmıştır. “Kırmızı Kanatlı Baykuş” kitabının görsel analizi Tablo 17, 18, 19’da verilmiştir.

Tablo 17. “Kırmızı Kanatlı Baykuş” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitabın resimleri, çocuklara hitap eden, gerçekçi bir tarzla resmedilmiştir. Kitaptaki baykuş figürü karakteristik çizilirken, diğer hayvan figürleri fare ve kedi gerçekçi bir tarzla resmedilmiştir. Resimler detaylı ve estetik anlayışta hazırlanmıştır.
Renk Kullanımı	Canlı ve kontrast renklerin kullanıldığı resimlerde; mavi, yeşil, kırmızı, sarı, kahverengi renkler kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimler, çerçevesiz ve kitap sayfalarının tamamını kaplayan bir kompozisyon içinde kurgulanmıştır.
Teknik	Sulu boya tekniği kullanılmıştır.

Tablo 18. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Kitapta resimler ve metin arasında tamamlayıcı ve destekleyici bir ilişkiden söz edilebilir. Görseller metni doğrudan açıklar ve aynı zamanda onun ötesine geçerek çocukların hikâyeyi hayal güçleriyle zenginleştirmelerine imkân tanır.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Kırmızı kanatlı baykuşun alışılmışın dışındaki tasvir çocukların, hayvanlar ve doğa hakkında yaratıcı düşünmesini sağlayabilmektedir. Resimlerdeki mekânsal tasvirler, çerçevesiz kompozisyonla resmin dışarda devam etmesi, sade bir çizim tarzının çocuğa kendi sanatsal üretiminde cesaretlendirmesi, görsellerin kesin bir sonuçla sınırlandırılmaması ve açık uçlu anlatım tarzı çocuğun hayal gücüne alan bırakmaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır. Kitap görsellerinin açık uçlu bir anlatım tarzıyla yapılması, kitabın sonunda çocuğa farklı düşünceler ürettirebilmektedir.

Tablo 19. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Koca Roni

Biçimsel Özellikler

Kitap kapağında Koca Roni'nin resmi ile birlikte yazarın adı, kitabın adı ve yayınevinin adı yer almaktadır. Kitap, toplamda 22 sayfadan oluşmaktadır. Son sayfa, kitabın diğer sayfalarından dört kat daha büyük olacak şekilde tasarlanmış ve katlanmıştır. Bu sayfada, diğer sayfalara sığmayan Koca Roni'nin tam boy resmi yer almaktadır. Kitabın genellikle her iki sayfasında da metinlere yer verilmiştir. Yazı puntoları oldukça büyük olup metinler kısa, sade ve anlaşılır bir dilde yazılmıştır. İmlâ ve yazım hatalarına rastlanmamıştır. Bu özellikler, kitabın hedef kitlesi olan çocuk okuyucuların metni kolayca anlamasını ve takip etmesini desteklemektedir.

Resimsel Özellikler

"Koca Roni", Catherine Rayner tarafından yazılmış ve resimlenmiş bir çocuk kitabıdır. Kitabın başkahramanı, kocaman bir Kanada geyiği olan Koca Roni'nin en büyük sorunu, boyutları nedeniyle kitaba sığamamasıdır. Minimalist ve doğal çizgilerin hâkim olduğu görseller, basit ama

etkileyici bir doğallığa sahiptir. Geyiğin detayları belirgindir ancak karakterlerin detayları karmaşadan uzak, net ve tanınabilir bir biçimde tasvir edilmiştir. Geyik figürü (Koca Roni) büyük, yumuşak çizgilerle betimlenmiştir. Resimlerin suluboya ve mürekkep boyama tekniğiyle yapılmış gibi görünmesi, onlara yumuşak ve organik bir görünüm katmıştır. Koca Roni, büyük ve kocaman bir Kanada geyiği olarak, devasa boyutlarıyla resimlere mizahi bir unsur katmaktadır. Kitap sayfasına sığamayan geyik karakteri, "kitaba fiziksel olarak sığamama" temasını görsel açıdan etkili bir şekilde ortaya koymaktadır. Geyiğin abartılı büyüklüğü ile arkadaşının küçük boyutları arasındaki görsel kontrast, hikâyenin mizahi ve eğlenceli yönlerini pekiştirmektedir. Bu büyüklük farkı, anlatıya hem görsel hem de içeriksel bir derinlik kazandırarak, hikâyenin komik yönünü okuyucunun dikkatine sunmaktadır.

Kitabın görsellerinde renklerin doğal ve pastel tonlarda tercih edildiği görülmektedir. Geyiğin kahverengi tonları ile arka planda kullanılan pastel renkler, görsel anlatıya sakin ve dingin bir atmosfer kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı sahnelerde kullanılan "patchwork" tarzı arka plan, dinamik ve hareketli bir görsel atmosfer oluşturarak dikkat çekmektedir. Kolaj tekniği ile tasarlanmış arka planlar, görsel unsurların dengeli bir şekilde yerleşmesini sağlarken, karakterlerin ön planda kalmasına ve görsel odakta belirginleşmesine olanak tanımaktadır. Kitabın son sayfasında "Koca Roni" adlı geyiğin resmi, katlanmış bir sayfaya yerleştirilmiştir. Çocuk kitabın sonunda, kitaba sığmış "Koca Roni" sürpriziyle karşılaşmaktadır. Kitaba katılan bu nitelik çocuk için şaşırtıcı olmasının yanında, kitapta fiziksel interaktif bir tasarıma yer verildiği görülür. "Koca Roni" kitabının görsel analizi Tablo 20, 21, 22'de verilmiştir.

Tablo 20. "Koca Roni" Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitabın görselleri basit ama somut biçimsel özellikler taşımaktadır. Karakterlere ait detaylara yer verilmiş ama aşırı ayrıntıdan uzak durulmuştur.
Renk Kullanımı	Soft, pastel renkler vardır kahverengi, sarı, turuncu kırmızı, yeşil, mavi renkler kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimler bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır. Hikâyenin ana karakteri geyik, kitap sayfasına sığmayacak kadar büyük, arkadaşı olan karakter ise küçük betimlenmiştir. Görsel kontrastın etkin olduğu kompozisyon düzeninde çocuğun yaratıcılığının etkinleşmesi ön planda tutulmuştur.
Teknik	Kuru boya, suluboya ve kolaj tekniği kullanılmıştır.

Tablo 21. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller metnin önüne geçmeden metni tamamlamaktadır. Kitaba sığmama temasının vurgulandığı kitapta görseller, bu temayı güçlü bir biçimde desteklemektedir.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Koca Roni'nin, kitap sayfasına sığmayacak şekilde yalnızca bir kısmının çizilmesi, çocuklarda merak uyandırarak geriye kalan bölümleri hayal etme ve tamamlama fırsatı sunmaktadır. Bu yaklaşım, çocukların hayal gücünü aktif bir şekilde kullanmalarını teşvik etmektedir. Ayrıca, kitaptaki çizimlerin gerçek formların belirli ölçüde bozulmasıyla betimlenmesi, hayal gücüne olumlu yönde katkı sağlayarak görsel anlatının yaratıcı bir şekilde yorumlanmasına olanak tanımaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar vardır. Kitap sayfalarına sığdırılamayan hikâyenin

	kahramanı, çocuğun hayal gücüne açık bir alan bırakmaktadır. Bu yarım resimleri tamamlamak çocuğun zihinsel dünyasına bırakılmıştır. Bu tarz betimlemeler, çocuğu sürece katmaya teşvik etmektedir.
--	---

Tablo 22. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekicidir. Kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen unsurlar bulunmaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Kutu Değil

Biçimsel Özellikler

Kitap kapağı üzerinde çizgisel bir tarzda tasarlanmış tavşan ve kutu figürleri bulunmaktadır. Kapakta ayrıca yazarın adı, kitabın adı, yayınevinin logosu, kitabın gramaj değeri ve organik kitap olduğunu belirten bir amblem yer almaktadır. Kitap toplamda 32 sayfadan oluşmaktadır. Metinler, oldukça kısa ve anlaşılır bir dilde kaleme alınmış olup imlâ ve yazım hatası içermemektedir. Bu özellikler, kitabın hedef kitlesine uygun bir içerik sunmasını sağlamaktadır.

Resimsel Özellikler

Antoinette Portis tarafından yazılan ve resimlenen popüler çocuk kitabı “Kutu Değil” (orijinal adıyla “Not a Box”), basit bir kutunun hayal gücü aracılığıyla sonsuz biçimde farklı nesnelere dönüşme potansiyelini ele almaktadır. Kitabın görselleri, sade ve minimalist bir yaklaşımla, düz çizgiler ve sınırlı renk paleti kullanılarak tasarlanmıştır. Resimler bir çerçeveye sokularak sınırlandırılmamıştır. Resimlerde mekân olgusu ve perspektif kullanılmamıştır. Bu minimalist çizim tarzı ve yaratıcı metin, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini ve hayal gücünü geliştirmeye odaklanmaktadır.

Kitap, özellikle küçük yaş gruplarındaki çocukları yaratıcılıklarını keşfetmeye teşvik eden görselleriyle dikkat çekmektedir. Örneğin, temel bir kare formunda tasvir edilen kutu, çocuğun hayal gücüyle farklı nesnelere dönüşmektedir. Görsellerde sıklıkla kullanılan beyaz arka plan, çocuğun odağını kutu ve onun hayal gücüyle şekillenen ürünlere yönlendirmekte etkili bir araçtır. Kitapta, merkez odaklı bir kompozisyon düzeni tercih edilmiş; bu da çocuğun dikkati esas nesnede yoğunlaştırmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, görsellerde bırakılan boş alanlar, çocuğun zihinsel olarak hikâyeye katılımını teşvik etmekte ve hayal gücüne geniş bir alan sunmaktadır. Portis, sınırlı bir renk paleti kullanarak beyaz zemin üzerinde nesnelerin ve metnin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra, kutunun farklı hayali ürünlere dönüşümünü vurgulamak amacıyla seçici renk kullanımı tercih edilmiştir. Bu görsel yaklaşım, hayal gücünü ve yaratıcılığı merkeze alan tematik bir bütünlük oluşturmaktadır.

Kitabın metni ile görselleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Görsellerdeki her dönüşüm, metinde ifade edilen bir hayali veya fikri yansıtmaktadır. Kitap görsellerinin öne çıkan bir diğer özelliği ise metinlerin görselleri açıklayıcı bir işleve sahip olmasıdır. Ancak, metin hiçbir zaman görsellerin önüne geçmemekte; aksine, her iki unsur da birbirini tamamlayarak eserin anlamını ve etkisini güçlendirmektedir. Çizimlerin ve metnin basitliği, kitabın temel teması olan hayal gücünün okuyucuya açık ve etkili bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır. “Kutu Değil” kitabının görsel analizi Tablo 23, 24, 25’de verilmiştir.

Tablo 23. “Kutu Değil” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitaptaki resimler sanki bir çocuğun elinden çıkmış gibi, çocuk resimlerini anımsatır niteliktedir. Somut nesneler basit, sade ve şematik çizilmiş bir boşluk üzerinde tasvir edilmiştir.
Renk Kullanımı	Çizimler, ağırlıklı olarak çizgisel bir tarzda gerçekleştirilmiş olup beyaz zemin üzerine sarı, siyah ve kırmızı renkler kullanılarak oluşturulmuştur.
Kompozisyon	Resimler herhangi bir çerçeveye sokularak sınırlandırılmamıştır. Resimlerde mekân olgusu, perspektif kullanılmamıştır.
Teknik	Dijital çizim tekniği kullanılmıştır.

Tablo 24. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Kitapta metin oldukça sınırlı tutulmuş olup, anlatılmak istenen mesajın büyük bir bölümü görseller aracılığıyla iletilmiştir. Mevcut metinler, görselleri tamamlayıcı bir işlev üstlenmektedir. Çocuklar, metni takip ederken görsellerden ipuçları almakta ve bu ipuçlarını hayal gücüyle genişleterek yaratıcılıklarını etkin bir şekilde kullanmaktadır.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Çocuğun hayal gücünü devreye sokacağı boşluklar kitabın odak noktasıdır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Görsellerdeki minimalist çizimler ve sınırlı kullanılan renkler çocuğun hayal gücüne yer açmaktadır. Belirsiz biçimler ve eksik tasvirler, çocukların zihinlerinde tamamlayabileceği alanlar sunmaktadır.

Tablo 25. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Farklı Ama Aynı

Biçimsel Özellikler

Kitap kapağında, masalda anlatılan oğlak ve keçi figürleriyle birlikte yazarın, kitabın ve yayınevinin adı yer almaktadır. Kitap toplamda 28 sayfadan oluşmaktadır. Sayfaların bir kısmı tamamen resimlerle kaplanmış olup resim bulunmayan diğer sayfalarda metinler yer almaktadır. Metinler, kısa, sade ve anlaşılır bir dilde kaleme alınmış olup herhangi bir imlâ ya da yazım hatası içermemektedir. Bu yapı, kitabın hedef kitlesi olan çocukların metni kolaylıkla anlamalarını ve görsellerle etkileşim kurmalarını desteklemektedir.

Resimsel Özellikler

Farklı Ama Aynı kitabı, yazarı Feridun Oral tarafından resimlenmiştir. Feridun Oral’ın bu eserde kullandığı resimler, doğal dokularıyla hem gerçekçi hem de masalsı bir estetik sunmaktadır. Hayvan figürlerini ve doğayı resmetme biçimi, duygusal bir sıcaklık ve incelik taşıyarak çocuk kitapları için ideal bir sanatsal yaklaşım sergilemektedir. Bu tarz, görsellerin hem ilgi çekici olmasını hem de hikâyenin duygusal boyutunu desteklemesini sağlamaktadır.

Kitabın resimleri, genelde gerçekçi ve çocukların ilgisini çekecek şekilde tasarlanmıştır. Ancak masalda geçen çoban karakteri, gerçek insan figürlerinden farklı bir şekilde resmedilmiştir. Çobanın kafası ve elleri vücuduna göre küçük, kolları, bacakları ve gövdesi ise orantısız bir şekilde uzun olarak betimlenmiştir. Bu tarz, çocukların farklı düşünmesine ve yaratıcılıklarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Buna karşılık, kitapta yer alan hayvan figürleri gerçekçi bir tarzda resmedilmiştir. Çoban karakterinin stilize edilmesi ile oğlak figürünün gerçekçi bir üslupla çizilmesi arasındaki kontrast, kitabın tematik mesajını vurgulamak için bilinçli bir tercih olarak öne çıkmaktadır.

Kitapta yer alan oğlak, doğuştan engelli olarak dünyaya gelmiştir. Diğer oğlaklardan bir farkı olmadığını göstermek amacıyla gerçekçi bir tarzda resmedilmiştir. Bu tarz, kitabın mesajını görsel bir şekilde desteklemektedir. Resimlerde mekân algısı ve perspektif özenle kullanılmış, canlı ve kontrast renklerle zenginleştirilmiştir. Ana karakterler ve hikâyenin duygusal vurgularını ön plana çıkarmak amacıyla parlak ve dikkat çekici renk tonlarına yer verilmiştir. Bu renk kullanımı, görsellerde bir bütünlük sağlarken aynı zamanda okurun dikkatini önemli detaylara yönlendirmektedir. Ayrıca, kitabın sayfalarında bırakılan boşluklar, çocuğun hayal gücüne alan açmak amacıyla bilinçli bir tercih olarak bırakılmıştır.

Kitabın sağ ve sol sayfalarının alt köşelerinde görsel tasarımın devamı yer alırken, üst kısımlarda görseller bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın, çocukların eksik kalan alanları kendi hayal güçleriyle tamamlamalarını teşvik etmek amacıyla yapıldığı söylenebilir. Bu yaklaşım, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmelerine ve hayal dünyalarına katkı sağlamayı hedefleyen bilinçli bir tasarım tercihidir. “Farklı Ama Aynı” kitabının görsel analizi Tablo 26, 27, 28’de verilmiştir.

Tablo 26. “Farklı Ama Aynı” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitap resimlerindeki karakterlerden çoban, stilize edilmiş, diğer hayvan figürleri ise gerçekçi betimlenmiştir. Mekân somut olarak tasvir edilmiştir.
Renk Kullanımı	Renkler genel anlamda pastel ve sıcaktır; kırmızı, mavi, yeşil, siyah, beyaz, kahverengi gibi renkler kullanılmıştır.
Kompozisyon	Resimlerde mekân algısı ve perspektif kullanılmıştır. Gerçekliğe yakın resmedilmiştir.
Teknik	Sulu boya ve dijital çizim tekniği kullanılmıştır.

Tablo 27. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görseller, metni birebir açıklamak yerine hikâyeyi tamamlamaktadır. Ancak bazı sahneler, hikâyeyi doğrudan resmetmemektedir.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Resimler, doğrudan her şeyi açıklamamakta; bazı sahnelerde görsel ipuçları vererek çocuğun hikâyeyi kendi zihninde tamamlamasını teşvik etmektedir. Kitabın sağ ve sol sayfalarının alt köşelerinde resmin devamı görülürken, üst kısımlarında resim çerçeve ile kesilmiştir. Resmin devamının görüldüğü alanlar, çocuğun hayal gücüne bırakılmıştır. Ayrıca, çoban karakterinin gerçekçi bir tarzdan farklı çizilmesi, çocuğu var olan dünyanın dışına taşımakta ve farklı olanı sorgulatmaktadır.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde çocuğun yorumuna açık detaylar bulunmaktadır. Doğa unsurları, çoban karakterinin soyut ve masalsi yönü, bazı sahnelerin arka planlarının belirsizliği ve hikâyenin birebir resmedilmediği sahneler, çocuğun bu eksik

	bağlantıları doldurmasını ve metinle resim arasında bağlantı kurarak hikâyeyi yeniden yorumlamasını sağlamaktadır.
--	--

Tablo 28. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

Zor Balık

Bîçimsel Özellikler

Kitap kapağı üstünde, soyutlanmış kedi ve balık resmi, yazarın, çizerin, kitabın ve yayınevinin adı bulunmaktadır. Kitap 32 sayfadan oluşmaktadır. Yazılar orta uzunlukta, anlaşılır, sade bir dille yazılmıştır. İmlâ ya da yazım hataları bulunmamaktadır.

Resimsel Özellikler

Büşra Tarçalır Erol tarafından yazılan “Zor Balık” kitabının görselleri, Uğur Altun tarafından resimlenmiştir. Görsellerde genellikle sade fakat etkileyici estetik unsurlara yer verilmiş; minimalist bir yaklaşımla fazla detaydan kaçınılmış ve net mesajlar aktarılmaya çalışılmıştır. Resimler, birebir gerçekçi olmaktan ziyade soyut ve sembolik bir anlatım dili benimsemektedir. Bu tercih, çocukların görselleri kendi yorumlarıyla yeniden anlamlandırmalarına olanak tanımaktadır.

Çizimlerin bu tarzı, çocukların yaratıcılıklarının gelişimine ve farklı bakış açıları kazanmalarına katkı sağlamaktadır. Renk paleti, genellikle duygu durumlarına uygun bir şekilde seçilmiştir. Sakinliği temsil eden mavi ve yeşil tonları, mücadele ve karmaşıklığın vurgulandığı anlarda ise sıcak veya karanlık tonlar kullanılmıştır. Görsellerde soft, pastel ve sıcak renkler ağırlıklıdır; sarı, kırmızı, yeşil, mavi, bordo ve pembe gibi renklerin yanı sıra siyah, beyaz ve gri tonlarına da yer verilmiştir. Bu renk seçimi hem duygusal hem de görsel anlamda zengin bir deneyim sunmaktadır.

Resimlerde gerçekçi balık figürlerine rastlanırken, soyutlanmış figürler ve objeler de bulunmaktadır. Mekân ve perspektif anlayışına genel anlamda yer verilmemiş; nesneler birbirinden bağımsız şekilde yerleştirilmiştir. Bu yönüyle çocuk resimlerine benzemektedir. Diğer balıkların ağzı ve gözleri belirgin bir şekilde tasvir edilirken, zor balık karakterini imgeleyen balık çizimi siyah bir leke şeklindedir. Resimler, hikâyeyi sadece süslemek için değil, aynı zamanda anlamını derinleştirmek için tasarlanmıştır. Özellikle çocuk kitaplarında görsellerin, metinle beraber hikâye anlatımına katkıda bulunması önemlidir. Kitap görsellerinin çocuk çizimlerine benzerliği, mekân olgusunun olmaması, metinde anlatılanların çocuk gözüyle görülmesi bakımından yaratıcılığa ve hayal gücünün aktive edilmesine katkısı büyüktür. “Zor Balık” kitabının görsel analizi Tablo 29, 30, 31’de verilmiştir.

Tablo 29. “Zor Balık” Kitabı Görsellerinin, Görsel Unsur Türü ve Kalitesi Bakımından İncelenmesi

Sanatsal Tarz (Resimler gerçekçi mi, soyut mu ya da yalın mı?)	Kitaptaki görseller şematik, minimalist ve daha soyut tarzdadır. Çocuk resimlerine benzerliği dikkat çekmektedir.
Renk Kullanımı	Soft, pastel renkler kullanılmıştır; sarı, kırmızı, yeşil, mavi, bordo, pembe. Renk geçişlerine yer verilmiştir. Siyah ve beyaz renklere de yer verilmiştir.
Kompozisyon	Resimler bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmamıştır ve bu durum görsellerin açık ve sınırsız bir alan hissi yaratmasını sağlamaktadır. Görseller klasik bir çerçeve içine alınmamıştır; kenarlar açık bırakılarak renk blokları veya dokular, doğal bir biçimde sonlanmıştır. Bu tasarım, çocuğa daha özgün bir his vermektedir. Mekân ve perspektif kullanımı bulunmayan görsellerde, mekân olgusu aslında vardır ama oda gerçekçi değildir. Banyoda küvet ve klozetin çok küçük, kedinin çok devasa büyük resmedilmesi, mekân kavramını farklı bir bakış açısıyla ele alındığını göstermektedir.
Teknik	El ve dijital çizim tekniği kullanılmıştır.

Tablo 30. Metin ile Görsellerin Etkileşimi

Metin ve Resim İlişkisi	Görsel tasarım anlayışı, okuyucunun görseldeki detaylara daha doğal bir şekilde odaklanmasını sağlayarak metinle görseller arasındaki ilişkiyi daha organik hale getirmektedir. Resimler kitabı süslemenin dışında metni zenginleştirip anlatımı desteklemektedir.
Hayal Gücüne Alan Bırakma	Resimlerin bir çerçeveye sokulup sınırlandırılmaması ve devamı varmış hissi uyandırması, hayal gücüne katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kitaptaki çizimlerin gerçek formlar bozularak soyut bir şekilde betimlenmesi, yaratıcılığı olumlu yönde etkileyerek desteklemektedir.
Açık Uçlu Ayrıntılar Var mı?	Resimlerde, çocuğun yorumuna yönelik açık detaylara sıklıkla yer verilmiştir.

Tablo 31. Çocuğu Kitapla Etkileşime Geçirici Unsurlar

İnteraktif Tasarımsal yapı	Kitap kapağı dikkat çekici olmasına rağmen kitapta çocuğun interaktif katılımını destekleyen herhangi bir unsur bulunmamaktadır.
Boşluk ve Yorumlama Alanı	Kitap görselleri, çocuğun bağımsız yorumuna açık biçimde tasarlanmıştır.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, resimli çocuk kitaplarının çocukların hayal gücüne ve yaratıcı düşünme becerilerine olan katkısını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme, çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde kritik bir rol oynayan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Resimli çocuk kitapları, yalnızca metin ve görsellerin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesiyle değil, aynı zamanda çocukların hayal gücünü zenginleştiren bir öğrenme ve keşfetme aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu tür kitaplar, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini desteklemekte ve hayal gücünün gelişimine önemli katkılar sunmaktadır. Resimli çocuk kitapları,

çocuklara hayal güçlerini kullanarak hikâyelerdeki karakterleri, mekânları ve olayları zihinsel olarak canlandırma olanağı tanımaktadır. Ayrıca görsellerin hikâyelerle etkileşimli bir şekilde sunulması, çocukların hayal gücünü tetikleyerek hikâyeleri zihinsel olarak canlandırmalarını ve kendi yorumlarını katmalarını sağlamaktadır. Böylece, resimli çocuk kitapları hem eğitsel hem de yaratıcı gelişim açısından etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada incelenen ödüllü resimli çocuk kitapları, yaratıcı düşünceyi destekleyen çeşitli özellikler taşımaktadır. Söz konusu kitapların görsel tasarımları ve içerikleri, çocukların farklı bakış açıları geliştirmelerine, hayal dünyalarını zenginleştirmelerine ve yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. İncelenen eserler, çocuklara sıradan nesne ve olaylara farklı bir perspektiften bakmayı öğretirken, aynı zamanda hayal gücünün sınırlarını keşfetmelerine katkıda bulunmaktadır.

Çalışmada incelenen kitap görselleri, çeşitli özellikleri bakımından benzerlik göstermektedir. Kitapları resimleyen illüstratörlerin, görselleri çerçeve içine alarak sınırlandırmadıkları, bu sayede açık uçlu anlatımların kitaplarda daha etkin hale geldiği gözlemlenmiştir. Kitap görsellerinin tamamında sadeleştirilmiş tasvirlerle yer verilmiş olup, soft, pastel ve kontrast renklerin yoğunlukla tercih edildiği görülmüştür. Mekân ve perspektif olgusu, Zor Balık ve Aç Tırtıl kitaplarında belirsiz ya da hiç kullanılmamışken, diğer kitaplarda daha gerçekçi mekânsal kurgular dikkat çekmektedir. Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan kitabı dışında, diğer eserlerde minimal çizgiler öne çıkmaktadır. Stilize edilmiş ya da şematik olarak çizilmiş karakterlerin, çocukların hayal gücünü desteklemeye yönelik bir yaklaşımı yansıttığı anlaşılmaktadır. Farklı Ama Aynı ve İncelikli Şeyler kitaplarında karikatürize edilmiş ana karakterler yer almaktadır. İncelenen kitapların genelinde görseller ve metinler, birbirini tamamlayıcı bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, kitap görsellerinde tespit edilen temel özellik, görsellerin açık uçlu olması ve metni zenginleştirerek desteklemesidir. Örneğin, Farklı Ama Aynı kitabında bazı sahnelerin, metinle doğrudan örtüşmeyerek metin dışında unsurlar anlattığı görülmüştür. Kutu Değil kitabında ise metin, görselleri tamamlayıcı bir işleve sahiptir. İncelikli Şeyler kitabında metin ve görseller, birbirinden bağımsız olarak da hikâyeyi aktarabilmekte, ancak görseller metni destekleyerek görsel anlatım açısından güçlü bir yapı sunmaktadır.

Sonuç olarak, ödüllü resimli çocuk kitaplarının, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede etkili bir araç olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Bastaban ve Kayserili'ye (2020) göre, kısıtlı bir konu çerçevesinde çocuklara yaptırılan resimlerin yaratıcılıklarını engellediğini; çocukların, yaşamları boyunca edindikleri deneyimler doğrultusunda zihin dünyalarında çeşitli bilişsel şemalar oluşturdıkları görülmektedir. Bu şemalar bazen bireyleri eleştirel düşünmeden, mevcut bilgileri doğrudan yansıtma eğilimine yönlendirebilmektedir. Bu durum, özgün düşünme becerisi gelişmemiş, zihinsel tembelleğe yatkın ve taklitçi bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. Ama resimli çocuk kitaplarında bulunan hikâyeler çocukların zihinlerinde farklı şekilde yer edebilmektedir. Bu bağlamda, resimli çocuk kitaplarının yaratıcılığa katkı sağlamada bazı temel kriterlere sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Kitapların sade ve minimal bir düzende oluşturulan kompozisyonlara sahip olması, çerçevelerle sınırlandırılmayan görsellerin pastel, yumuşak ve kontrast renklerle boyanması, görsellerin her ayrıntıyı açıklayıcı bir biçimde aktarmaması, çocuk okuyucuyu düşünmeye yönlendirmesi ve görseller ile metnin birbirini tamamlaması bu kriterler arasında yer almaktadır. Ayrıca, kitap görsellerinde hikâyenin kahramanının merkeze yerleştirilmesi, çocuğun dikkatini asıl noktaya odaklaması açısından önemli bir tasarım unsuru olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgular, ebeveynler, eğitimciler ve yayıncılar için resimli çocuk kitaplarının önemini vurgulamaktadır. Özellikle çocuklara yönelik eserlerin hem görsel hem de içerik açısından çocuğa görecelik ilkesine uygun olarak hazırlanmasının, yaratıcılık gelişimi üzerindeki etkisini artıracığı açıktır. Bu doğrultuda, çocukların yaratıcı düşünme becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi için resimli çocuk kitaplarının özenle seçilmesi ve yaygın olarak kullanılması önerilmektedir. Çalışmada incelenen kitapların her biri, çocuğun hayal gücünü desteklemek ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek amacı taşımaktadır. Elde edilen bulgular, erken yaş gelişiminde nitelikli çocuk kitaplarının, çocuğun hayal dünyasının ve yaratıcılığının gelişmesinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Etik Komite Onayı: Etik kurul onayı gerektirmiyor.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-D.A.; Tasarım-D.A.; Denetleme- D.A.C.; Kaynaklar- D.A., D.A.C.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-D.A.; Analiz ve/veya Yorum- D.A., D.A.C.; Literatür Taraması- D.A., D.A.C.; Yazıyı Yazan-D.A.; Eleştirel İnceleme- D.A.C.; Diğer- D.A.

Çıkar Çatışması: Yazarların çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu araştırma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı: Yapay zeka (ChatGpt) kaynak taramada, dil bilgisi düzenlemede ve çeviride kullanılmıştır.

Lisans Bilgisi: Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required.

Peer Review: External, independent.

Author Contributions: Concept – D.A.; Design – D.A.; Supervision – D.A.C.; Resources – D.A., D.A.C.; Data Collection and/or Processing – D.A.; Analysis and/or Interpretation – D.A., D.A.C.; Literature Review – D.A., D.A.C.; Writing – D.A.; Critical Review – D.A.C.; Other – D.A.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Financial Support: This research received no financial support.

Artificial Intelligence Use Statement: Artificial intelligence (ChatGPT) was used in literature review, grammar editing, and translation.

License Information: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KAYNAKÇA

- Arıcı, E. Y., & Keskin, H. K. (2023). Examination of creativity levels of preschool children. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 13(1), 237–250. <https://doi.org/10.29329/epasr.2023.525.11>
- Avcı, F. (2006). Geçmişten günümüze çocuk kitaplarındaki resimler. In 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (pp. 393–395). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Bastaban, Ü., & Kayserili, M. E. (2020). Ortaokul düzeyindeki öğrenci çalışmalarının özgünlük durumlarının incelenmesi: Belirli gün ve haftalar temaları örneği. *Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi*, (47), 28–42.
- Bessis, P., & Jaqui, H. (1973). Yaratıcılık nedir? (S. Gürbaşkan, Çev.). İstanbul: İstanbul Reklam Yayınları.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çetin, H. (2021, Haziran). Resimli çocuk kitaplarında resim-metin ilişkileri ve bazı sınıflandırmaların değerlendirilmesi: bir meta-sentez çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 533-545. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.857595>
- Demir, A. (2019). Çocuk edebiyatı ve yaratıcı düşünme. *İdil Dergisi*, 60, 1011-1025.
- Dowd, E. T. (1989). Handbook of creativity. J. A. Glover, R. R. Ronning, & C. R. Reynolds, (Ed.), *Perspectives on individual differences*. Boston: Springer, Boston, MA.
- Gönen, M. Uygun, M. Erdoğan, Ö. & Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 196, 258-272. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36171/406685>
- Graham, J. (2000). Creativity and picture books. *Literacy. Litaracy*, 34(2), 61-67.

- Kaya, İ. (2006). Çocuk kitabı resimlerinde estetik boyut. 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 421-424. <http://cgsempoz.education.ankara.edu.tr/SBK.pdf>
- Korkmaz, N. (2004). *Sorularla yenilikçilik: (inovasyon)*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Küçükali, R., & Akbaş, H. (2017, Eylül). Bilimsel bilginin elde edilmesinde yaratıcı zekâ ve hayal gücünün etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 779-792. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunisobil/issue/34498/381188>
- Özgültekin, B. (2015). *Üç boyutlu hareketli çocuk kitaplarının çocuğun hayal dünyasına katkıları ve bir tasarım uygulaması*. (Tez No. 391142) [Yüksek lisans tezi. İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Saccardi, M. (2014). *Creativity and children's literature new ways to encourage divergent thinking*. Libraries Unlimited.
- Salis, F. (2014). Imagination. J. B. Santos (Ed.), *Online companion to problems of analytic philosophy*. Lisboa.
- Salisbury, M. & Styles, M. (2012). *Children's picturebooks: the art of visual storytelling*. London: Laurence King Publishing.
- Topçam, A. B., & Yorulmaz, B. (2023). En çok satılan resimli çocuk kitapları: hangi değerleri barındırıyorlar? *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 47-72. <https://doi.org/10.47951/mediad.1160959>
- Tos, F. (2007). *Bilimin ışığında psikoloji ve dehaları*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Vygotsky, L. S. (2004, January–February). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97. DOI:10.2753/RPO1061-0405280184
- Whalley, J. I. (2004). The development of illustrated texts and picturebooks. In P. Hunt (Ed.), *International companion encyclopedia of children's literature* (pp. 318–328). London: Taylor & Francis.

EXTENDED ABSTRACT

The Illustrated children's books are considered as a versatile tool that develops children's imagination, supports thinking skills and contributes to creative thinking. Although painting has been a part of life throughout history, illustrations in children's books have been neglected for a long time. Johannes Amos Comenius'Orbis Sensualium Pictus ("Pictures of the Visible World") is one of the earliest examples of illustrated children's books and was designed to support children's literacy. Ever since this work was produced, there has been a development in which children's books have gained quality in terms of both text and illustration.

From the 16th to the 19th centuries, the illustrated books were generally decorated with engravings that had no relation with the text. In this period, the illustrations served as ornamentation rather than creating a unity of meaning with the text. However, the late 19th and early 20th centuries became turning points in the development of modern children's books. Advances in printing techniques and movements such as Art Nouveau increased attention to the aesthetic and typographic features of children's books. During this period, pioneers in the publishing world such as Heinrich Wolgast emphasised that children's books should be designed to contribute to the aesthetic development of children. Art movements such as Jugendstil (Youth Style) also transformed the understanding of illustration in children's books and contributed to establishing a meaningful connection between text and picture. The illustrated children's books not only support children's reading and writing skills, but also their artistic, emotional and mental development. The colourful and engaging

visuals in the books attract children's attention and stimulate their thinking skills. Presenting the pictures in harmony with the text helps children to better understand the stories and enrich their own imagination. In this way, children both develop a sentiment to fine arts and learn to use their imagination effectively.

Demir (2019) states that children's literature is shaped on the axis of concepts such as 'child relativity' and 'child perception' and that these works are a source of creativity that supports children's emotional and cognitive development. Christine Nöstlinger's works "Wir pfeifen auf den Gurkenkönig" and "Lollipop", Seza Kutlar Aksoy's "Journey" and Ferit Avcı's "Did you see the Red Elephant?" stimulate children's imagination and support their creative thinking skills. In addition, the aesthetic elements in children's books develop children's awareness of works of art.

Creativity is the ability to see and interpret the existing world in a new and different way. The illustrated children's books function as a powerful tool to reveal the creativity potential of individuals. Graham (2000) states that the illustrated children's books do not contribute to an individual's creativity by explaining every detail. Pictorial and textual gaps in the books enable children to think and use their imagination. Özgültekin (2015) draws attention to the importance of preferring the forms that support the child's imagination in children's book illustrations, and states that non-framed and unrealistic drawings develop imagination.

Creativity is the ability to see and interpret the existing world in a new and different way. Illustrated children's books represent a powerful tool to reveal the creativity potential of individuals. Graham (2000) stated that illustrated children's books do not contribute to an individual's creativity by explaining every detail. Pictorial and textual gaps in books enable children to think and use their imagination. Özgültekin (2015) drew attention to the importance of preferring forms that support the child's imagination in children's book illustrations, and stated that non-limited and unrealistic drawings develop imagination.

The main aim of this study is to examine the pictures of illustrated children's books that appeal to preschool children in terms of elements that support creativity. This study, which was derived from the award-winning illustrated children's books prepared for preschool children, is in accordance with the surveying model, one of the descriptive research methods. Qualitative research methods were used in the process of collecting, interpreting and analysing the data and document analysis was used to collect the data. In this study, the semiotic model was used to analyse the pictorial features of award-winning books that stand out in terms of their illustrative qualities by using document analysis.

For this study, the contribution of illustrated children's books selected from award-winning books to children's creativity was analysed. The success of these works in text and picture harmony invites young readers to a world of creative thinking.

In conclusion, the illustrated children's books are beneficial tools for children's cognitive, emotional and aesthetic development. The use of both textual and visual elements in harmony supports children's imagination and creativity. Qualified and elaborately prepared illustrated children's books represent a fundamental tool that contributes to the development of creative individuals of the future.

05/02/2025

25/04/2025

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.80618>

Diyar AZBAĞ¹

Mehmet Kayhan KURTULDU²

Piyano Eğitiminde Mobil Uygulama Kullanımının Deşifre Çalmaya Etkisi

Özet

Bu çalışmanın amacı mobil uygulama kullanımının piyano eğitimi sürecinde deşifre çalmaya etkisini saptamaktır. Çalışma nicel araştırma deseni kapsamında kontrol grupsuz öntest – sontest modeline göre tasarlanmıştır. Çalışma grubu bir devlet üniversitesinde 2023-2024 eğitim öğretim yıllarında öğrenimlerine devam eden 6 öğrenciyle yürütülmüştür. Teknoloji destekli müzik eğitiminin etkilerini görebilmek adına bir telefona indirilen piyano eğitim uygulamasıyla öğrencilere belirli bir zaman diliminde alıştırmaya yapılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan iki adet etüt ve “Deşifre puanlama anahtarı” kullanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında öğrencilerin her iki etüt için toplam sekiz çalma performansı, her bir performansın başında ve sonunda olmak üzere ilgili anahtar kullanılarak puanlanmıştır. Ön test ve son test için oluşturulan bu puanlar bilgisayar ortamında tablo haline getirilerek analiz için hazırlanmıştır. İstatistiksel analiz, ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması ile gerçekleştirilmiştir ve karşılaştırma için Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır. Gözlem sayısının az olması nedeniyle, doğrudan parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlarda öğrencilerin uygulama öncesinde puanlarında fark bulunmazken, uygulama sonrası çaldıkları her iki etütte de “Deşifre Çalma” becerilerinin manidar şekilde arttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Piyano eğitimi, mobil uygulama, deşifre.

The Effect of Mobile Application Usage on Sight-Reading in Piano Education

Abstract

The aim of this study is to determine the effect of mobile application use on sight-reading in the piano education process. The study was designed according to a pre-test – post-test model without a control group within the framework of a quantitative research design. The study group consisted of six students enrolled at a state university during the 2023-2024 academic year. In order to observe the effects of technology-assisted music education, students practiced with a piano education application downloaded onto a mobile phone within a specified time frame. As data collection tools, two etudes prepared by the researchers and a "Sight-Reading Scoring Key" were used. During data analysis, a total of eight performance recordings for each etude were scored using the relevant key at both the beginning and end of each performance. The scores obtained for the pre-test and post-test were tabulated in a digital environment for analysis. The statistical

¹ Arş. Gör. Diyar AZBAĞ Trabzon Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Programı, diyarazbag@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2412-613X

² Prof. Dr. M. Kayhan KURTULDU Trabzon Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Programı, kayhankurtuldu@trabzon.edu.tr Orcid: 0000-0003-0064-9144

analysis was conducted by comparing pre-test and post-test scores, utilizing the Wilcoxon signed-rank test. Due to the small sample size, non-parametric tests were directly employed. The findings indicated no significant difference in students' scores before the intervention. However, after using the application, a statistically significant improvement in their sight-reading skills was observed in both etudes.

Key words: Piano education, mobile application, sight-reading.

GİRİŞ

Piyano performansı, bütünsel bir bedensel katılım gerektiren karmaşık bir sanatsal eylemdir. Bu bağlamda pedal kullanımı gibi teknik unsurlar, piyano eğitimine sonradan eklenen ayrı bir öğe olarak değil, eğitimin temel bileşenlerinden biri olarak ele alınmalıdır. Pedal tekniklerinin öğretimi, öğrencilere başlangıç aşamasından itibaren sistematik bir şekilde tanıtılmalı ve bu süreç, öğrencilerin işitsel algılarının gelişimine paralel olarak yapılandırılmalıdır (Çimen, 2001).

Piyano eğitimi, müzik eğitiminin önemli bir parçasıdır ve öğrencilerin müzikal becerilerini yanı sıra bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Pektaş, Düzkantar ve Yurga (2016), müzikal etkinliklerin özel eğitim gereksinimi olan çocukların sosyalleşme, iletişim ve dil gelişimi üzerinde olumlu etkiler yarattığını belirtmektedir.

Duygusal açıdan değerlendirildiğinde, piyano eğitiminin stres düzeylerini azaltarak depresyon riskini düşürdüğü görülmektedir. Müzik yoluyla sağlanan bilişsel uyarım ve duygusal ifade olanağı, bireylerin psikolojik iyi oluşunu desteklemektedir (Seinfeld, Figueroa, Ortíz-Gil & Sanchez-Vives, 2013).

Hallam'a (2013) göre, aktif müzik yapma süreci öğrencilerin zihinsel yeteneklerini, özgüvenlerini ve sosyal becerilerini geliştirir. Piyano sanatını icra etmek de bu sürecin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda piyano, müzik teorisi ve nota okuma gibi temel müzikal prensipleri öğrenmek için ideal bir çalgı olarak değerlendirilmektedir. Piyano çalma sanatı; net anlatım, duygusal derinlik ve etkileyici yorumlama gibi unsurların bütünleşmesiyle anlam kazanan, tıpkı bir kitabın sayfalarını çevirir gibi incelikli bir süreci temsil eder.

Piyano eğitiminin temel amacı, öğrencinin sağlam bir teknik altyapı kazanmasının yanı sıra müzikal yeteneklerini derinleştirmektir. Teknik beceriler, müzikal ifadeyi artırmak için önemli bir araç olsa da, asıl vurgu öğrencinin müzikal duyarlılığını ve yorumlama kabiliyetini geliştirmeye yöneliktir (Ertem, 2011).

Lu (2023), piyano eğitimine farklı bir açıdan yaklaşarak, bu eğitimin öğrencilere müzikal beceriler kazandırmanın yanı sıra odaklanma ve problem çözme gibi yaşam becerileri öğrettiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Huseynova, Eğilmez ve Engür (2019), piyano eğitiminin çocukların dikkat becerilerini geliştirebildiğini ve bu durumun akademik başarılarına katkı sağladığını ifade etmektedir.

Piyano, öğrencilerin sanatsal ifade becerilerini geliştirmeye yönelik etkili bir araçtır. Bu perspektiften bakıldığında, piyano çalgısı bireylerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyan önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Ayrıca piyano eğitiminin, öğrencilere müziğin estetik ve teknik derinliklerini keşfetme ve bu yolla kendilerini sanatsal biçimde ifade etme imkânı sunduğu da vurgulanabilir. Bu süreç, öğrencilerin yalnızca müzikal becerilerini değil, aynı zamanda yaratıcılıklarını ve duygusal ifade kapasitelerini geliştirmelerine de katkı sunmaktadır (Reimer, 2003, s. 192).

Hasanova'ya (2008) göre, piyano eğitimi oldukça kapsamlı bir öğrenme sürecidir. Aynı anda iki elin farklı şekilde koordinasyonu, öğrencinin motor becerilerini ve zihinsel gelişimini destekler. Ayrıca piyanonun ses aralığı, diğer çalgılara kıyasla oldukça geniştir. Örneğin, yan flütün ses genişliği yaklaşık 3 oktav (36 ses), kemanın ise 3,5 oktav (42 ses) civarındadır. Buna karşılık piyano, 88 tuşuyla çok daha geniş bir ses aralığı sunar. Tüm bu notaları ezberlemek ve ayırt etmek, beyin için etkili bir zihinsel egzersiz niteliği taşır.

Piyano eğitimi, bireylerin yalnızca müzikal yeteneklerini değil; aynı zamanda duygusal ve bilişsel gelişimlerini de desteklemektedir (Keli, 2024). Piyano çalan bireyler, performans kaygısıyla başa çıkma becerilerini geliştirerek özgüven kazanabilir ve sahne korkusunu aşabilirler (Kenny, 2011; Campayo-Muñoz, Cabedo-Mas & Hargreaves, 2019).

Piyano eğitimi, öğrencilere müziği yeniden yorumlama ve kendi yaratıcı ifadelerini ortaya koyma fırsatı sunar (Burnard, 2012). Duygusal açıdan, müzikal ifade becerilerini geliştirerek bireyin kendini ifade etme yeteneğini güçlendirirken; bilişsel olarak hafıza, dikkat, problem çözme ve yürütücü işlevleri destekler (Schellenberg, 2004). Bu bağlamda piyano eğitimi, bireylere yalnızca müzikal beceriler kazandırmakla kalmayıp, duygusal, bilişsel ve yaratıcı yönlerini de geliştiren çok yönlü bir süreçtir.

Diğer yandan Otacıoğlu (2005) piyanonun sağladığı yararlar için şu maddeleri ileri sürmüştür.

1. Piyano eğitimi, müziği okuma, klavyede parmakları, elleri ve kolları kullanma ve müzik literatürünü öğrenme yeteneği gibi temel problemleri içerir. Öğrenciler, müziği tiz ve bas olarak iki dizede eşzamanlı okuma becerisini geliştirmek için farklı yaklaşımlar kullanabilirler.

2. Notaların Okunması ve Klavyeye Taşınması: Çağdaş piyano eğitimi, öğrencilere notaları bir bakışta görmeyi ve klavye üzerinde hissetmeyi öğretmeyi amaçlar. Bu, özellikle düet yaparken, toplu uygulamada ve şarkıcılara eşlik ederken nota okuma becerisini geliştirmeye yardımcı olur.

3. Teknik ve İfade: Teknik, artık sadece güçlü ve hızlı parmakları değil, aynı zamanda klavyedeki ses üretim kontrolünü de içerir. Çağdaş öğretimde, parmaklar, eller ve kolların kullanımında serbest hareketi teşvik eder.

4. Profesyonel Rehberlik ve Öğretmenin Rolü: Piyano çalmayı öğreten yayınlanmış metotlar olsa da, profesyonel rehberlik olmadan doğru ve sanat değeri olan bir piyano bilgi ve becerisi edinmek zordur. Yetkili bir öğretmenin rehberliği ve eleştirileri, öğrencinin müzikal gelişimine önemli katkılar sağlar (Otacıoğlu, 2005).

Deşifre

Coşkun (2001), deşifrenin piyano eğitiminin en temel ve kritik becerilerinden biri olduğunu belirtmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın AGSL Piyano Dersi Öğretim Programı'nda da vurgulandığı gibi, deşifre becerisi, piyano literatüründeki eserleri doğru şekilde okuyabilme ve klavyeye aktarabilme yeteneğidir. Bu beceri, öğrencilerin müzik parçalarını doğru bir şekilde çalma yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olur.

Piyano eğitiminde deşifre, öğrencilere müzikal bağlamda önemli bir kapı açar ve temel bir beceri olarak kabul edilir. Bu beceri, öğrencilerin piyano eserlerini notalardan doğru bir şekilde okuyup çalabilmelerini sağlar. Aynı zamanda, ileri düzeyde müzikal gelişim için de bir temel oluşturur. Deşifre becerisi, öğrencilerin bireysel yeteneklerine, müzikal duyarlılıklarına ve zihinsel kabiliyetlerine dayanır.

Kurtuldu (2015), deşifrenin müzik eğitiminin temel ve ayrılmaz bir bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Literatürde, "deşifre çalma", "deşifre söyleme" ve "deşifre okuma" gibi çeşitli terminolojilerle ifade edilen bu kavram, müzisyenin temel yetkinlikleri arasında yer almakta ve müzik eğitiminin tüm aşamalarında kritik bir öneme sahip bulunmaktadır. Deşifre, müzik profesyonelinin kariyeri boyunca önemli bir rol oynayarak, sanatsal ilham kaynağı olarak işlev görmektedir.

Piyano eğitiminde deşifre becerisi, notaları çözme veya çalınacak parçayı okuma yeteneği olarak tanımlanabilir. Bu becerinin, bir müzik eserini görüp hemen çalabilme kabiliyetiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Özellikle Carl Czerny'nin etütleri gibi klasik kaynaklar, piyanistlere bu beceriyi geliştirmede önemli rol oynayabilir. Czerny'nin çalışmaları, öğrencilere notaları hızlıca tanıma ve çalma becerisi kazandırmak amacıyla tasarlanmıştır.

Deşifre çalma iki farklı sınıflandırmada karşımıza çıkabilmektedir. Küçük (1994), bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

1. **Çalma Deşifresi:** Bu, seviyenin altında bir parçayı, normale yakın bir tempoda ve olabildiğince az hata ile çalmayı ifade eder. Burada dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

Tartım ve Yürüyüş: Parçanın doğru tartımı ve yürüyüşünün bozulmaması önemlidir. Yanlış basılan sesler olursa, onları düzeltmek için durulmamalı veya geri dönülmemelidir.

İleriye Bakmak: Çalınmakta olan notadan daha ilerideki notaların görülmesi gerekmektedir. Bu, akışı sürdürmek ve gelecekteki zorlukları önceden görmek için önemlidir.

2. **Çalışma Deşifresi:** Bu, repertuara almak veya seviyeyi zorlayarak ilerlemek amacıyla seçilmiş eserlerin ve etütlerin çalışılmasıdır. Bu, müzisyenin teknik becerilerini geliştirmesine yardımcı olur ve daha zor parçaları çalabilme yeteneğini artırır.

Bu iki tür deşifre, müzisyenlerin yeteneklerini geliştirmek ve daha iyi bir çalma pratiği yapmak için önemlidir. Hangi tür deşifreyi seçerseniz seçin, düzenli ve dikkatli çalışma ile başarıya ulaşabilirsiniz. İlk bakışta, bir eseri kusursuz bir şekilde ve hemen çalmak neredeyse olanaksızdır. Ancak, yetkin bir müzisyen, eserin içeriğini hızla kavrayarak nispeten başarılı bir şekilde icra edebilir. Müzik dilinin sembollerini çözme yeteneği olarak kabul edilen deşifre becerisi, öğrencilerin çalacakları piyano eserlerini analiz edip anlamaları için önemli ve gerekli bir beceridir (MEB, 2006).

Teknoloji

Şenel ve Gençoglu (2003) teknoloji için, araştırma, geliştirme, üretim, pazarlama, satış ve satış sonrası hizmetler gibi sanayi süreçlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için gereken bilgi ve becerilerin bütünü tanımlamaktadır. Savcı (1999) ise teknolojiyi, hayatımızı düzenlemek amacıyla seçtiğimiz bir araç olarak tanımlar. Zaman ve mekâna göre değişen bir kavram olan teknoloji, eski Yunan döneminde "uygulamalı sanat" olarak anılırken, 20. yüzyılda çalışma süreçlerini, hatta tüm çalışma yaşamını kapsayan geniş bir anlam kazanmıştır. Teknoloji, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, işleri kolaylaştırmak ve yaşam kalitesini artırmak için kullanılan araçlar ve yöntemler bütünüdür. Bu kapsamlı tanım, günümüzde bilgisayarlar, iletişim cihazları, otomasyon sistemleri, tıbbi cihazlar ve daha birçok alanda kullanılan teknolojik çözümleri içermektedir. Teknoloji, sürekli gelişen bir alan olup, insan hayatını şekillendirmeye devam etmektedir.

Karataş (2024) teknoloji için, içinde bulunduğumuz çağın vazgeçilmez bir bileşeni ifadesini kullanırken, baş döndürücü hızla gerçekleşen bu gelişimin bilgiye ulaşımı ve aktarımını kolaylaştırdığını savunmaktadır. Jones ve Brown (2020) ise, interaktif piyano uygulamalarının, öğrencilerin pratik yapma sürelerini artırdığını ve müzik teorisini ve öğrenme sürecini iyileştirebileceğini ifade etmektedir.

Ogocer (2024), teknoloji kavramını insanların ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmış araçlar, sistemler, cihazlar, yazılımlar ve işlemlerden oluşan bir bütün olarak tanımlamaktadır. Bu araçlar, insanların yaşamlarını kolaylaştırmak, hızlandırmak, verimliliği artırmak ve daha da önemlisi, dünya genelinde işlerin daha verimli ve etkili bir şekilde yapılmasına yardımcı olmak için kullanılmaktadır. Teknoloji, bilimsel ve mühendislik prensiplerinin uygulanmasıyla geliştirilir ve sürekli olarak gelişmektedir. Bilgisayarlar, telefonlar, internet, tıbbi cihazlar, otomobiller, robotlar ve diğer birçok cihaz ve sistem, teknolojinin örneklerindendir. Teknoloji, kültür, işletme, iletişim, endüstri, eğitim, sağlık, sanat ve diğer birçok alanda önemli bir rol oynamaktadır (Wikipedia, 2024).

Bu bağlamda, teknolojinin gelişimi, insanların yaşam kalitesini artırmaya, dünya genelinde daha sürdürülebilir bir gelecek için çözümler sunmaya ve yeni iş fırsatları yaratmaya yardımcı olabilir. Teknolojinin sağladığı önemli katkılar müzik eğitiminde de etkisini göstermektedir. Örneğin; dijital piyano ve MIDI klavyeler, müzik eğitim uygulamaları, ses işleme ve prodüksiyon yazılımları, sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) ile müzik eğitimi gibi teknoloji

destekli müzikal ifadeler günümüzde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, müzik eğitiminin temel bileşenlerinden biri olan piyano eğitiminde teknoloji kullanımı giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Piyano eğitimi için olası ve katkı sağlayabilecek teknolojik yaklaşımlar doğru kullanıldığında doğrudan faydalar sağlayabilir.

Miller ve Johnson (2017), piyano eğitimi mobil uygulamaların öğrencilere kişiselleştirilmiş eğitim materyalleri, sınırsız repertuar ortamı ve interaktif dersler sunarak öğrenme deneyimini zenginleştirdiğini belirtmektedir. Bu ifadeye paralel olarak, piyano eğitiminde mobil kullanımı Kim ve Park (2016) dijital nota kütüphanelerinin piyano eğitimindeki kullanımı ile ilişkilendirerek, öğrencilere geniş bir repertuar erişimi sağlayarak farklı tarzlarda ve seviyelerde eserlerin öğrenilmesine olanak tanıdığını ifade etmektedir.

Teknolojinin gelişimiyle birlikte mobil uygulamalar, piyano eğitiminde geleneksel yöntemleri destekleyerek repertuar çalışmalarını daha verimli hale getirebilir. Bu bağlamda, mobil uygulamalar, öğrencilere nota takibi, metronom ve akor desteği sunarak pratiklerini sistematik şekilde geliştirmelerine imkân tanır. Ayrıca, etkileşimli araçlar sayesinde öğrenciler, anlık geri bildirim alarak hatalarını düzeltebilir ve müzikal gelişimlerini hızlandırabilir. Geleneksel ve teknoloji destekli yöntemlerin birleşimi, repertuarın etkili bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Geleneksel öğretim yöntemlerine ek olarak, piyano eğitiminde teknolojinin kullanımı, öğrencilerin etütlerle etkileşimini artırmak için yenilikçi yollar sunmaktadır. Örneğin, multimedya ve yapay zekâ kullanımı, kişiselleştirilmiş geri bildirim ve rehberlik sağlayarak çalışma oturumlarını daha etkili hale getirebilir (Li ve Wang, 2024). Bu tür teknolojik gelişmeler, geleneksel etüt uygulamalarını tamamlayarak, öğrencilerin performanslarına anında geri bildirim almasını ve hatalarını düzeltilmesini kolaylaştırabilir.

Deşifre çalma, piyanistlerin nota okuma hızını, anlık analiz becerisini ve müzikal ifade yetisini geliştiren temel bir beceridir. Geleneksel piyano eğitimi, bu becerinin kazanılmasında önemli bir rol oynasa da, öğrencilerin bireysel öğrenme hızları, motivasyonları ve teknik yeterlilikleri doğrultusunda farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda, teknoloji destekli öğrenme ortamları, bireysel öğrenme süreçlerini destekleyerek öğrencilerin deşifre becerilerini daha sistematik ve verimli bir şekilde geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Mobil uygulamalar, etkileşimli içerikler, anlık geri bildirim ve kişiselleştirilmiş egzersizler sunarak piyano eğitiminin geleneksel yaklaşımlarını tamamlayıcı bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak, piyano eğitiminde mobil uygulama kullanımının deşifre çalma becerisi üzerindeki etkisini ele alan akademik çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırma, mobil uygulamaların deşifre çalma becerisini nasıl etkilediğini ve geleneksel yöntemlerle karşılaştırıldığında ne tür avantajlar veya sınırlılıklar sunduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların, piyano eğitiminde teknolojinin pedagojik etkilerini ortaya koyarak, mobil uygulamaların öğretim süreçlerine entegrasyonu konusunda önemli katkılar sağlayacağı varsayılmaktadır.

Günümüzde eğitim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, mobil uygulamalar müzik eğitimi alanında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Piyano eğitimine yönelik geliştirilen bazı mobil uygulamalar, notaları hızlı tanıma, ritim çalışmaları, görsel ve işitsel geri bildirim sağlama gibi özellikler sunarak öğrencilerin deşifre becerilerini geliştirmeye yardımcı olabilir. Ancak, bu tür uygulamaların deşifre çalma üzerindeki etkisi konusunda yeterli bilimsel çalışma bulunmamaktadır.

Bu araştırma, piyano eğitiminde mobil uygulama kullanımının öğrencilerin deşifre çalma becerilerine olan etkisini incelemeyi hedeflemektedir. Mobil uygulama destekli eğitimin, öğrencilerin deşifre performanslarına nasıl bir katkı sağladığını araştırarak, müzik eğitiminde teknoloji kullanımının etkinliğini değerlendirecektir.

Araştırmanın Önemi

Piyano eğitiminde deşifre çalma becerisi, öğrencilerin nota okuma hızlarını ve müzikal ifadelerini geliştirmelerinde kritik bir faktördür. Ancak, bu becerinin kazanılması genellikle geleneksel eğitim yöntemleriyle sınırlı kalmaktadır. Teknolojinin eğitim alanındaki rolü arttıkça,

mobil uygulamaların, öğrencilerin deşifre çalma becerilerini geliştirmedeki potansiyeli de önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Bu araştırma, piyano eğitiminde mobil uygulama kullanımının deşifre çalma becerisine olan etkisini inceleyerek, geleneksel eğitim yöntemlerine alternatif ya da tamamlayıcı bir çözüm önerisi sunmayı hedeflemektedir. Mobil uygulamaların sağladığı etkileşimli, kişiselleştirilmiş öğrenme ortamlarının, öğrencilere daha verimli ve motive edici bir eğitim süreci sunma potansiyeli bulunduğu düşünülmektedir. Araştırmanın, müzik eğitiminde teknolojinin entegrasyonuna dair yeni veriler sağlayarak, öğretim yöntemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Ayrıca, öğrenci başarılarını artırabilecek teknoloji destekli stratejilerin belirlenmesi, piyano öğretiminde daha etkili ve ulaşılabilir bir eğitim ortamı yaratma açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın bulguları, piyano eğitiminin daha geniş bir kitleye ulaşmasını ve eğitim süreçlerinin iyileştirilmesini sağlayacak potansiyel bir temel oluşturacağı varsayılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, piyano eğitiminde mobil uygulama kullanımının deşifre çalma becerisi üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Çalışma, piyano öğrencilerinin mobil uygulamalar aracılığıyla deşifre çalma becerilerini geliştirme süreçlerini detaylı bir şekilde analiz ederek, dijital araçların piyano eğitimi üzerindeki potansiyel faydalarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Araştırma, mobil uygulamaların öğrencilerin müzik notalarını hızlı ve doğru bir şekilde çözme, ritmik ve melodik analiz yapma ve müzikal notaları deşifre ederek çalma becerilerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, mobil uygulamaların geleneksel piyano eğitim yöntemleriyle karşılaştırıldığında öğrencilerin müzikal performanslarını nasıl etkilediği, öğrenme süreçlerine katkıları ve eğitim verimliliği açısından nasıl bir fark yarattığı da detaylı bir biçimde ele alınacaktır. Bu bağlamda, mobil uygulamaların piyano eğitiminde nasıl daha etkin bir araç olabileceği konusunda sonuçlar elde edilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Mevcut çalışma nicel araştırma yöntemlerinden olan deneysel desende kontrol grupsuz ön test - son test şeklinde tasarlanmıştır. Deneysel yöntem, bilimsel araştırmalarda kullanılan ve belirli bir değişikliğin (örneğin, yeni bir öğrenme yöntemi, bir program veya sınıf düzeni) etkililiğini belirlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemde, bir kontrol grubu ile deney grubu karşılaştırılır ve değişikliğin etkileri objektif olarak değerlendirilir. Eğer değişiklik olumlu sonuçlar verirse, bu sonuçlardan yararlanılarak öneriler ve tavsiyeler geliştirilir. Deneysel yöntem, bilimsel bir temele dayanarak karar verme süreçlerini güçlendirir ve uygulamaların etkinliğini artırmaya yardımcı olur (Ekiz, 2020). Kontrol grupsuz ön test-son test deseni, deneysel bir araştırma yöntemi olup, müdahale veya uygulamanın etkisinin bir grup üzerinde değerlendirilmesini sağlar (Marsden & Torgerson, 2012). Bu desende bir kontrol grubu bulunmamakta, yalnızca bir grup üzerinde ön test ve son test ölçümleri yapılmaktadır. Ön test-son test farkı, müdahalenin etkisini değerlendirmek için kullanılır (Nia & Yaghoobzadeh, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 2. sınıf müzik öğretmenliği lisans programı öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma 4'ü kız 2'si erkek olmak üzere toplam 6 öğrenciyle yürütülmüştür. Çalışma grubunun lisans 2. sınıflardan seçilme sebebinde yeni lisans öğretim programında zorunlu piyano eğitiminin 2 yıla düşürülmüş olması etkin rol oynamıştır. Bu durumdan kaynaklı olarak 3 ve 4. sınıf lisans öğrencileri örgün eğitim çatısı altında piyano eğitimlerine aktif bir şekilde devam etmemektedirler. Diğer bir taraftan 1. sınıf lisans öğrencilerinin de mevcut çalışmanın gerçekleştirildiği zaman dilimi göz önüne alındığında yeterli düzeyde piyano eğitimi almadıkları düşünülmüş olduğu ve deşifre çalışmaları için henüz hazır olmadıkları düşünüldüğü için çalışma grubu yalnızca 2. sınıf lisans öğrencilerinden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından iki adet etüt hazırlanmıştır. Hazırlanan etütler uzman görüşüne sunulmuş ve ardından bilinen bir nota yazım programı yardımıyla notaya dökülmüştür. Etütler hazırlanırken öğrencilerin mevcut seviyeleri düşünülerek yazılmıştır. Bu seviye öğrencilerin arpej ve akor kavramlarını bildikleri seviyelerdir. Etütler en kalın ses olarak (küçük oktav Sol) en ince ses olarak da (2. oktav Mi) sesleri aralığında yazılmıştır. Çalışma grubu ikinci sınıflardan oluştuğu için, hazırlanan etütler de ikinci sınıfların takip ettiği piyano programı ve bu programda yer alan kapsama göre (teknik, oktav, nota kümeleri, akorlar vb.) belirlenmiştir. Hazırlanan etütler deşifre edildikten sonra deşifre puanlama anahtarı ile puanlanmıştır. Deşifre puanlama anahtarı olarak Kurtuldu (2015) tarafından tasarlanan puanlama anahtarı kullanılmıştır. Puanlama anahtarında çeşitli ölçütler puan olarak bölünmüş ve 100 puan düzenine göre puantaj dağılımı yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, bir ders saati içinde 30 dakikalık bir zaman dilimi içinde, öğrencilerin ve araştırmacıların uygun olduğu zaman dilimleri belirlenerek ayarlanmıştır. Birbirlerinden farklı saatlerde randevu şeklinde zaman aralıkları belirlenmiştir. Belirlenen saatler aralığında saati gelen öğrenci, araştırmacılarından birinin odasında hazır bulunmuştur. Araştırmacılar gerekli tüm koşulları, materyalleri hazırlamış ve saati gelen öğrenciyle uygun olanaklarda uygulamaya başlamıştır. Daha önce de belirtildiği üzere araştırmacılar tarafından hazırlanan etütler öğrencilere ikişer defa deşifre yaptırıldıktan sonra 20 dakika uygulama yaptırılmıştır. Uygulama, piyano eğitimi için geliştirilmiş ve ilgili platformlardan indirilebilecek bir telefon/tablet uygulamasıdır. Uygulama, piyanoda bazı önemli konuları çalıştırma ve fark ettirme hususlarında başarılı bulunduğu için tercih edilmiştir. Bu uygulama ile çeşitli seviyelerde etütler, eserler ve egzersizler ile piyano eğitimi desteklenmeye ve unutulmuş notalar hızlı bir biçimde tekrar hatırlatılmaya çalışılmıştır. Bahsedilen uygulama içerisinde yüklü olan eserlerden biri öğrencilerin mevcut piyano seviyeleri göz önünde tutularak egzersiz için belirlenmiştir. Uygulama ile öğrenciler, önce sağ el daha sonra sol el ardında iki eli aktif bir şekilde kullanarak toplamda 20'şer dakika aktif bir şekilde çalıştırılmıştır. Telefonda farklı hızlarda sağ el ayrı sol el ayrı bir biçimde alıştırma yaptıran mobil deşifre uygulaması, öğrencilerin unuttukları ya da hatırlamakta güçlük çektikleri notaları yavaş tempoda tekrar hatırlatarak sonraki çalmalar için öğrencileri daha hazır hale getirmiştir. Telefon uygulaması, piyano öğrencilerinin istedikleri mekânda deşifre çalma becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Zorluk seviyesi ayarlanabilir olan uygulama, bu özelliği ile her öğrencinin kendi seviyesine uygun bir şekilde ilerlemesine olanak tanımaktadır. Öğrenciler, performanslarını değerlendirerek ve pratik sürelerini takip ederek gelişimlerini izleyebilmektedirler. Bu özellikler, öğrencilerin hatalarını hızlıca düzeltmelerini ve müzik teorisini daha etkili bir şekilde öğrenmelerini ortaya koyabilir. Öğrenciler uygulamayı 20 dakika yaptıktan sonra her bir etüt 2'şer defa daha deşifre edilerek uygulama bitirilmiştir. Etütlerin çalınması sırasında araştırmacılar daha sonra veri analizi yapabilmek adına her bir deşifreyi ayrı ayrı kayıtlar altına almıştır.

Verilerin Analizi

Her bir etüt deşifre puanlama anahtarına göre puanlanmış ve daha sonra tablolastırılmıştır. Çalışma için tercih edilen deşifre puanlama anahtarında bütünlük/duraksamadan çalma (25 puan), notaları doğru çalma (15 puan), ritim kümelerini doğru çalma (15 puan), teknik (20 puan), nüans/artikülasyon (10 puan) biçiminde ölçütler yer almaktadır. Öğrencilerin her iki etüt için ortaya koydukları 8'er çalma performansı (ikişer etüt için ikişer performans ile çalışma başı ve sonu olmak üzere toplam sekiz deşifre uygulaması) anahtar aracılığı ile puana dönüştürülmüş ve sonrasında ön test ve son test için ortalama puan da hesaplanmıştır. Tablo haline getirilen puanlar bilgisayar ortamına aktararak analiz için hazırlanmıştır. Deşifre puanlama anahtarı araştırmacılar da dahil aynı anabilim dalında 4 öğretim elemanı tarafından izlenen performansların puanlanmasında kullanılmıştır. Öğretim elemanlarınca verilen puanlar arası güvenilirlik için gözlemcilerin bireysel verdikleri puanların değişiminden etkilenmeyen, gözlemci sayısına bağlı kalmayan ve nominal ölçek puanlarına da izin veren Krippendorff's Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

(Hayes ve Krippendorff, 2007). Bu ölçümde çok çeşitli değişkenler, puanlayıcı sayıları ve ölçme aracı türleri söz konusu olup, katsayıda değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artar (Bıkmaz-Bilgen ve Doğan, 2017). Bu bilgiler ışığında yapılan Alpha ölçümünde katsayı 0,78 olarak bulunmuştur. Buna göre çalışmaya katılan puanlayıcılar arasındaki güvenilirlik düzeyinin iyi seviyede olduğu söylenilebilir. İyi bilinen bir analiz programı ile istatistik olarak analiz edilen veriler ön test ve son test puan karşılaştırılmasına tabi tutulmuştur. Wilcoxon işaretli sıralar testi yardımıyla puanlanan veriler için $p < .05$ manidarlık düzeyi uygun bulunmuştur. Gözlem sayısı az olduğu için doğrudan parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Bursal (2017) gözlem sayısının (kişi sayısı vb.) 15'in altından kalması hususunda normallik uygulamasının doğru olmayacağı düşüncesi ile doğrudan non-parametrik testlerin uygulanmasını önermiştir.

Araştırmanın Etik İzinleri

Çalışma için 20.12.2024 tarihli 2024-12/2.4 sayılı kararına göre etik kurul onayı alınmıştır

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışma grubundan elde edilen veriler puana dönüştürüldükten sonra tablo haline getirilmiş ve iki farklı bölüm biçiminde sunulmuştur. İlk tabloda öğrencilerin deşifre puanları, deşifre türüne göre belirlenerek ham puan biçimde yazılmıştır. Diğer kısımda ise bu puanlara yönelik istatistik işlem basamağındaki sonuçlar tablosu sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Deşifre Puanları

Öğrenciler	Öntest				Sontest			
	Etüt 1		Etüt 2		Etüt 1		Etüt 2	
	1. deşifre	2. deşifre	1. deşifre	2. deşifre	1. deşifre	2. deşifre	1. deşifre	2. deşifre
Ö1	24	30	32	37	27	31	38	43
Ö2	30	37	40	45	49	59	56	63
Ö3	42	46	48	49	56	64	60	63
Ö4	32	40	45	43	49	57	54	56
Ö5	44	50	48	52	55	68	57	63
Ö6	30	32	31	35	35	37	38	45

Tabloya bakıldığında, öğrencilerin farklı etütlerde ve deşifreleme türlerinde gösterdikleri performansı değerlendirmemize olanak tanımaktadır. Genel olarak, öğrencilerin Öntest (Etüt 1) ve Sontest (Etüt 2) arasında anlamlı bir gelişim kaydettikleri gözlemlenmektedir. Örneğin, Ö1 öğrencisi Etüt 1'de 1. deşifrede 24 puan alırken, Sontest'te bu puanı 38'e yükseltmiştir. Bu artış, diğer deşifre türlerinde de benzer şekilde gerçekleşmiştir. Ö2 öğrencisi, özellikle 2. deşifrede kayda değer bir gelişim göstermiştir (Öntest: 37, Sontest: 63). Öğrenciler arasında gelişim düzeyindeki farklar dikkat çekicidir; örneğin, Ö6 öğrencisi başlangıçta daha düşük puanlar elde etmiş olsa da, ilerleyen dönemlerde belirgin bir gelişim göstermiştir. Ayrıca, Ö5 öğrencisi, başlangıçta yüksek puanlar almasına rağmen, etütler süresince puanlarını daha da artırmıştır. Öğrencilerin gelişim yüzdeleri incelendiğinde, özellikle Ö2 ve Ö5 öğrencilerinde büyük artışlar gözlemlenirken, diğer öğrencilerde de belirli bir ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Bu bulgular, eğitim yöntemlerinin etkinliğini ve öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alarak sağlanan gelişimin başarısını ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Birinci Etüt Deşifre Puanlarına Yönelik Test Sonuçları

Ön test – Son Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	P
Negatif Sıra	0	0.00	0.00		
Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.20	.028
Eşit Sıra	0	---	---		

Tablo 2 incelendiğinde birinci çalıştırılan etütün uygulanması sonrasında yapılan ön test ve son test karşılaştırmasında, iki ölçüm arasında $p < .05$ düzeyine göre manidar bir durum olduğu anlaşılmaktadır [$Z = -2,20$, $p < .05$]. Sıra değerlerinde katılımcı 6 öğrencinin de ilk uygulamaya göre

pozitif sırada yer aldığı, diğer bir deyişle bu altı öğrencinin de puanlarını artırdığı gözlenmiştir. Buna göre son test uygulaması sürecindeki puanlar, ön test uygulamasına göre pozitif yönde fark etmiştir.

Tablo 3. İkinci Etüt Deşifre Puanlarına Yönelik Test Sonuçları

Ön test – Son Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	P
Negatif Sıra	0	0.00	0.00		
Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.20	.028
Eşit Sıra	0	---	---		

Tablo 3'e göre, birinci etüdün uygulanmasından elde edilen ön test ve son test puan karşılaştırmasında, iki ölçüm arasında $p<.05$ düzeyine göre manidar bir ilişki saptanmıştır [$Z=-2.20$, $p<.05$]. Sıra değerlerinde bu etütte de katılımcı 6 öğrencinin ilk uygulamaya göre pozitif sıra verilerinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Katılımcı altı öğrencinin de puanlarını artırdığı söylenilebilir. Buna göre son test uygulaması sürecindeki puanlar, ön test uygulamasına göre pozitif yönde fark etmiştir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Deşifre becerisi, piyano eğitimi sürecinde kazanılması gereken en temel ve önemli becerilerden biridir. Öğrenciler, bu beceriyi geliştirmek için düzenli olarak deşifre çalışmaları yapmalıdırlar. Bu çalışmalar, piyano alan yazındaki farklı parçaları okuma ve çalma pratiği yaparak gerçekleştirilebilir. Deşifre, piyano eğitiminde ve piyano performansında önemli bir yere sahip olan bir konudur. Bu konu birçok araştırmacı tarafından farklı açılardan incelenmiş ve araştırılmıştır. Örneğin, Yazıcı (2013) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin notaların dikey okuma ve seslendirilmesi, bir tuş takımından diğerine geçiş yaparak çalma, parmak numaralarını takip etme ve deşifre gibi konularda zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Başka bir çalışmada; Yücetoker, Angı, ve Kaynak (2021) Covid-19 pandemisi sırasında uzaktan eğitim sürecinde, öğrencilerin deşifre, teknik çalışma ve müzikalite davranışlarını yeterince kazanamadıkları tespit etmişlerdir. (Burgoyne, Harris & Hambrick, 2019) çalışmada müzik yeteneği ile nota okuma arasında doğrudan bir korelasyon bulmuşlardır.

Mevcut çalışma bulgularına bakıldığında piyano eğitiminde teknolojinin kullanımı, deşifre becerisinin geliştirilmesinde önem taşıdığı görülmektedir. Geleneksel piyano eğitimi, öğrencilerin notaları kâğıt üzerinde görmesini ve çalmayı öğrenmesini gerektirirken, teknolojiyle bütünlük kazanmış eğitim yöntemleri, interaktif uygulamalar ve yazılımlar aracılığıyla öğrencilere daha etkili bir öğrenme deneyimi sunmaktadır. Bu uygulamalar, mevcut çalışma bulgularında da görüldüğü üzere, öğrencilere notaları tanımayı, ritmi doğru bir şekilde çalabilmeyi ve müzik parçalarını daha hızlı öğrenmeyi sağlayabilmektedir. Teknoloji ayrıca öğrencilerin isteklendirmelerini artırabilir ve öğrenme sürecini daha keyifli hale getirebilir. Örneğin, interaktif uygulamalar ve oyunlar aracılığıyla öğrencilere müziği keşfetme ve deneyimleme fırsatları sunduğu düşünülmektedir.

Yapılan mevcut çalışmada oluşturulan gruplar çalışmanın amacı ve kurum olanakları doğrultusunda seçilmiştir. Buna göre yapılan ön test aşamasında öğrencilerin kısmen zorlandıkları, deşifre puanlarının düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu durum esasen genel puanlara bakıldığında öğrencilerin seviye olarak da denk oldukları yönünde yorumlanabilir. Ön test aşamasında kullanılan etütler ile bunların son test (teknoloji ile destekli uygulama) uygulama sonuçları arasında yine birlikte bir artış olduğu gözlenmiştir. Mevcut çalışmada verilerden elde edilen bulgular ışığında görülmüştür ki öğrencilerin teknoloji destekli müzik uygulaması ile deşifre okuma becerileri kısa sürede artmıştır. Öğrencilerin her iki etüdü ilk deşifresi esnasında kısmen daha düşük puanlar aldığı, uygulama sonrasındaki deşifre çalma puanlarında artış gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Bu noktada ön test aşamasında ifade edilen denk öğrenci seviyelerinin, artış oranında da gözlemlendiği söylenilebilir. Uygulama kapsamında ilk deşifreler sonrasında, teknoloji destekli piyano uygulaması ile çalışma yapılmış olmasının olumlu etkilerinin gözlemlendiği

söylenilebilir. Devamında yapılan tekrarlı deşifrelerde öğrencilerin başarı puanlarında gözle görünür bir artış olması önem kazanmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışmada piyano eğitimi odaklı kullanılan uygulamanın, piyano eğitimi alan öğrencilerin deşifre okuma becerilerini arttırdığı görülmüştür.

Sonuç olarak, piyano eğitiminde teknolojinin kullanımı, öğrencilerin deşifre becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilirken, aynı zamanda öğrenme sürecini daha etkili ve keyifli hale getirir. Bu nedenle, teknolojinin piyano eğitiminde kullanılması, öğrencilerin müzikal yeteneklerini daha verimli bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Diğer yandan özel olarak piyano çalıştırmaya veya müzikle ilgili çalışmalar yaptırmaya dönük diğer mobil uygulamaların da araştırılması ve benzer çalışmalarla denenmesi önemli görülmektedir. Yürütülen çalışmada kullanılan mobil uygulama haricinde uygun olan diğer bazı uygulamaların da denenmesi önerilmektedir. Ayrıca bu uygulama ya da farklı uygulamaların deşifre çalışması haricindeki diğer eserler veya teknik kazanımlar için de çalışılması alana katkı sağlayacaktır. Çalışma grubu üniversitede müzik eğitimi alan öğrencilerden seçilmiştir. Bu grubun haricinde diğer mesleki müzik eğitimi veren kurumlar veya farklı eğitim düzeyleri ve yaşlarında da denemeler yapılması sağlanabilir.

Etik Komite Onayı: T. C. Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu, 20.12.2024. 2024-12/2.1.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-D.A.; Tasarım- D.A.; Denetleme-M.K.; Kaynaklar-D.A.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-D.A.; Analiz ve/veya Yorum-D.A.;M.K. Literatür Taraması-D.A.; Yazıyı Yazan-D.A.; Eleştirel İnceleme-M.K.; Diğer-M.K.

Çıkar Çatışması: Yazarların çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: “Bu araştırma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı: Bu çalışmanın yazım süreci aşamasında yapay zeka kullanılmamıştır. Tüm bilimsel içerik, veri analizi ve yorumlamalar araştırmacıların özgün katkısıyla oluşturulmuştur.

Lisans Bilgisi: Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

Ethics Committee Approval: Approved by the Ethics Committee for Research and Publication in Social and Human Sciences at Trabzon University, Republic of Türkiye, on 20.12.2024 (Decision No: 2024-12/2.1).

Peer Review: Externally and independently reviewed.

Author Contributions: Conceptualization–D.A.; Design–D.A.; Supervision–M.K.; Resources–D.A.; Data Collection and/or Processing–D.A.; Analysis and/or Interpretation–D.A.; M.K., Literature Review–D.A.; Writing–D.A.; Critical Review–M.K.; Other–M.K.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Financial Support: This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Artificial Intelligence Use Statement: No artificial intelligence tools were used at any stage of the writing process in this study. All scientific content, data analyses, and interpretations were entirely produced through the original contributions of the researchers.

License Information: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KAYNAKÇA

Bıkmaz-Bilgen, Ö., & Doğan, N. (2017). Puanlayıcılar arası güvenilirlik belirleme tekniklerinin karşılaştırılması. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 8(1), 63-78. <https://doi.org/10.21031/epod.294847>

- Burgoyne, A., Harris, L., & Hambrick, D. (2019). Predicting piano skill acquisition in beginners: The role of general intelligence, music aptitude, and mindset. *Intelligence*. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2019.101383>
- Burnard, P. (2012). *Musical creativities in practice*. Oxford University Press.
- Bursal, M. (2017). *SPSS ile temel veri analizleri*. Anı Yayıncılık.
- Campayo-Muñoz, E., Cabedo-Mas, A., & Hargreaves, D. (2019). Intrapersonal skills and music performance in elementary piano students in Spanish conservatories: Three case studies. *International Journal of Music Education*, 38(1), 93-112. <https://doi.org/10.1177/0255761419873782>
- Coşkun, M. (2001). *Gazi üniversitesi gazi eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik öğretmenliği programı anabilim dalında uygulanmakta olan piyano eğitiminde deşifrenin yeri ve önemi* (Tez No. 114668) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çimen, G. (2001). Piyano eğitiminde pedal tekniği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3).
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Yaklaşım, yöntem ve teknikler*. Anı Yayıncılık.
- Ertem, Ş. (2011). Orta düzey piyano eğitimi için repertuvar seçme ilkeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 645-652.
- Hallam, S. (2013). The power of music: A research synthesis of the impact of actively making music on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 31(3), 292-309.
- Hasanova, O. (2008). Günümüzde piyano eğitimi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 141-146.
- Hayes, A. F., & Krippendorff, K. (2007). Answering the call for a standard reliability measure for coding data. *Communication Methods and Measures*, 1(1), 77-89.
- Huseynova, E., Eğilmez, H., & Engür, D. (2019). Effect of piano education on the attention skills of 7-12 year old children. *Educational Research and Reviews*. <https://doi.org/10.5897/ERR2019.3727>
- Jones, A., & Brown, K. (2020). Exploring interactive piano apps for music learning. *International Journal of Music Education*, 38(4), 345-362.
- Karataş, K. O. (2024). Elektronik orgun müzik derslerinde kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 1300-1318.
- Keli, W. (2024). An examination of the psychological processes behind effective piano practice. *Pacific International Journal*. <https://doi.org/10.55014/pij.v6i4.462>.
- Kenny, M. (2011). *The psychology of music performance anxiety*. Oxford University Press.
- Kim, Y., & Park, S. (2016). Digital sheet music libraries: Accessibility and utilization in piano education. *Journal of Music Libraries*, 22(4), 301-318.
- Kurtuldu, M. K. (2015). Piyano öğrencilerinin öğrenme stilleri ile deşifre çalma becerilerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3).
- Küçük, A. (1994). Bir piyano eseri nasıl çalışılır. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı*, 185-194.
- Li, P. P., & Wang, B. (2024). Artificial intelligence in music education. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 40(16), 4183-4192.

- Lu, J. (2023). Teaching and training method of piano in colleges and universities based on the background of educational psychology. *International Journal of New Developments in Education*. <https://doi.org/10.25236/ijnde.2023.051215>
- Marsden, E., & Torgerson, C. (2012). Single group, pre- and post-test research designs: Some methodological concerns. *Oxford Review of Education*. <https://doi.org/10.1080/03054985.2012.731208>.
- MEB. (2006). *AGSL Piyano Dersi Öğretim Programı (9,10,11 ve 12. Sınıflar)*. Ankara.
- Miller, R., & Johnson, S. (2017). Online piano learning platforms: A review of current trends. *Music Education Research*, 30(1), 55-68.
- Nia, H., & Yaghoobzadeh, A. (2018). Analysis of pretest-posttest studies with control group: Comparison of two types of effect sizes. *Journal of Hayat*, 24(3).
- Ogocer, O. (2024). Teknoloji nedir? Erişim tarihi: 02.04.2024. <https://www.ogocer.com/blog/teknoloji-nedir/>
- Otacıoğlu, S. G. (2005). *Müzik öğretmenliği piyano eğitimi dersi için bir model denemesi* (Tez No. 187745)[Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Pektaş, S., Düzkantar, A., & Yurga, C. (2016). Özel eğitim alan çocukların eğitiminde müziğin kullanılmasına ilişkin ebeveyn görüşleri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(14), 1-17.
- Reimer, B. (2003). A philosophy of music education: Advancing the vision. *Music Educators Journal*, 90(1), 63.
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1).
- Schellenberg, E. G. (2004). Music lessons enhance IQ. *Psychological Science*, 15(8), 511-514.
- Seinfeld, S., Figueroa, H., Ortíz-Gil, J., & Sanchez-Vives, M. (2013). Effects of music learning and piano practice on cognitive function, mood and quality of life in older adults. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00810>.
- Şenel, A., & Gençoğlu, S. (2003). Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(12), 45-65.
- Wikipedia. (2024). Teknoloji. Erişim tarihi: 04.04.2024. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Teknoloji>.
- Wilson, K., & Pfeiffer, P. E. (2023). Feedback in augmented and virtual reality piano tutoring systems: A mini review. *Frontiers in Virtual Reality*, 4, 1207397.
- Yazıcı, T. (2013). Piyano öğretiminde karşılaşılan sorunların piyano öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 1, 130-150.
- Yücetoker, İ., Angi, Ç. E., & Kaynak, T. (2021). Evaluation of asynchronous piano education and training in the COVID-19 era. *Educational Research and Reviews*, 16(4), 109-117.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study is to comprehensively examine the effects of using mobile applications in piano education on sight-reading skills. This research aims to analyze in detail how piano students develop their sight-reading skills through mobile applications and evaluate the potential benefits of digital tools in piano education. Specifically, it investigates how mobile applications impact students' abilities to quickly and accurately interpret musical notes, perform rhythmic and melodic analyses, and sight-read music fluently. Additionally, the study compares mobile applications with traditional piano teaching methods in terms of their effects on

musical performance, contributions to the learning process, and overall efficiency in music education. The ultimate goal is to determine how mobile applications can serve as more effective tools in piano education.

Methodology: The present study was designed as a quasi-experimental research using a one-group pretest-posttest design, which is a quantitative research method. The experimental method is widely used in scientific research to assess the effectiveness of a specific intervention, such as a new learning method or an educational tool. This design allows for the objective evaluation of the impact of an intervention by measuring changes in students' performance before and after exposure to a mobile application. In this study, pretest and posttest assessments were conducted to determine the effectiveness of mobile applications in enhancing sight-reading skills. According to Marsden & Torgerson (2012), a one-group pretest-posttest design is an experimental method used to evaluate the effect of an intervention on a single group without a control group. The pretest-posttest difference is used to assess the impact of the intervention (Nia & Yaghoobzadeh, 2018). The research was conducted with a group of university music education students selected based on institutional opportunities and study objectives.

Findings: The results indicate that students demonstrated significant improvement between the pretest (Etude 1) and the posttest (Etude 2). For example, Student Ö1 scored 24 points in the first sight-reading test, whereas in the posttest, their score increased to 38. Similar improvements were observed in other sight-reading categories. Notably, Student Ö2 showed significant progress in the second sight-reading test (pretest: 37, posttest: 63). Although variations in progress were observed among students, all participants demonstrated noticeable improvement. Student Ö6, who initially received lower scores, exhibited significant development over time. These findings suggest that integrating technology into piano education, particularly in sight-reading training, plays a crucial role in enhancing students' musical skills. Traditional piano training requires students to interpret sheet music manually, whereas technology-integrated teaching methods provide a more interactive and engaging learning experience. The findings of this study indicate that mobile applications help students recognize notes, play rhythms accurately, and learn musical pieces more efficiently. Additionally, technology-supported learning can enhance students' motivation and make learning more enjoyable by incorporating interactive applications and gamification elements.

Discussion and Conclusion: The study results reveal that students' sight-reading skills improved significantly in a short period through a mobile application. Students generally performed lower in their first sight-reading attempt but showed considerable progress in post-test assessments after using the mobile application. The data suggest that technology-supported piano applications positively impact students' learning outcomes, as demonstrated by the increasing sight-reading scores over time. The findings emphasize the importance of integrating digital tools into music education. The use of mobile applications in piano training can facilitate more effective learning experiences, enhance student engagement, and contribute to the development of sight-reading proficiency. Future research should explore the effectiveness of different mobile applications designed for piano practice and other musical skill development. Additionally, it would be beneficial to examine the impact of such applications on other musical abilities, including technical exercises and repertoire learning. This study was conducted with university-level music education students; therefore, future research could expand the sample to include students from different music education levels and professional training institutions. Furthermore, testing mobile applications with various age groups and different music education institutions would provide broader insights into their effectiveness in diverse learning environments.

Necip ÇETİN¹

Kültürel Yapılanma Sürecinde Geleneksel Dans: Van Ulupamir Kırgızları Örneği

Özet

Afganistan'ın Pamir Yaylalarından başlayarak çeşitli göç süreçlerinden sonra 1982 yılında Van ili Erciş ilçesine bağlı Ulupamir köyüne yerleşen Pamir Kırgızları üzerine yapılan bu çalışma, göç sonrası kültürel kimlik inşasında geleneksel dansın rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Tarih boyunca birçok çalışmada Kırgızların zorunlu göç süreci farklı yönleriyle ele alınmış olsa da, bu sürecin dans ve kültürel kimlik ilişkisi bağlamında yeterince araştırılmadığı görülmektedir. Göç sonrası yeni bir sosyal ve kültürel ortamda kimliklerini koruma ve yeniden üretme çabasında olan Ulupamir Kırgızları, geleneksel danslarını yapılandırmak amacıyla Kırgızistan'dan dans eğitimcileri getirtmiş ve bu alanda çeşitli eğitimler almıştır. Ancak göç öncesi dönemde belirgin bir geleneksel dans pratiğine sahip olunmaması, dans arayışının ve bu arayışın kültürel kimlik inşasındaki etkisinin daha görünür hâle gelmesine neden olmuştur.

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından kültür analizi deseni çerçevesinde yürütülmüştür. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla Ulupamir köyündeki dansla ilgili bilgi ve deneyime sahip katılımcılardan ses kaydı yoluyla toplanmıştır. Görüşmelerin ardından elde edilen ses kayıtları transkribe edilerek yazılı metne dönüştürülmüş ve veriler, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları, Ulupamir Kırgızlarının dansı, yalnızca bir performans biçimi değil; aynı zamanda sosyal bağların güçlendirildiği, topluluk belleğinin canlı tutulduğu ve kimliğin sembolik olarak yeniden üretildiği bir alan olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Dans, özellikle genç kuşaklara aktararak kültürel sürekliliği sağlamada işlevsel bir araç hâline gelmiştir. Ayrıca göçle birlikte ortaya çıkan aidiyet boşluklarını doldurmada da anlam yüklü bir pratik olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma sonucunda, Ulupamir Kırgızlarının göç sonrası dönemde dansı kültürel kimlik inşasının bir aracı olarak bilinçli biçimde yapılandırıdıkları görülmüştür. Geleneksel dans, hem topluluk içi aidiyeti pekiştirme hem de göç edilen coğrafyada görünür olma çabasının bir parçası hâline gelmiştir. Dansın, bireysel ve kolektif kimlik ifadelerinde sembolik ve işlevsel bir rol üstlendiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Dans, Ulupamir Köyü, Kültürel kimlik, Göç

¹ Öğr. Gör. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, necipcetin@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-8457-8843

Traditional Dance in The Process of Cultural Construction: The Case of Van Ulupamir Kırgız

Abstract

This study focuses on the Pamir Kyrgyz community who, following a series of migration processes from Afghanistan's Pamir Plateau, settled in the village of Ulupamir in the Erciş district of Van, Turkey, in 1982. It aims to examine the role of traditional dance in the construction of cultural identity in the post-migration context. Although the Kyrgyz people's forced migration has been addressed in various studies from different perspectives throughout history, the relationship between this process and dance as a cultural identity marker has not been sufficiently explored. In their efforts to preserve and reconstruct their identity in a new socio-cultural environment following migration, the Ulupamir Kyrgyz invited dance instructors from Kyrgyzstan and received training in this field to develop a traditional dance practice. However, the absence of a clearly defined traditional dance heritage prior to migration has made the search for a dance tradition—and its influence on cultural identity construction—more visible and pronounced.

The research was conducted within the framework of cultural analysis, a qualitative research approach. Data were collected via audio recordings from participants in Ulupamir village who possessed knowledge and experience related to dance, using a semi-structured interview form developed by the researcher. The recordings were transcribed and analyzed thematically in accordance with the sub-problems of the research.

The findings reveal that for the Ulupamir Kyrgyz, dance is not merely a form of performance but a domain where social bonds are reinforced, collective memory is sustained, and identity is symbolically reproduced. Dance has become a functional tool for ensuring cultural continuity, particularly through its transmission to younger generations. Additionally, it emerges as a meaningful practice that helps fill the voids of belonging caused by migration.

The study concludes that the Ulupamir Kyrgyz have consciously constructed dance as a tool for cultural identity formation in the post-migration period. Traditional dance has become both a means of reinforcing internal communal bonds and a strategy for gaining visibility in the host society. It plays a symbolic and functional role in articulating both individual and collective expressions of identity.

Key words: Traditional Dance, Ulupamir Village, Cultural Identity, Migration

GİRİŞ

Dünya üzerindeki sınırların kaldırılmasına yönelik tartışma ve beklentiler 'ütopya' olarak devam ederken, kimlik olgusunun bireyler ve topluluklar üzerindeki belirleyici etkisi, bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. Kültürel ve etnik kimlikler, hem bireyin kendini tanımlamasında hem de bir topluluk olarak varlığını sürdürebilmesinde merkezi bir rol oynar. Bu kimlikler, birey ve toplum arasındaki bağın şekillenmesinde bir rehber görevi görür. Ancak kimlik, zamana, mekâna ve içinde bulunulan toplumsal koşullara göre değişkenlik gösterebilir. "Kimlik zamana, mekâna ve içinde yaşanan topluma göre değişebilir. Kültür, insanın bireysel ve toplumsal kimliklerini belirler" (Bapaeva, 2015, s.7). Bu bağlamda kültür, bireysel ve toplumsal kimliğin temel yapı taşlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Kültür, bireylere toplumsal aktarım süreçleri yoluyla öğretilirken, bu aktarım çoğunlukla gelenekler ve görenekler aracılığıyla gerçekleşir. Özellikle görece kapalı toplum yapılarında kültürel kodların kuşaktan kuşağa aktarımı, kimlik inşası açısından kritik bir işlev üstlenir. Bu süreçte geleneksel dans, kültürel kimliğin görsel, bedensel ve estetik bir ifadesi olarak ön plana çıkar. Dans, yalnızca bir eğlence biçimi değil; ritüel pratiklerin, toplumsal dayanışma mekanizmalarının ve tarihsel belleğin taşıyıcısıdır. Bu anlamda geleneksel danslar, bir topluluğun kültürel kimliğinin inşasında ve korunmasında önemli bir sembolik araç olarak işlev görmektedir.

Ancak kültürel aktarım süreçleri, göç gibi tarihsel kırılma noktalarından yoğun biçimde etkilenir. Göç, bireylerin ve toplulukların yalnızca mekânsal olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel düzlemde de yeniden yapılanma sürecine girdikleri karmaşık bir deneyimdir. “Göç, bir yerden başka bir yere sadece fiziki bir taşınma değil, aynı zamanda bireysel ve sosyal hayatı kuşatan ilişkilerin yeniden kurulması sürecidir” (Adıgüzel, 2016, s.18). Bu süreçte, toplulukların kültürel pratiklerini yeni yaşam alanlarında nasıl korudukları, dönüştürdükleri ya da yeniden ürettikleri sorusu, kültürel kimlik çalışmalarının merkezinde yer almaktadır.

Bu bağlamda dans, kültürel yapının bir parçası olarak kimlik inşasında önemli bir rol oynayabilir. Özellikle göç gibi toplumsal değişim süreçlerinde dansın, geçmişi hatırlamanın ötesinde, toplulukların yeni bir çevrede aidiyet duygusunu pekiştirmelerine yardımcı olabileceği düşünülebilir. Göçmen topluluklar, dansı geçmiş kültürlerine olan bağlılıklarını ifade etmek ve aynı zamanda yeni toplumlarla daha iyi bir uyum sağlamak için kullanabilirler. Bu bağlamda, dans, hem kültürel sürekliliğin sağlanmasında hem de topluluğun dış çevreyle olan etkileşimlerinde önemli bir araç olabilir. Geleneksel dans, bir yandan geçmişi temsil eden bir miras olarak varlık gösterirken, diğer yandan göç sonrası toplumsal uyum sürecinde kültürel kimliğin yeniden şekillendiği bir alan olarak da değerlendirilebilir.

Mevcut literatürde göçmen toplulukların kültürel üretim süreçlerine ilişkin pek çok çalışma bulunmakta; özellikle müzik aktarımı bağlamında zengin bir birikim mevcuttur (Baily, 2016). Ancak geleneksel dans özelinde yapılan analizler hem niceliksel hem de niteliksel açıdan daha sınırlı kalmaktadır. Göç sonrası dönemde dansın kültürel kimlik inşasındaki rolüne odaklanan çalışmalar, genellikle folklorik betimlemelerle sınırlı olup, dansın toplumsal bağlam içinde nasıl yeniden üretildiğini yeterince açıklayamamaktadır. Giurchescu (2001) ve Shay (2006) gibi araştırmacılar, dansın sosyal, politik ve ideolojik bağlamlardaki işlevlerine dikkat çekmiş olsalar da göçle birlikte dansın yeniden kurgulanması ve kimlik taşıyıcısı olarak işlev görmesi gibi konular literatürde hâlen sınırlı yer bulmaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurarak, dansın sadece geçmişten devralınan bir miras değil, aynı zamanda göçle birlikte yaratılan ve dönüştürülen bir kültürel pratik olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Afganistan’ın Pamir Yaylalarından Türkiye’nin Van iline göç eden Ulupamir Kırgızları, bu dönüşümün çarpıcı örneklerinden biri olarak düşünülmektedir. Göç öncesinde belirgin bir geleneksel dans pratiğine sahip olmayan bu topluluk, Türkiye’ye göç ettikten sonra, kültürel kimliklerini yeniden kurma çabaları kapsamında geleneksel dans oluşturma yönünde bilinçli bir arayış içerisine girmiştir. Bu durum, dansın yalnızca aktarım değil, aynı zamanda inşa edilen bir pratik olabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Ulupamir Kırgızları’nın bu bağlamdaki dans üretim süreci, kültürel devamlılık ile yenilik arasında kurulan gerilimli dengeyi gözler önüne sermektedir.

Bu örneğin özgünlüğü, literatürde nadiren ele alınan bir durumu temsil etmesinden kaynaklanır: bir topluluğun, göç sonrası yeni bir sosyal ortamda dans pratiğini sıfırdan üretme çabası. Bu yönüyle Ulupamir Kırgızları, dansın yalnızca geçmişten geleceğe aktarılan bir miras değil; aynı zamanda toplumsal hafızanın, aidiyetin ve kültürel görünürlüğün yeniden üretildiği bir alan olduğunu gösterir. Nitekim Hall (1996), kimliğin durağan değil, sürekli yeniden üretilen bir söylemsel yapı olduğunu savunur. Bu çerçevede Ulupamir Kırgızlarının dans pratiği oluşturma çabaları, bir geleneksel dans repertuvarının doğuş süreci olarak da değerlendirilebilir.

Bu çalışmada, Ulupamir Kırgızlarının göç sonrası kültürel kimlik inşa süreçlerinde geleneksel dansın oynadığı rol, bu dansların nasıl şekillendiği ve topluluğun dans pratiği oluşturma çabalarının altında yatan sosyal, kültürel ve tarihsel motivasyonlar incelenmektedir. Bu bağlamda geleneksel dans, topluluğun kimliğini yeniden kurduğu, aidiyetini pekiştirdiği ve görünürlük kazandığı bir performans alanı olarak ele alınmaktadır. Çalışma, kültürel yapılanmanın yalnızca

aktarıma değil, aynı zamanda yaratıcı ve reflektif bir sürece dayandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Ulupamir Köyü'nün Kültürel ve Coğrafi Yapısı

Bu bölümde, Ulupamir Kırgızlarının yaşadığı coğrafi çevre, sosyo-ekonomik yapı ve kültürel yaşam biçimleri özetlenerek, geleneksel dansın gelişiminde bu bağlamın rolüne ışık tutulmaktadır.

Ulupamir Köyü, Van ilinin Erciş ilçesine bağlı olup, Erciş'in yaklaşık 26 km kuzeybatısında konumlanmaktadır. 1900 kişilik nüfusa sahip olan köy, yüksek rakımlı bir yayla köyüdür. Etrafı Muratbaşı (3510 m), Aladağlar (3351 m) ve Tendürek (3680 m) gibi dağlarla çevrilidir (Özdemir, 1997). Daha önceki göç durakları olan Pakistan'da aşırı sıcaklar nedeniyle sıkıntılar yaşadıkları bilinen kırgızların "Türkiye'ye geldiklerinde ilk istekleri sıcak olmayan ve eski vatanları Pamir'in iklimine benzeyen bir yere yerleşmek olmuştur"(Çetin, 2017, s.75) Bu coğrafi yapı, Afganistan Pamir Yaylası'ndaki yaşam koşullarına benzerliği nedeniyle göç sonrası yerleşim için tercih edilmiştir.

İklim koşulları serttir; kışlar uzun, yazlar ise kısa ve sıcak geçmektedir. Tarım faaliyetleri sınırlı düzeyde yapılabilmekte, köy halkı geçimini daha çok küçükbaş hayvancılık ve el sanatlarıyla sağlamaktadır. Köyün kuruluş amacı tarımsal iskân olarak belirlenmiş olsa da arazinin yapısı ve iklim koşulları nedeniyle tarımsal üretim sürdürülebilir olmaktan uzaktır (Bilgili, 2011). Ayrıca köyde uzun yıllardır sürdürülen koruculuk sistemi, ekonomik yaşamın önemli bir parçası hâline gelmiştir. Koruculuk başlangıçta yalnızca güvenlik sağlama amacı taşıırken, zamanla istihdam yaratan bir meslek dalına dönüşmüştür (Sağır, 2011).

Kültürel yaşam açısından Ulupamir'de geleneksel yapılar hâlâ belirgindir. Düğünler, kına geceleri ve çeşitli ritüeller, kolektif kimliğin aktarımında önemli rol oynar. "Bütün bir köy halkının iştirak ettiği bu törenler, Kırgızların geleneklerini, halk oyunlarını, türkülerini, manilerini ve çeşitli inanışlarını yansıtır" (Çetin,2017, s.48).Kırgız kültüründe önemli yer tutan "ır"lar (sözlü ezgiler) ve komuz geleneği, müziksel belleğin temel taşlarındandır. Komuz çalma ve komuz yapımı, köyde çeşitli yaş gruplarındaki bireylerce icra edilmekte ve Kırgızistan'dan gelen eğitimci aracılığıyla desteklenmektedir (Urmanbetova, 2015).

Kadınların günlük yaşamda geleneksel kıyafetler giymesi, başörtüsü renkleriyle evli-bekâr ayrımının yapılması ve el işlemeciliğinin devam etmesi, kültürel sürekliliğin güçlü yanlarını göstermektedir (Baran, 2014). Bununla birlikte, genç nüfusun artışı, yüksek okuryazarlık oranı ve şehir yaşamına yönelim, kültürel yapıda bazı dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Şişman (2018), gençlerin eğitim düzeylerinin artması ve büyük şehirlere yönelmesiyle geleneksel kültürel kodlarla olan bağlarının zayıfladığını belirtmektedir.

Dans açısından değerlendirildiğinde, Ulupamir'de geleneksel bir dans kültürü tarihsel olarak bulunmamaktadır. Ancak göç sonrası, kimlik inşası ve kültürel tamamlama arayışıyla birlikte, dansa yönelik bir merak ve öğrenme arzusu gelişmiştir. Kırgızistan'dan gelen eğitimci aracılığıyla verilen dönemsel eğitimlerde Kırgız halk danslarına dair örnekler öğretilmiş, ancak bu eğitimlerin sürekliliği sağlanamamıştır (Urmanbetova, 2015). Buna rağmen dans, topluluk içinde sembolik anlamlar kazanmaya başlamış ve özellikle gençler için yeni bir ifade biçimi olarak öne çıkmıştır.

Bu bağlamsal yapı, çalışmada ele alınan dans pratiklerinin yalnızca bireysel tercihler değil, aynı zamanda çevresel, ekonomik ve toplumsal dinamiklerle şekillendiğini göstermektedir.

Araştırma Problemi

Bu çalışmanın temel araştırma problemi, göç sonrası kültürel kimlik inşasında geleneksel dansın rolünü anlamaktır. Özellikle, dans pratiği olmayan bir topluluğun göç sonrası süreçte dansa yönelmesinin nedenleri ve bu çabanın kimlik inşası bağlamındaki etkileri sorgulanmıştır. Çalışma şu sorulara odaklanmaktadır:

1. Ulupamir Kırgızlarının dans eğitimine yönelmelerinin temel motivasyonları nelerdir?
2. Göç öncesi ve sonrası kültürel kodların dans üzerindeki etkileri nelerdir?
3. Göç sonrası diğer topluluklarla etkileşim, dans pratiklerini nasıl şekillendirmiştir?
4. Göç sonrası kültürel kimlik inşasında geleneksel dans nasıl bir rol oynamaktadır?

YÖNTEM

Bu çalışma, göç sonrası kültürel kimlik inşasında dansın rolünü anlamak amacıyla nitel araştırma desenlerinden kültür analizi deseni çerçevesinde yürütülmüştür. Geertz (1973) ve Hall (1990)'a göre kültür analizi, belirli bir topluluğun değerlerini, pratiklerini ve kimlik inş süreçlerini inceleyerek, bireylerin ve toplulukların anlam dünyalarını nasıl oluşturduğunu ve yeniden ürettiğini araştıran bir yöntemsel çerçeve sunar.

Bu desenin tercih edilmesinin temel nedeni, araştırmanın odağının yalnızca dansın biçimsel özelliklerini değil, aynı zamanda Ulupamir Kırgızları'nın dans pratiğine yükledikleri anlamları, bu pratiklerin toplumsal bellekteki karşılıklarını ve göç sonrası kimlik kurgusundaki rolünü anlamaya yönelik olmasıdır. Dansın, topluluk içerisinde nasıl yeniden üretildiği, nasıl aktarıldığı ve hangi sosyo-kültürel bağlamlarda dönüştüğü gibi sorular, kültür analizinin sunduğu çok katmanlı yorumlama imkanlarıyla ele alınmıştır.

Bu bağlamda araştırma, göç eden toplulukların dansı nasıl yorumladıklarını, ona hangi anlamları atfettiklerini ve bu pratiklerin kimlik inşasıyla nasıl ilişkilendiğini incelemektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, dans pratiğiyle doğrudan ilgilenen bireyler arasından amaçlı olarak seçilmiş katılımcılardan oluşmaktadır. Patton'a (2002) göre amaçlı örnekleme, nitel araştırmalarda araştırma sorularına yanıt verebilecek ve çalışmanın amacına uygun bilgi sunabilecek katılımcıların seçilmesini hedefler. Bu yöntemin tercih edilmesi, topluluğun geleneksel dans pratiğiyle ilgili derinlemesine bilgi sağlayabilecek bireylerin belirlenmesine olanak tanımıştır.

Patton'a (2002) göre amaçlı örnekleme, belirli bir bağlamda en fazla bilgi sağlayabilecek kişilerden veri toplama amacı güder. Bu bağlamda, araştırmanın odaklandığı dans pratiğiyle ilgili bilgi ve deneyim sahibi bireyler çalışma grubuna dahil edilmiştir. Bu kapsamda belirlenen 2'si kadın, 8'i erkek olmak üzere, yaş aralığı 18 ile 51 arasında değişen 10 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Çalışma grubundaki kaynak kişilere, etik gerekçelerle UK (Ulupamir Katılımcı) kodu verilerek 1'den 10'a kadar numaralandırılmıştır. Katılımcı seçiminde şu kriterler esas alınmıştır:

Dansla İlgilenen Bireyler: Köyde düzenlenen dans eğitimlerine aktif olarak katılan bireyler, bu etkinliklerde dansın icrasını deneyimleyen ve süreçle ilgili bilgi sağlayabilecek kişiler olarak belirlenmiştir.

Göç Öncesi ve Sonrası Nesiller: Göç öncesi Afganistan Pamir Yaylası'nda doğmuş bireyler ile Türkiye'ye göç sonrası doğan ilk ve ikinci nesil bireyler, dans pratiğinin nesiller arası aktarım ve dönüşümünü anlamak amacıyla seçilmiştir.

Eğitmenler ve Kültürel Aktarımda Rol Oynayan Figürler: Dans eğitimi veren eğitmenler ve bu süreçte topluluğa rehberlik eden lider figürler, dansın kültürel kimlik inşasındaki rolünü değerlendirmek için çalışma grubuna dahil edilmiştir.

Bu kriterlere dayalı olarak seçilen katılımcılar, araştırmanın temel sorularına yanıt verebilecek deneyimlere ve bilgiye sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu sayede, çalışmada dansın toplumsal işlevleri ve kimlik inşasındaki rolüne dair anlamlı ve derinlemesine veriler elde edilmiştir.

Katılımcı Profili

Araştırma kapsamında katılımcıların yaşları, doğum yerleri ve dansla ilgili rollerine ilişkin bilgiler aşağıdaki Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Profili

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Dansla İlgisi / Rolü	Doğum Yeri
UK1	39	Erkek	Kırgızistan'dan gelen eğitmenlerin öğrencisi	Van
UK2	37	Erkek	Kırgızistan'dan gelen eğitmenlerin öğrencisi	Van
UK3	21	Kadın	Kültür aktarıcısı	Van
UK4	29	Erkek	Dernek yetkilisi	Van
UK5	29	Erkek	Dernek yetkilisi	Van
UK6	49	Erkek	Araştırmacı	Afganistan
UK7	51	Erkek	Kültür aktarıcısı	Afganistan
UK8	18	Kadın	Kültür aktarıcısı	Van
UK9	40	Erkek	Kırgızistan'dan gelen eğitmenlerin öğrencisi	Van
UK10	25	Erkek	Kültür aktarıcısı	Van

Not: Yaşlar 2025 yılı baz alınarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Ulupamir köyünde gerçekleştirilen görüşmeler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, Kvale’nin (1996) üzerinde durduğu, dansın bireyler ve topluluk için taşıdığı kültürel anlamları, aidiyet duygusunu nasıl etkilediğini ve zaman içinde nasıl dönüştüğünü anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve dans ile kurdukları duygusal bağları ortaya çıkarmaya yönelik bir çerçevede gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci, 2025 yılının Ocak ve Şubat aylarında Van ili Erciş ilçesine bağlı Ulupamir köyünde yürütülmüştür. Çalışmada, geleneksel dansın göç sonrası kültürel kimlik inşasındaki rolünü anlamaya yönelik olarak nitel veri toplama yöntemleri benimsenmiştir. Bu süreçte, araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen katılımcılarla birebir yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen ve uzman görüşleriyle şekillendirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmış, sonrasında bu kayıtlar yazıya dökülerek analiz edilmek üzere hazır hale getirilmiştir. Görüşmelerin tamamı katılımcıların bilgisi ve onayı dahilinde gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar; köyde dans pratiğine katılmış bireyler, eğitmenler, göç öncesi ve sonrası nesillerden kişiler ile kültürel aktarım süreçlerinde aktif rol üstlenen topluluk üyelerinden oluşmaktadır. Bu bireylerin seçimi, amaçlı örnekleme yöntemi çerçevesinde, dansla ilgili bilgi, deneyim ve gözlem aktarabilecek nitelikte olmalarına dikkat edilerek yapılmıştır.

Veri toplama sürecinde yüz yüze görüşmelerin dışında doğrudan sahada gözlem yapılmamış, Ulupamir topluluğuna ait dans icraları dijital kaynaklardan izlenmiştir. Bu dijital videolar, dansın günümüzdeki biçimlerini ve yorumlanma şeklini anlamaya yönelik yardımcı kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Tüm süreç boyunca etik ilkelere uygun hareket edilmiş, katılımcı onamları alınmış ve verilerin gizliliği titizlikle korunmuştur.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler, Braun ve Clarke'ın (2006; 2012; 2021) geliştirdiği tematik analiz yöntemi doğrultusunda çözümlenmiştir. Tematik analiz, veriler içerisindeki tekrar eden anlam örüntülerini (temaları) sistematik biçimde tanımlamak, analiz etmek ve raporlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Nitel araştırma kapsamında tematik analiz, katılımcı anlatılarını sadece sınıflandırmakla kalmaz; aynı zamanda bu anlatıların kültürel ve toplumsal bağlamdaki anlamlarını görünür kılmaya olanak tanır. Bu yönüyle tematik analiz, esnek yapısına rağmen, dikkatli ve aşamalı bir biçimde yürütülmesi gereken bir yorumlama sürecidir.

Braun ve Clarke'ın (2006) tanımladığı altı aşamalı tematik analiz süreci bu araştırmada aşağıdaki biçimde uygulanmıştır:

1. Verilere aşinalık kazanma:

Öncelikle, yapılan görüşmeler ses kayıtları aracılığıyla toplanmış ve her bir kayıt, birebir doğrulukla yazıya aktarılmıştır. Transkripti tamamlanan veriler araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuş; bu süreçte verinin bütününe dair içeriksel sezgiler geliştirilmiştir.

2. İlk kodların oluşturulması:

Yazılı hâle getirilen veriler satır satır okunarak anlamlı parçalara bölünmüş ve bu parçalara açık kodlar atanmıştır. Kodlama süreci yalnızca araştırmacı tarafından yürütülmüş; ancak oluşturulan ilk kod listesi, alan uzmanı iki akademisyen ile paylaşılmış ve gerekli görülen yerlerde yeniden düzenlenmiştir. Böylece kodlayıcılar arası uzlaşa sağlanarak analiz sürecinin güvenilirliği desteklenmiştir.

3. Temaların oluşturulması:

Kodlar arasındaki benzerlik ve ilişkiler değerlendirilerek kavramsal kümeler oluşturulmuş, bu kümeler bir araya getirilerek potansiyel temalar belirlenmiştir. Bu aşamada hem yarı yapılandırılmış görüşme formundaki alt tematik alanlar hem de katılımcıların söylemlerinde kendiliğinden öne çıkan kültürel ve duygusal örüntüler dikkate alınmıştır.

4. Temaların gözden geçirilmesi:

Oluşturulan temalar, araştırmanın alt problemleriyle uyumlu olup olmadıkları açısından değerlendirilmiş, içeriksel çakışmalar ya da temalar arası örtüşmeler ayıklanmıştır. Her temanın veriyi desteklenip desteklenmediği kontrol edilerek geçerliliği test edilmiştir.

5. Temaların adlandırılması ve tanımlanması:

Nihai temalar, içeriklerinin özünü yansıtan ifadelerle adlandırılmış; bu temaların her birine ait kapsam, sınır ve temsil ettiği anlam alanları açıkça tanımlanmıştır.

6. Bulguların raporlanması:

Belirlenen temalar doğrultusunda katılımcı anlatıları çözümlenmiş; analiz süreci, alıntılarla desteklenerek temalar altında sistematik olarak sunulmuştur. Katılımcı kimlikleri etik ilkeler doğrultusunda gizlenmiş ve UK1–UK10 biçiminde kodlanmıştır. Bu kodlar aracılığıyla, her katılımcının yaş, cinsiyet, doğum yeri ve dansla ilişkisi daha önce sunulan tabloda özetlenmiş; böylelikle bağlamsal çeşitlilik açık biçimde ortaya konmuştur.

Bu analiz süreci sonucunda dansın Ulupamir Kırgızlarının kültürel kimlik inşasındaki işlevlerini yansıtan üç ana tema belirlenmiştir:

- Geleneksel dansın topluluk içinde oluşturduğu sosyal bağlar:

Katılımcılar, dansı yalnızca bir gösteri biçimi olarak değil; aynı zamanda topluluk içi dayanışmayı güçlendiren, bireyleri bir araya getiren ve kuşaklar arası etkileşimi mümkün kılan bir pratik olarak tanımlamıştır. Bu tema, dansın topluluk hafızası içindeki yerini ve sosyal yapılarla ilişkisini yansıtan anlatılar temelinde oluşturulmuştur. Örneğin UK5, “Düğünlerde herkes bir araya gelir, birlikte oynarız” ifadesiyle bu bağı doğrudan dile getirmiştir.

- Dansın kimlik ve aidiyet ifadesi olarak işlevi:

Görüşmelerde, dansın bireylerin kültürel kökenlerini hatırlamasını ve kendilerini bir topluluğa ait hissetmesini sağlayan bir araç olduğu sıkça vurgulanmıştır. Bu temanın altında birleşen anlatılar, dansın kolektif kimliğin sembolik bir ifadesi olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. UK3, “Dans yapınca köklerimizi hatırlıyoruz” sözleriyle bu aidiyet duygusunu ifade etmiştir.

- Göç sonrası dans pratiğindeki kesintiler ve yeniden canlanma çabaları:

Katılımcılar, göçle birlikte dansın bazı dönemlerde unutulmaya yüz tuttuğunu, özellikle genç kuşaklarda geleneksel pratiklere mesafe oluştuğunu belirtmiştir. Buna karşılık, son yıllarda dansın yeniden canlandırılması yönünde gösterilen çabalar dikkat çekmektedir. UK2’nin “Eskiden pek bilinmezdi ama şimdi çocuklar meraklı” ifadesi, bu dönüşümü yansıtmaktadır.

Tablo 2 Kodlardan Temalara Geçişe İlişkin Örnekler

Kodlanan İfade	İlişkili Tema
“Kırgızistan’dan gelen hocalarla çalıştık”	Göç sonrası dans pratiğindeki kesintiler ve yeniden canlanma
“Eskiden pek bilinmezdi ama artık çocuklar ilgileniyor”	Göç sonrası dans pratiğindeki kesintiler ve yeniden canlanma
“Dans yapınca köklerimizi hatırlıyoruz”	Dansın kimlik ve aidiyet ifadesi
“Biz bu dansları yaparak kültürümüzü yaşıyoruz”	Dansın kimlik ve aidiyet ifadesi
“Düğünlerde herkes bir araya gelir, birlikte oynarız”	Geleneksel dansın topluluk içinde oluşturduğu sosyal bağlar
“Dans, gençleri bir araya getiriyor”	Geleneksel dansın topluluk içinde oluşturduğu sosyal bağlar

Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla şu stratejiler uygulanmıştır:

- Uzman görüşü: Kodlama süreci, alanında uzman iki akademisyenle paylaşılmış ve kodlayıcılar arası uzlaşa gözetilmiştir.
- Veri çeşitlenmesi: Katılımcılar yaş, cinsiyet ve dansla ilişkileri bakımından çeşitlendirilmiş; böylelikle temsiliyet kapsamı genişletilmiştir.

- Etik kodlama ve bağlamsal şeffaflık: Katılımcı bilgileri gizlenmiş; demografik detaylar tablo ile desteklenmiştir.

- Katılımcı doğrulaması: Bazı katılımcı ifadeleri, görüşme sonrasında tekrar okunarak teyit alınmış, böylece anlatıların anlam bütünlüğü korunmuştur.

Bu temalar, yalnızca dansın biçimsel yönünü değil; aynı zamanda Ulupamir topluluğundaki sembolik, sosyal ve tarihsel anlamlarını anlamaya yönelik bütüncül bir çerçeve sunmak amacıyla oluşturulmuştur. Böylelikle dans, kültürel kimliğin inşasında hem bireysel hem kolektif düzeyde çok yönlü bir araç olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın Etik İzni

Ege Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 25.12.2024 tarihli, 12/24 karar sayılı, 2684 protokol numaralı kararına göre araştırma, oybirliği ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu çalışma, yazarın Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı bünyesinde yürütülen “Göç Sonrası Kültürel Kimlik İnşasında Geleneksel Dans:Van Ulupamir Ve Dönerdere Örnekleri” başlıklı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde yalnızca çalışmada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ele alınmış ve analiz sürecinde ulaşılan tematik başlıklar altında sunulmuştur. Bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Her alt başlık altında, kaynak kişilerin görüşlerinden hareketle geleneksel dansın göç sonrası kimlik inşasında nasıl bir işleve sahip olduğu açıklanmıştır.

1- Ulupamir Kırgızlarının Dans Eğitimine Yönelmelerinin Temel Motivasyonları

Katılımcı ifadelerine göre Ulupamir Kırgızlarının dans eğitimine yönelmesinin temelinde hem kimlik arayışı hem de kültürel süreklilik sağlama isteği yatmaktadır. Katılımcı UK1., köyde büyürken Kırgızistan'dan gelen dans öğretmenlerinden ders aldığını, bu derslerin sonrasında köyde bir dans grubu kurulduğunu ve kısa süreli gösteriler yapıldığını ifade etmiştir. Ancak bu süreç kesintiye uğramış ve süreklilik sağlanamamıştır. UK1., “o dönemde dans etmeyi çok seviyordum, hocalarımız da bizi motive ediyordu ama sonrasında devam etmedi” diyerek eğitimin geçici bir dönemle sınırlı kaldığını aktarmıştır.

Benzer şekilde, UK10 adlı katılımcı da köyde düzenli bir dans eğitimi verilmediğini, ancak çocukların zaman zaman festivallerde veya resmî törenlerde dans etmek üzere seçildiğini belirtmiştir. UK10, “hocalardan ders alan bazı çocuklar vardı, onların yetenekli olanları özel günlerde sahneye çıkarılırdı” diyerek dansın yalnızca temsili bir faaliyet olarak kaldığını vurgulamıştır.

Görüşmelerde öne çıkan ortak temalardan biri, topluluğun tarihsel olarak dans pratiğine sahip olmamasına rağmen, “bizim de bir dansımız olmalı” düşüncesiyle bu alana yönelmiş olmalarıdır. UK7 adlı katılımcı, geleneksel dansa dair bir bilgisi olmadığını, ancak köyde zaman zaman “kara jorgo” adlı dansın adının geçtiğini belirtmiştir. Dansa yönelik bu arayış, kimlikssel bir tamamlanma ihtiyacıyla ilişkilendirilmiştir. UK4, bu süreci “bizde dans yoktu ama olması gerekiyordu, kültürümüzü tam hissedebilmek için” sözleriyle ifade etmiştir.

Katılımcıların büyük bir kısmı, dansın kimlik inşası sürecinde bir aidiyet ifadesi olarak görülmeye başlandığını ve özellikle genç kuşaklar arasında kültürel bir temsil aracı olarak anlam kazandığını vurgulamıştır. Ancak bu anlamın pratiğe dönüşmesi, eğitmen desteği ve kurumsal

yapılar olmayınca sürdürülebilir olmamıştır. Bu bulgular, dansın bir kültürel ihtiyaçtan doğan, ancak yapısal eksiklikler nedeniyle kalıcılaşamayan bir alan olarak görüldüğünü işaret etmektedir.

2- Göç Öncesi ve Sonrası Kültürel Kodların Dans Üzerindeki Etkileri

Ulupamir Kırgızlarının dansla kurduğu ilişkinin göç öncesi dönemde zayıf olduğu, ancak göç sonrasında bu alanda bir farkındalık geliştiği katılımcı ifadelerine yansımıştır. Katılımcılar, Afganistan’da yaşadıkları dönemde düğün ve kutlama törenlerinde dans edilmediğini, bunun yerine “ır” adı verilen şarkıların söylendiğini, çalgısız törenlerin yaygın olduğunu belirtmiştir. Bu anlatılar, dansın göç öncesi kültürel yapının doğal bir parçası olmadığını göstermektedir.

UK10 adlı katılımcı, “Afganistan’daki düğünlerde hiç dans edilmezdi, sadece ır söylenirdi. Ama Türkiye’ye gelince çocuklar dans etmeye başladı” sözleriyle bu geçişi açıkça ifade etmiştir. Göç sonrası yeni kuşakların dansa ilgisi ise hem topluluk içi sosyal bağları güçlendirme hem de diğer topluluklarla ortak kültürel zemin yaratma ihtiyacı ile ilişkilendirilmiştir.

UK1 ise Türkiye’ye geldikten sonra, özellikle düğünlerde Van yöresine ait “üç ayak” halayının sıklıkla oynandığını, bu halayın topluluğun günlük kültürel pratiğine dahil olduğunu belirtmiştir. “Bizim çocuklar genelde Türkçe müzikle oynuyor, en çok da ‘Halayımız Bitmesin’i seviyorlar” sözleriyle hem kültürel melezleşmeyi hem de yerel uyum çabasını dile getirmektedir.

Bu ifadeler, göç öncesi kültürel kodların dans pratiklerini sınırlandırdığı, ancak göç sonrası farklı kültürlerle kurulan etkileşimler sonucu yeni dans pratiklerinin ortaya çıktığını göstermektedir. Geleneksel müzik ve sözlü kültür alanında güçlü bir mirasa sahip olan Ulupamir Kırgızlarının, dansı bu mirasın bir parçası olarak değil, sonradan öğrenilen ve inşa edilen bir ifade biçimi olarak yaşamlarına dahil ettikleri düşünülmektedir.

3- Göç Sonrası Diğer Topluluklarla Etkileşim, Dans Pratiklerini Nasıl Şekillendirmiştir?

Ulupamir Kırgızlarının dans pratiğinin, göç sonrasında yalnızca kendi iç dinamiklerine bağlı olarak değil, aynı zamanda yaşadıkları bölgedeki diğer topluluklarla kurdukları etkileşimler doğrultusunda şekillenmiş olabileceği görülmektedir. Katılımcı ifadeleri, özellikle Van ve çevresindeki Kürt ve Türk topluluklarıyla gerçekleşen karşılaşmaların, Kırgızların dans algısı ve repertuarı üzerinde belirli düzeyde etkiler yaratmış olabileceğine işaret etmektedir.

UK1., günümüzde köy düğünlerinde sıklıkla oynanan üç ayak halayının, yerel etkileşimle topluluğun kültürel pratiklerine dahil olduğunu belirtmiştir. “Eskiden bizde halay falan bilinmezdi ama şimdi köyde her düğünde halay çekiliyor. Çocuklar üç ayak öğrendi, artık bizim gibi oynuyorlar” diyerek, yerel kültürel kodların nasıl benimsendiğini ifade etmiştir.

UK10 ise, köyde düzenli bir dans eğitiminin olmaması nedeniyle, çocukların daha çok dış çevreden öğrendikleri dans biçimlerini benimsediklerini ve özel günlerde bu dansları sergilediklerini aktarmıştır. “23 Nisan gibi bayramlarda çocukları toplarız, gösteri yaparız ama hep bildikleri halayları oynarlar. Çünkü onları biliyorlar, okuldaki arkadaşlarından öğrenmişler” diyerek topluluk dışı öğrenmenin etkisine dikkat çekmiştir.

Bu durum, dans pratiğinin sadece içsel bir kültürel üretim değil, aynı zamanda çevresel etkileşimle şekillenen bir alan olduğunu göstermektedir. Topluluk üyeleri, kendi geleneksel kodlarında dansa dair bir miras bulamasa da çevresel faktörlerin etkisiyle bu boşluğu yerel kültürden aldıkları danslarla doldurmuştur.

Katılımcı UK4 ise bu etkileşimi daha stratejik bir yaklaşımla değerlendirmektedir: “Çocuklar burada yaşadıkları için ister istemez arkadaşlarından, televizyondan gördüklerinden etkileniyor. Biz de buna çok karşı çıkmıyoruz çünkü burada yaşayacaklar, buranın kültürünü de bilmeleri lazım.” Bu ifade, dansın yalnızca kültürel bir aidiyet göstergesi değil, aynı zamanda sosyalleşme ve

bulunduğu çevreyle uyum sağlama süreçlerinde de işlevsel bir rol oynayabildiğine dair bir bakış sunmaktadır.

Bu tür bulgular, Ulupamir Kırgızlarının dans pratiklerinin sadece geleneksel mirasla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda içinde yaşanan sosyal çevreyle kurulan etkileşimler doğrultusunda şekillenebildiğini düşündürmektedir. Göç sonrası dönemde dansın hem kimlik inşasında hem de yerel bağlamda aidiyet hislerinin ifadesinde rol oynadığı söylenebilir.

4- Göç Sonrası Kültürel Kimlik İnşasında Geleneksel Dansın Rolü

Görüşme verilerine göre Ulupamir Kırgızlarının göç sonrası kimlik inşasında geleneksel dans, doğrudan miras alınmış bir kültürel pratik olmaktan çok, bilinçli bir arayış ve yeniden inşa süreciyle şekillenmiştir. Katılımcılar, dansın geçmişte topluluk içinde yaygın bir uygulama olmadığını, ancak göç sonrası kimliklerini güçlendirme arayışında dansın sembolik bir değer kazandığını vurgulamışlardır.

UK7, geleneksel dansa dair bir uygulama hatırlamadığını, ancak “kara jorgo” gibi dansların ismen duyulduğunu belirtmiş, bu durumun kendisinde bir eksiklik hissi yarattığını ifade etmiştir. Bu ifade, kültürel kimliğin bir parçası olarak dansın var olması gerektiği yönündeki güçlü toplumsal algıya işaret etmektedir.

UK4 ise dansın köyde geçmişten bugüne hiç yaygınlaşmamasını, eğitmen desteğinin süreklilik göstermemesiyle ilişkilendirmiştir. Buna karşın, dansa olan ilginin sürdüğünü, özellikle gençlerin “bizim de bir dansımız olsun” düşüncesiyle zaman zaman bu konuyu gündeme getirdiğini belirtmiştir.

Katılımcıların aktarımlarına göre, dans geçmişte var olmasa da bugün kimlik oluşturma sürecinde bir “olması gereken” unsur olarak görülmektedir. Bu yönüyle Ulupamir Kırgızları için geleneksel dans, kültürel belleğin bir parçası olmaktan çok, kimlik politikaları doğrultusunda üretilmeye çalışılan yeni bir ifade alanı olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda dans, kültürel süreklilikten çok bir tür kültürel tamamlanmışlık hissini destekleyen, sembolik anlamlarla yüklü bir performans biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Görüşmelerde dansın, bireyler arası sosyal bağları güçlendirmesinin yanında, topluluk aidiyetini pekiştirici bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Böylece dans, göç sonrası yalnızca bir sanat dalı değil; topluluk hafızasında yer edinmeye çalışan bir kimlik inşa aracına dönüştüğü düşünülebilir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, Afganistan’ın Pamir Yaylalarından Van iline göç eden Ulupamir Kırgızlarının kültürel kimlik inşası sürecinde geleneksel dansın nasıl bir rol üstlendiğini anlamayı hedeflemiştir. Elde edilen bulgular, göçün yalnızca fiziki bir yer değişikliği değil, aynı zamanda kimliğin, aidiyetin ve kültürel pratiklerin yeniden üretildiği çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir. Ulupamir Kırgızlarının dansa yönelme biçimleri ve bu pratiklerin zamanla nasıl dönüşüme uğradığı, kültürel süreklilik ile yeniden icat arasında gidip gelen bir gerilim alanı oluşturmaktadır.

1- Ulupamir Kırgızlarının Dans Eğitime Yönelmelerinin Temel Motivasyonları

Araştırma bulguları, Ulupamir Kırgızlarının tarihsel belleğinde dansın merkezi bir unsur olmadığı, ancak göç sonrası dönemde bu pratiğe yönelim gösterildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Hobsbawm ve Ranger’ın (1983) geleneğin icadı kavramıyla ilişkilendirilebilir. Katılımcıların ifadeleri, dansın “geçmişte vardı” iddiasından çok, “olmalıydı” anlayışıyla yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Bu yeniden inşa süreci, kültürel boşluk hissi ve kimlik tamamlama ihtiyacının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

UK7'nin "Bir kültürde mutlaka dans vardır" yaklaşımı, dansın geçmişten devralınan bir mirastan ziyade, göç sonrası toplumsal konumlanma ihtiyacına yanıt veren bir kültürel strateji olarak benimsendiğini göstermektedir. Bourdieu'nün (1986) kültürel sermaye kavramı, burada açıklayıcıdır: Eğer dans içsel bir kültürel sermaye olsaydı, dışarıdan eğitmen getirilmesi gerekmezdi. Bu bağlamda Ulupamir Kırgızları için dans, topluluğun kültürel meşruiyet kazanma arayışının bir bileşeni hâline gelmiştir.

2- Göç Öncesi ve Sonrası Kültürel Kodların Dans Üzerindeki Etkileri

Ulupamir Kırgızlarının dans pratikleri, göç sonrası dönemde Türkiye'deki sosyo-kültürel yapıyla etkileşim içinde şekillenmiştir. UK1'in aktardığı üzere, düğünlerde geleneksel Kırgız ezgileri yerine Türkçe pop müziklerin tercih edilmesi, topluluğun kültürel kodlarının dönüşümüne işaret etmektedir. Bu tercih, yalnızca estetik değil, aynı zamanda ideolojik ve sosyopolitik bir pozisyon alımıdır.

Yurtseven Kardeşler gibi grupların halay ezgilerinin tercih edilmesi, topluluğun özellikle Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgede kültürel sınırlarını netleştirme ve biz kimiz? sorusuna cevap arama çabası olarak yorumlanabilir. Barth'ın (1969) etnik kimliğin sınırları kuramı burada açıklayıcıdır; çünkü dans, sadece içerideki aidiyeti değil, dışarıya karşı konumlanmayı da temsil etmektedir.

Bu dönüşüm aynı zamanda Bourdieu'nün (1984) kültürel pratiklerin yapısal koşullardan etkilendiği yönündeki yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Eğitmen eksikliği, ekonomik kısıtlar ve kurumsal altyapı eksikliği gibi faktörler, kültürel sürekliliği tehdit eden yapısal engeller olarak öne çıkmaktadır.

3- Göç Sonrası Diğer Topluluklarla Etkileşim, Dans Pratiklerini Nasıl Şekillendirmiştir?

Araştırma, Ulupamir Kırgızlarının göç etkileri bölgedeki topluluklarla kurduğu kültürel temasların dans pratiği üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Van'a özgü "uçayak" halayının benimsenmesi, topluluğun yeni ortama entegrasyon arzusunu göstermektedir. Ancak bu entegrasyon, kendi geleneksel formlarını bastırarak mı gerçekleşiyor, yoksa melez bir yapı mı doğuruyor? Urmanbetova'nın (2015) belirttiği gibi, geleneksel Kırgız danslarının eğitimleri süreklilik kazanamamakta, bu da kültürel pratiklerin kolektif değil, bireysel motivasyonlara bağlı olarak sürdürüldüğünü göstermektedir.

Bu durum Hall'un (1996) kimliğin sürekli değişen bir süreç olduğu yönündeki görüşüyle tutarlıdır. Aynı zamanda, Gellner'in (1983) etnik kimliğin sürdürülebilirliğinin belli sembollerin korunmasına bağlı olduğunu vurgulayan yaklaşımı, bu kırılgan yapının potansiyel tehditlerini de ortaya koymaktadır.

4- Göç Sonrası Kültürel Kimlik İnşasında Geleneksel Dansın Rolü

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Ulupamir Kırgızları için dans, topluluk içi dayanışmayı pekiştiren ve dış dünyaya karşı kimlik sınırlarını yeniden çizen bir araç olarak değerlendirilebilir. Ancak bu aracın ne kadar sahici olduğu, yani topluluğun kendi kültürel hafızasında ne kadar yer bulduğu ise tartışmalıdır.

UK3'ün "dans yapınca köklerimiz hatırlıyoruz" ifadesi, bu sembolik işlevin topluluk belleğine işlemiş olduğunu düşündürse de bu köklerin ne kadar geriye gittiği sorusu, kimlik inşasında stratejik seçimlerle tarihsel süreklilik arasındaki gerilimi gündeme getirmektedir. Anderson'un (1983) hayali cemaat kavramı çerçevesinde, dansın bu topluluğun kendini yeniden hayal etme biçimi olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, yalnızca Ulupamir köyü örneği ile sınırlıdır ve genelleştirilebilirlik taşımaz. Katılımcı sayısı sınırlı tutulmuştur ve bazı veriler, topluluğun tüm yaş gruplarını temsilde sınırlı kalabilir. Ayrıca dans pratiğiyle doğrudan ilgilenmeyen bireylerin görüşlerine sınırlı yer verilmiştir. Gözlemsel verilerden çok söylemsel anlatılar öne çıkmıştır; bu da eylem-yorum ayrımında daha çok yorum boyutuna ağırlık verildiği anlamına gelir.

Öneriler ve Gelecek Çalışmalar

Bu araştırma, Ulupamir Kırgızlarının göç sonrası kültürel kimlik inşa sürecinde dansın nasıl işlevsel bir araca dönüştüğünü ortaya koymuştur. Bulgular, dansın topluluğun kimlik arayışını destekleyen sembolik bir ifade biçimi olarak görüldüğünü; ancak dans eğitimi ve icrasına yönelik çabaların süreklilik kazanamaması nedeniyle, dansın toplumsal yapıda kalıcı bir yer edinemediğini göstermektedir. Bu çerçevede aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Kurumsal ve Yerel Düzeyde Destekleyici Yapıların Oluşturulması

Ulupamir Kırgızlarının dans pratiğinin sürdürülebilirliği için köy içerisinde düzenli, sistematik ve kalıcı bir eğitim programı geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu süreçte yerel yönetimler, kültür müdürlükleri, halk eğitim merkezleri ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin sağlanması gereklidir. Sadece temsili gösterilerle sınırlı kalmayan, topluluğun kültürel belleğini ve kimlik bağlarını güçlendirmeye yönelik bir pedagojik çerçeve oluşturulmalıdır.

2. Kırgızistan ile Kültürel Bağların Güçlendirilmesi

Dans eğitiminin sürekliliği açısından Kırgızistan'dan gelen öğretmenlerin katkılarıyla yürütülen çalışmaların dönemsel değil, sürekli olması teşvik edilmelidir. Bu bağlamda, diaspora-toprak ilişkisini canlı tutacak kültürel değişim programları desteklenmeli, geleneksel danslar yalnızca teknik aktarım değil, anlamsal ve bağlamsal öğelerle birlikte ele alınmalıdır.

3. Sosyo-Politik Etkenler Göz Önünde Bulundurularak Stratejiler Geliştirilmesi

Dans pratiği yalnızca kültürel değil, aynı zamanda sosyo-politik bir araç olarak da değerlendirilmektedir. Göç sonrası yerleştikleri bölgede Kürt nüfusla kurdukları sınır ve 'biz' tanımı bağlamında, dans kimi zaman kültürel bir duruşa dönüşmektedir. Bu nedenle önerilecek tüm stratejiler, topluluk içindeki kimlik pozisyonlanması, farklı gruplarla temas ve sınır kurma dinamikleri dikkate alınarak yapılandırılmalıdır.

4. Farklı Göçmen Topluluklarla Karşılaştırmalı Araştırmalar

Ulupamir örneğinden hareketle, Türkiye'deki diğer göçmen toplulukların (örneğin: Dönerdere Lazları gibi) dans pratikleriyle karşılaştırmalı analizler yapılması önerilmektedir. Bu tür karşılaştırmalar, dansın yalnızca bir estetik ifade değil, göç sonrası kültürel kimlik oluşumunun çok yönlü bir unsuru olarak değerlendirilmesini sağlayacak derinlemesine veriler üretebilir.

5. Kültürel Politika ve Mirasın Korunmasına Yönelik Akademik Destek

Bu araştırma, dans gibi performatif kültürel öğelerin kültürel miras politikalarında nasıl yer bulabileceğine dair çerçeveler sunmaktadır. Araştırmanın çıktıları, kültür politikası üreticileri, yerel yönetimler ve göçmen çalışmaları alanındaki aktörler için referans olabilir. Dansın hem entegrasyon hem de kimlik koruma politikalarında stratejik bir araç olarak değerlendirilmesi yönünde daha fazla akademik çalışma yapılması gerekmektedir.

6. Çok Disiplinli Yaklaşımlarla Pedagojik, Sosyolojik ve Politik Boyutların Birleştirilmesi

Kültürel dans aktarımına yalnızca performatif bir beceri aktarımı olarak değil, aynı zamanda pedagojik, sosyolojik ve politik bir süreç olarak yaklaşmak gerekmektedir. Bu çok boyutlu

yaklaşım, dansın hem bir kimlik inşa aracı hem de topluluk içi dayanışmayı güçlendiren sembolik bir pratik olarak işlevselliğini artırabilir.

7. Gelecek Araştırmalara Yönelik Açık Alanlar

Gelecekte yapılacak araştırmalar, dans eğitimlerinin topluluk içinde nasıl kalıcı hâle getirilebileceği; genç kuşakların bu pratiklere bakışı ve katılım motivasyonları; dansın yerel-dışsal etkilerle nasıl melezleştiği gibi sorular üzerine odaklanabilir. Ayrıca Ulupamir’de dans pratiğine dâhil olmayan bireylerin görüşlerinin derinlemesine incelendiği çalışmalara da ihtiyaç vardır.

Bu öneriler doğrultusunda geliştirilecek uygulamalar ve araştırmalar, Ulupamir Kırgızlarının kültürel kimlik inşasında dansın işlevini pekiştirecek, topluluğun tarihsel belleğiyle güncel kimlik politikaları arasında sürdürülebilir bir köprü kurma potansiyeli taşıyacaktır.

Etik Komite Onayı: Ege Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’dan, 25/12/2024 tarihli, 2684 protokol numarasıyla etik kurul onayı alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Makale, yazarın kendisi tarafından yazılmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarların çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu araştırma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı: Bu alanda, çalışmanın herhangi bir aşamasında üretken yapay zekâ araçları kullanılmamıştır, Çalışma tamamen yazar tarafından üretilmiştir.

Lisans Bilgisi: Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was obtained from the "Ege Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu" with the protocol number 2684, dated 25/12/2024.

Peer Review: External, independent.

Author Contributions: The article was written by the author themself.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

Financial Support: This research received no specific grant from any funding agency.

Artificial Intelligence Use Statement: No generative AI tools were used at any stage of this study; the work was produced entirely by the author.

License Information: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- ağır, A., Zadeoğlu, S., & Doruk, Ş. (2014). Kimliklerin sunum biçimleri bağlamında Van/Ulupamir Kırgızları ile Van/Dönerdere Karadenizli Türkler üzerine uygulamalı bir sosyolojik çözümleme. *Turkish Studies*, 9(2), 1285–1310.
- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Baily, J. (2016). *War, exile and the music of Afghanistan: The ethnographer’s tale*. Routledge.
- Bapaeva, J.-M. (2015). *Göç nedeniyle Van Kırgızlarının sosyo-kültürel yapısında oluşan değişimler: halkbilimi verilerine göre bir inceleme*. (Tez No. 422304) [Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Baran, M. (2014). Pamir Yaylası'ndan Ulupamir Köyü'ne: Kırgızlarda sosyo-kültürel yaşam ve mekânın dili. *Bilig Dergisi*, 68, 43-58.
- Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Little, Brown & Company
- Bilgili, A. (2011). Bir dış iskân uygulamasının sosyolojik çözümlemesi (Ulupamir örneği). *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 25, 139-151.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 241-258) içinde. Greenwood.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper (Ed.), *APA handbook of research methods in psychology* (Vol. 2, pp. 57-71). American Psychological Association
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE Publications.
- Clifford, J. (1997). *Routes: travel and translation in the late twentieth century*. Harvard University Press.
- Çetin, N. (2017). *Van Ulupamir Kırgız Türklerinin siyasi tarihi ve kültürleri*. (Tez No. 470345) [Yüksek lisans tezi. Bitlis Eren Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Durkheim, E. (1912). *The elementary forms of the religious life*. Allen & Unwin.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. Basic Books.
- Gellner, E. (1983). *Nations and nationalism*. Cornell University Press.
- Giurchescu, A. (2001). The power of dance and its social and political uses. *Yearbook for Traditional Music*, 33, 109-121.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference* (s. 222-237) içinde. Lawrence & Wishart.
- Hall, S. (1996). Introduction: Who needs 'identity'? In S. Hall & P. D. Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1-17). Sage Publications.
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (1983). *The invention of tradition*. Cambridge University Press.
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications.
- Özdemir, T. (1997). Türkistan'dan anadolu'ya bir göç ve tarımsal üretim amaçlı iskân örneği: Ulupamir. *Türk Coğrafya Dergisi*, 32, 161-183.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Sage Publishing.
- Sağır, A. (2011). Sürgün sosyolojisi bağlamında Van-Ulupamir Kırgız Türkleri ile oş-Karadenizli Türkler üzerine uygulamalı ve kıyaslamalı bir çözümleme. *Turkish Studies*, 6(4), 263-286.
- Shay, A. (2006). *Choreographic politics: State folk dance ensembles, representation, and power*. Wesleyan University Press.
- Şişman, R. Ş. (2018). Ulupamir-Kırgız adlarındaki ad seçimi farklılaşmaları (Ulupamir Mahallesi örneği). *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 18(18), 101-126.

Urmanbetova, Z. (2015). Ulupamir Köyü Kırgız Topluluğunun etnik sınırlarını ve kimliklerini oluşturmadaki göç sürecinin rolü (Tez No. 399617) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EXTENDED ABSTRACT

Aim: This study aims to examine the role of traditional dance in the cultural identity construction of the Kyrgyz people who migrated from the Pamir Highlands of Afghanistan to the Ulupamir village in Van, Turkey. The research analyzes the post-migration process of dance formation among the Ulupamir Kyrgyz, who have sought to preserve and reconstruct their cultural identity following their forced migration. Using participant observation, semi-structured interviews, and literature review as methodological approaches, the study evaluates the functions of dance in strengthening social bonds and reinforcing a sense of belonging. The findings reveal that traditional dance serves as a dynamic tool in the cultural identity construction process after migration.

Method: This study was conducted using a qualitative research design, specifically within the framework of cultural analysis, to examine the role of dance in the construction of cultural identity after migration. Cultural analysis, as defined by Geertz (1973) and Hall (1990), provides a methodological framework for exploring how individuals and communities construct and reproduce their social practices and meaning systems. Within this context, the research analyzes how the migrant Ulupamir Kyrgyz interpret dance, the meanings they attribute to it, and its relationship with identity construction.

Data were collected through participant observation and semi-structured interviews. The researcher attended and observed dance events in Ulupamir village, and based on these observations, developed a semi-structured interview guide to conduct interviews with participants. The interviews aimed to understand the cultural meanings dance holds for individuals and the community, its impact on the sense of belonging, and how it has transformed over time.

The sampling method was purposeful sampling, selecting individuals directly engaged in dance practices. Participants were identified based on the following criteria:

1. Individuals involved in dance – Those actively participating in dance training sessions in the village.
2. Pre- and post-migration generations – Individuals born in the Pamir Highlands of Afghanistan and the first and second generations born after migration to Turkey.
3. Dance instructors and key figures in cultural transmission – Instructors providing dance training and community leaders involved in cultural transmission.

The research data were systematically analyzed using qualitative data analysis methods and interpreted within specific conceptual frameworks. The analysis process highlighted themes such as the social functions of dance within the community, its continuity and transformation, and its role in identity construction. The findings were structured under four main categories:

1. The role of traditional dance in strengthening social bonds within the community.
2. Dance as an expression of identity and belonging.
3. Disruptions in dance practices following migration and efforts for revitalization.

This study aims to demonstrate that dance is not merely a form of performance but serves as a crucial tool in identity construction after migration, as also emphasized by Clifford (1997).

Conclusion and Discussion: This study examines the role of traditional dance in post-migration cultural identity construction, shedding light on the dynamics faced by the Ulupamir Kyrgyz throughout this process. The findings indicate that migration is not merely a physical relocation but also a transformative process that reshapes identity, belonging, and cultural practices. While efforts to preserve and reconstruct traditional elements have been observed within the community, dance has emerged as a crucial tool for expressing identity, strengthening social bonds, and facilitating cultural adaptation.

The research reveals that the Ulupamir Kyrgyz did not have a distinct traditional dance practice before migration but developed a search for identity through dance after resettlement. This process aligns with Hobsbawm and Ranger's (1983) concept of "the invention of tradition," which suggests that migrant communities create new cultural practices to reinforce their identity. The dual role of dance—both as an instrument of internal identity construction and as a means of adaptation to Turkey's cultural environment—demonstrates the bidirectional nature of this transformation.

However, the sustainability of dance practice is not solely determined by cultural preferences but is also influenced by economic and structural factors. When analyzed through Bourdieu's (1984) concept of cultural capital, limitations such as a lack of instructors, financial constraints, and shifting community priorities emerge as key barriers to the institutionalization of dance. This highlights the fact that cultural practices are not shaped exclusively by internal communal dynamics but are also conditioned by socio-economic circumstances.

Furthermore, post-migration interactions with local communities have led to significant transformations in dance practices. The adoption of the regional "Üçayak" halay dance in wedding celebrations, along with its performance to popular Turkish melodies instead of traditional Kyrgyz music, reflects a hybridization of cultural identity. As Hall (1996) posits, identity is not a fixed entity but rather an evolving and fluid construct. In this context, the shifts in the Ulupamir Kyrgyz dance tradition illustrate the flexibility of cultural identity and the community's adaptation to new socio-cultural environments.

Future research should explore strategies to ensure the sustainability of the Ulupamir Kyrgyz dance tradition, institutionalize dance education, and examine community perceptions of dance. Additionally, conducting comparative analyses with other migrant communities could provide a broader perspective on the role of dance in post-migration cultural identity construction. Such comparisons could contribute to a deeper understanding of cultural adaptation and identity formation among migrant communities.

Büyük Selçuklu Dönemine Ait Bir Grup Çini Kâsenin Yüzeyindeki Tasvirlerin Kompozisyon Düzeni

Özet

Selçuklu üslubu, 11. yüzyıl ortalarından 13. yüzyıl başlarına kadar gelişen süreçte, Büyük Selçuklu Devleti'nin hüküm sürdüğü topraklarda ortaya çıkan sanat anlayışını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu üslup, Orta Asya'dan Anadolu'ya hâkimiyet kurmak üzere gelen Selçukluların fethettikleri coğrafyalardaki farklı kültür, sanat, malzeme ve diğer unsurların sentezlenmesi yoluyla oluşmuştur. Selçuklular döneminde ortaya çıkan bu üslubun izleri Türk ve İslam coğrafyasında yüzyıllar boyunca etkili olmuş; Türk İslam sanatları bağlamındaki geleneğin en önemli yapı taşlarından birisini oluşturmuştur. Bu geleneği günümüze taşıyan en önemli örneklerden olan Büyük Selçuklu seramikleri, dönemin Türk seramik sanatı hakkında olduğu kadar Türk resim sanatı hakkında da önemli bilgilere kaynaklık etmektedir. Zira el yazması vb. kâğıt malzeme yüzeylerinde, Selçuklu dönemi resim sanatı örneklerinin yok denecek kadar az olması, seramik yüzeylerindeki resimlerin değerini artırmaktadır. Çoğu müzelerde korunan tasvirli (resimli) Selçuklu seramikleri incelendiğinde taht, saray, av, eğlence, müzik meclisi, şiir betimlemeleri vb. konularda ve farklı seramik tekniklerinde üretilmiş birçok örnekle karşılaşmak mümkündür. Bu çalışmada, Metropolitan Sanat Müzesi'nde yer alan Büyük Selçuklu dönemine ait minai tekniğiyle yapılmış beş adet seramik kâsenin yüzeyindeki tasvirler kompozisyon düzenleri açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Selçuklu, çini, minai, tasvir, resim, minyatür

The Compositional Arrangement Of The Depictions On The Surface Of A Group Of China Bowls From The Great Seljuk Period

Abstract

Seljuk style is a term used to express the understanding of art that emerged in the lands ruled by the Great Seljuk State during the period from the mid-11th century to the beginning of the 13th century. This style was formed through the synthesis of different cultures, arts, materials and other elements from the geographies conquered by the Seljuks, who came to Anatolia from Central Asia to establish sovereignty. The traces of this style, which emerged during the Seljuk period; have been influential in the Turkish and Islamic geography for centuries and constituted one of the most important building blocks of the tradition in the context of Turkish Islamic arts. One of the most important examples that has carried this tradition to the present day, the Great Seljuk ceramics, serves as a significant source of information not only about Turkish

¹ Prof. Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, ruhikonak@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2936-5647

² Sanatta Yeterlilik Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Ana sanat Dalı, tugceakkayaa55@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8680-9676

ceramic art of the period but also about Turkish painting art Since examples of Seljuk period painting art on paper materials such as manuscripts are almost nonexistent, the paintings on ceramic surfaces increase their value. When examining depicted or illustrated Seljuk ceramics, it is possible to encounter many examples produced in various ceramic techniques on themes such as thrones, palaces, hunting, entertainment, music gatherings, poetry depictions, and more. In this study, the depictions on the surfaces of five ceramic bowls made with the minai technique from the Great Seljuk period, housed in the Metropolitan Museum of Art, have been analyzed in terms of their compositional arrangements.

Key words: Great Seljuk, tile, minai, depiction, painting, miniature

GİRİŞ

Büyük Selçuklu Devleti, 11. yüzyılda bugünkü Çin'in batı sınırından Doğu Akdeniz'de dek uzanan geniş bir coğrafyada imparatorluk kurmuştur (Peacock, 2017). Selçuklular, hüküm sürdükleri coğrafyadaki köklü sanat geleneklerini İslam öncesi Türk sanat gelenekleri ile kaynaştırarak Selçuklu üslubu adı altında bir üslup meydana getirmiş; bu üslubu İslam coğrafyasının her köşesine yayarak etkisi yüzyıllar sürecektir olan bir sanat geleneğinin temellerini atmışlardır (Çetin, 2017).

Selçuklu döneminde üretilen seramikler Türk sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. İslamiyetin kabulünden önce Uygurlara kadar uzanan Türk seramik sanatı daha sonraki süreçte Karahanlılar ve Gazneliler ile devam ederek Selçuklular vasıtasıyla İran (Aslanapa, 1984) ve diğer Selçuklu ve İslam coğrafyasına yayılmıştır. Selçuklular dönemi üretimlerinde bir çok seramik süsleme tekniği kullanılmıştır. Ancak Selçuklu Dönemi seramik sanatçıları tarafından bulunarak kullanılmış olan minai ve sıraltı süsleme teknikleri (Avşar, 2020) belirli bir özgüllüğü temsil etmektedir.

12. yüzyıl sonlarından itibaren İran'da Save, Rey ve Curcan şehirlerinde üretilen (Öney, 2004) ve "Yedi renk" veya Farsça "Heft Renk" olarak da isimlendirilen minai tekniği, sıraltı ve sırüstü olarak iki farklı şekilde uygulama aşamasından geçmektedir (Yetkin, 1972). Dönemin teknik olanakları göz önünde bulundurulduğunda bu renk çeşitliliği "devrimsel bir atılım" olarak değerlendirilebilir. Parlak beyaz bir zemin sunan silisli bünye ile minai süsleme tekniğinin polikrom boyama imkânı sayesinde, Selçuklu seramiklerinin sanatsal içeriği daha da pekişmiştir. Bu sayede minai tekniğinin bulunmasıyla Orta Çağ sanat piramidinin zirvesinde duran Selçuklu resim sanatı (Avşar, 2020 & Hillenbrant 2005) ile Selçuklu seramik sanatı arasındaki ilişkiler gelişmiş. Böylece ileri düzeyde resim becerisi gerektiren ve uygulaması bağlamında üstün estetik talepleri karşılayan (Avşar, 2020) resimli seramik eserler üretilmiştir.

El yazmalarının sayfalarında veya diğer malzeme yüzeylerinde günümüze ulaşan Büyük Selçuklu resim sanatı örnekleri oldukça azdır. Bu nedenle resimli (tasvirli) Selçuklu seramikleri, Türk seramik sanatının ve günlük kullanım eşyalarının incelenmesi bakımından olduğu kadar dönemin resim sanatını günümüze taşıyan ve bu yöndeki araştırmalara olanak sağlayan ana malzeme olması bakımından da önemlidir.

Bu araştırma Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenen ve Büyük Selçuklu dönemine ait beş adet minai tekniğinde seramik kâse ile sınırlandırılmış, Büyük Selçuklu dönemine ait minai tekniğiyle üretilen seramik kaselerin yüzeyinde kullanılan tasvirlerin kompozisyon düzenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Kaselerin yüzeyinde yer alan tasvirlerin kompozisyon düzeni incelenirken nitel araştırma yöntemi doğrultusunda betimsel araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda müze araştırması ve literatür taraması ile başlayan inceleme, Müzenin web sitesinde yayınlanan beş adet minai tekniğinde

seramiğin kompozisyon düzenlerinin incelenmesiyle tamamlanmıştır. Kompozisyon düzenleri incelenirken geleneksel Türk resim (minyatür) sanatının biçim anlayışı ve Selçuklu resim üslubunun temel özellikleri dikkate alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

1. Başlık: Mina’i Kâse

Tarih: 12. ve 13. yüzyıl

Coğrafya: İran’a atfedilmektedir.

Boyut: Y.3 14 inç (8,3 cm), Çap. 8 inç (20,3 cm)

Nesne Numarası: 20.120.98

Resim. 1, 2, 3: Mina’i Kâse, Metmuseum, Nesne Numarası: 20.120.98 (Url-1)

Kâsenin dış kısmında nesih yazı şeridi bulunmaktadır. Müze kayıtlarında bu yazı şeridinin okunuşuna ilişkin herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu çalışma kapsamında da yazı şeridi okunamamıştır.

Kâsenin iç tarafında göbekte insan figürleri, sfenks figürleri, kuş figürleri ve rumi desenleri ile kurgulanmış bir tasvir yer almaktadır. Tasvir alanının etrafı biri daha geniş ve içi kufi yazı ile doldurulmuş, diğeri daha dar ve dendanlardan oluşan iki bordur mevcuttur.

Kâsenin göbeğindeki tasvire bakıldığında, öncelikle üç insan figürü dikkat çekmektedir. İnsan figürlerinden birisi resim alanının üst tarafında, diğer ikisi resim alanının alt tarafında başları bordur yönünde yerleştirilmiştir.

Mekân, zaman ve süreç ilişkisi mutlak bir bakış açısıyla kurgulanan tasvirde üst tarafta³ bağdaş kurmuş ve elinde kadeh tutar şekilde oturan figürün etrafı rumi dal ile çevrelenmiş sağ ve sol kenarlarına birer kuş figürü yerleştirilmiştir.

Alt tarafta bağdaş kurmuş pozisyonda oturan iki insan figürünün arasında bir orta bağ motifi, yanlarında rumi köşebentler ve ayak hizalarında üç benek (çintemani) motifleri kullanılmıştır. Söz konusu figürlerin konumları, oturma pozisyonları ve yönleri üstteki figürün oturma pozisyonunun zıddı yönde düzenlenmiştir.

Asya tipli olarak tasvir edilen figürlerin sağ kolunda tiraz bandı dikkat çekmektedir. Örgülü saçları, başlarındaki destarın altından yüzlerinin iki yanına sarkmış durumdadır. Bağdaş kurarak

³ Figürün elinde kadeh olmasından yola çıkılarak kompozisyondaki hiyerarşik merkezin bu figürle belirlendiği söylenebilir. Dolayısıyla bu figürün bulunduğu konum resmin yönünün belirlenmesi hususunda kılavuz işlevi görmektedir: Elinde kadeh tutan figür, resmin izlenme yönünü belirlediği için ilgili figürün resim alanının üst tarafında olduğu söylenebilir.

oturma biçimleri, yüz tipleri, beden anatomileri, kıyafetlerindeki süsleme detayları da dikkate alınarak figürlerin Göktürk, Uygur tiplerinin devamı olarak şekillenen Selçuklu tipinde (Esin, 1970 & Mahir, 2020) tasarlandığı söylenebilir.

Üstte ve altta konumlandırılan insan figürlerinin arasında oluşan boş alana üç sfenks figürü yerleştirilmiştir. Doğaüstü, sihirli gücü olan, sarayı her türlü kötülük, düşman ve hastalıktan koruyacağına inanılan ve aynı zamanda talih sembolü olarak da kabul edilen sfenks figürleri (Öney, 1984) sağdan sola doğru hareketli olarak tasvir edilmiştir. Figürlerin duruş pozisyonları alt taraftaki insan figürleri ile aynıdır. Yani sfenks figürleri üst taraftaki insan figürlerinin tersi yönde oluşan izleme yönünde ve baş aşağı olarak tasvir edilmiştir.

Alttan üste doğru üç pafta halinde yerleştirilen figürlerin düzeninde durağanlık hâkimdir. İnsan figürlerinin pozisyonundaki durağanlık, sfenks figürlerinin soldan sağa doğru yatay pozisyonunda yerleştirilmesi ile hareketlendirilmiştir.

Tasvirde, beyaz zemin üzerine ağırlıklı olarak mavi, siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Tasvirin kompozisyon düzeni incelendiğinde, üst taraftaki figürün hükümdar olduğu; diğer iki figürün hükümdar figürünün karşında sohbet, eğlence vb. maksatla oturduğu söylenebilir.

Böylece iki figür hiyerarşik açıdan hükümdar figürlerine göre ikinci derecede fakat birbirine eşit pozisyonda tasvir edilmişlerdir. Ayrıca bu iki figürün, hükümdarın huzurunda bulunmaları ve oturur pozisyonda tasvir edilmelerinden dolayı, saray erkânından kişiler olarak tanımlanabilir.

Saray erkânından oldukları düşünülen iki figürle aynı yönde konumlandırılan sfenks figürleri ile şans, talih sembolizmine vurgu yapıldığı; iktidarın devamlılığına ilişkin iyi niyet dileğinde bulunulduğu söylenebilir.

2. Başlık: Mina’i Kâse

Tarih: 12. ve 13. yüzyıl

Coğrafya: İran’a atfedilmektedir.

Boyut: Y. 3 3/4 inç (9,5 cm) Çap 8 1/2 inç (21,6 cm)

Nesne Numarası: 17.120.41

Resim. 4, 5, 6: Mina’i Kâse, Metmuseum, Nesne Numarası: 17.120.41 (Url-2)

Kâse, sekiz dilimli (dendanlı) daire formunda tasarlanmıştır. Kâsenin dış kısmında nesih bir yazı şeridi bulunmaktadır. Müze kayıtlarında bu yazı şeridinin okunuşuna ilişkin “iyi dilekleri” ifade ettiği bilgisi dışında bilgi mevcut değildir. Bu çalışma kapsamında da yazı okunamamıştır.

Kâsenin iç yüzeyi, içleri geometrik motiflerle doldurulmuş altıgen kartuşlarla paftalara bölünmüştür. Böylece kâsenin göbeğinde sekizgen bir form oluşturulmuştur.

Sekizgenin dışında, kâsenin yanak kısmında ise ağız kısmındaki dendanların formuna uygun şekilde sekiz pafta oluşturulmuştur. Paftaların üst tarafı yazı şeridi (bordür) olarak tasarlanmıştır.

Yazı bordürünün dış tarafına, kâsenin ağız kısmına mavi renkte ince bir denden bordürü yerleştirilerek form nihayetlendirilmiştir.

Tasvirin uygulanması sırasında turkuaz zemin üzerine beyaz, siyah, kırmızı, yeşil, altın ve mavi renkler kullanılmıştır.

Göbekteki sekizgen alanın içinde, üst tarafında iki kuş figürü alt tarafında iki sfenks figürü olduğu halde tahtta bağdaş kurmuş şekilde oturan bir insan figürü tasvir edilmiştir. Bu figür, diğer figürlere göre büyüktür. Tahtta oturan figürün sağ ve sol tarafında ayakta duran iki insan figürü yer almaktadır. Bu figürler de diğer figürlere göre ikinci derecede büyüktür. Kâsenin yanak kısmındaki sekiz kartuşun içerisinde, her birinde iki figür olmak üzere, oturur pozisyonda toplam on altı figür mevcuttur. Bu figürler birbirine eşit ebatlarda fakat taht sahnesindeki figürlere göre daha küçük tasarlanmıştır.

Asya tipli olarak tasvir edilen figürlerin sağ kolunda tiraz bandı dikkat çekmektedir. Figürün saçları, başındaki destarın altından yüzünün iki yanına sarkmış durumdadır.

Bağdaş kurarak oturma biçimleri, yüz tipleri, beden anatomileri, kıyafetlerdeki süsleme detaylarından yola çıkarak figürlerin, Göktürk, Uygur tiplerinin devamı olarak şekillenen Selçuklu tipinde tasarlandığı (Esin, 1970 & Mahir, 2020) söylenebilir.

Sekizgenin içinde yer alan kompozisyon, düzen açısından yorumlandığında taht üzerinde bağdaş kurmuş ve elinde kadeh tutar şekilde tasvir edilen kişinin hükümdar olduğu söylenebilir. Tahtın sağ ve sol tarafında yüzleri hükümdara dönük vaziyette ayakta duran iki figürün hükümdarın hizmetindeki kişiler olduğu söylenebilir.

Kâsede, saray eğlencesinin tasvir edildiği söylenebilir: Altı ve yedi numaralı kartuşlarda yer alan figürlerin müzik enstrümanı çalması; diğer figürlerin ellerinin ve başlarının hareketli olması bu fikri desteklemektedir.

Bu düzen doğrultusunda mekân, zaman ve hiyerarşik düzeni mutlak bakış açısıyla kurgulanan tasvirde, düzenin merkezine taht sahnesi yerleştirilmiş ve buna bağlı olarak kompozisyonun izlenme yönü belirlenmiştir. Kâsenin yanak kısmındaki figürlerin düzeni, belirli bir bakış açısı ile ilişkilendirilmeden taht sahnesinin düzenine bağlı olarak kurgulanmıştır.

Hükümdar figürü cepheden ve diğer figürlere göre daha büyük tasvir edilerek hiyerarşik önceliği vurgulanmıştır. Tahtın iki yanındaki figürler ise paftaların içerisindeki figürlerden daha büyük tasarlanmıştır. Böylece hiyerarşik üstünlükleri vurgulanmış olmalıdır. Ayrıca bu figürlerin başlarının ardında hale kullanılması ile de bu hiyerarşik düzen hususunda farklı bir gönderme daha yapıldığı söylenebilir.

Tahtın alt kısmına birbirine bakar pozisyonda simetrik şekilde yerleştirilen iki sfenks figürü ile Resim 1’de de ifade edildiği gibi tahtın ve dolayısıyla iktidarın gücüne ve korunduğuna olan inanca gönderme yapıldığı düşünülebilir.

Tahtın üst tarafında, bedenleri birbirine dönmüş ve baş kısımları farklı yönlerde bakar pozisyonda resmedilmiş iki tavus kuşu⁴ mevcuttur. Bu bağlamda tavus⁵ kuşları ile hükümdarın egemenlik ve güç imgesine gönderme yapıldığı söylenebilir.

3. Başlık: Mina’i Kâse

Tarih: 12. ve 13. yüzyıl

⁴ Eravşar, yayınında bu kuşları tavus kuşu olarak tanımlamıştır. (Eravşar vd., 2014).

⁵ Tavus kuşu, Divan-ı Lügat-ı Türk’te “Yun kuş”, “tugrı” ve “sungur” gibi kuşlarla birlikte ongun kuşlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle diğer ongun kuşlar gibi itibar görmüş ve egemenlik sembolü olarak kullanılmıştır. Tavus kuşunun hükümdarlık sembolü olarak kullanılması anlayışı İslamiyet’in kabulünden sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Büyük Selçuklu dönemine ait taht sahnelerinin işlendiği XII-XIII. yüzyıl seramik tabaklarda tahtın altında, bazen üstünde uzun kuyruklu tavus kuşları dikkat çekmektedir (Çetin, 2017).

Coğrafya: İran’a atfedilmektedir.

Boyut: Y. 8 1/2 inç (9,2 cm), Çap 8 1/2 inç (21,6 cm)

Nesne Numarası: 41.165.6

Resim. 7, 8: Mina’i Kâse, Metmuseum, Nesne Numarası: 41.165.6 (Url-3)

Kâsenin dış kısmında, çift ipliklerin arasına kurgulanan bordür geometrik şekiller ile bezenmiş; kâsenin ağız kısmına, turkuaz renkte boyanmış bir bordür eklenerek bezeme tamamlanmıştır.

Kâsenin iç kısmında at üstünde bir insan figürü tasvir edilmiştir. Mekân, zaman ve süreç ilişkisi mutlak bakış açısıyla kurgulanan tasvirde fon olarak kurgulanan doğa, basit bitki örtüsüyle ifade edilmiştir. Tasvir alanı turkuaz renkte iki iplik arasında oluşan bir bordür ile çevrelenmiştir.

Tasvirin uygulanması sırasında beyaz zemin üzerine turkuaz, kırmızı, siyah ve ten renkleri kullanılmıştır.

Asya tipli olarak tasvir edilen ve sağ kolunda tiraz bandı olan insan figürünün saçları, başındaki destarın altından yüzünün iki yanına sarkmış durumdadır. Atın gövdesinde üç nokta (çintemani) motifleri kullanılmış ve kuyruğu bağlı olarak tasvir edilmiştir.

Figürün bu şekliyle Selçuklu tipini yansıttığı söylenebilir.

4. Başlık: Mina’i Kâse

Tarih: 12. ve 13. yüzyıl

Coğrafya: İran’a atfedilmektedir.

Boyut: Y. 3 inç (7,6 cm), Çap 7 1/4 inç (18,4 cm), Ağırlık 9,2 oz. (260,845 g)

Nesne Numarası: 12.206.2

Resim. 9, 10, 11: Mina’i Kâse, Metmuseum, Nesne Numarası: 12.206.2 (Url-4)

Kâsenin dış kısmında nesih hattı ile “daimi izzet, artan talih, güçlü (ezici) devlet, mutluluk ve güvenlik dilerim” ifadesinin yer aldığı yazı şeridi bulunmaktadır.

Kâsenin iç tarafında, göbek kısmında, mavi zemin üzerinde bağdaş kurmuş pozisyonda oturan ve başı hale ile çevrelenmiş bir insan figürü yer almaktadır. Figürün bulunduğu göbek ve lenger kısımları arasında kalan yüzey, orta bağ motifleri ile dört paftaya bölünmüş; paftaların içerisine bağdaş kurmuş pozisyonda oturan dört insan figür yerleştirilmiştir.

Kâsenin lenger kısmında bir yazı bordürü mevcuttur. Bordürün etrafındaki ince dendan bordürü ile form ve bezeme nihayetlenmektedir.

Tasvirin uygulanması sırasında beyaz zemin üzerine ağırlıklı olarak mavi, kırmızı, siyah renk kullanılmıştır.

Asya tipinde tasarlanan figürlerin baş anatomileri, bağdaş kurarak oturmaları, beden anatomileri, kıyafetlerindeki süsleme detaylarından yola çıkarak figürlerin Selçuklu tipinde tasarlandığı söylenebilir.

Mekân, zaman ve hiyerarşik düzen açısından mutlak bakış açısıyla kurgulanan tasvirde, hiyerarşik düzenin merkezine kâsenin göbeğinde oturan figür yerleştirilmiştir. Kompozisyonun izlenme yönü bu düzen doğrultusunda belirlenmiştir. Kâsenin yanak kısmındaki figürlerin düzeni belirli bir bakış açısı ile ilişkilendirilmeden, merkezdeki figürün düzenine uygun olarak kurgulanmıştır. Böylece kâsenin yanak kısmındaki figürler merkezdeki figürün meclisinde bulunan kişiler olarak tanımlanabilir. Figürlerin el ve kol hareketlerinden yola çıkarak sohbet halinin tasvir edildiği söylenebilir.

5.Başlık: Mina’i Kâse

Tarih: 12. ve 13. yüzyıl

Coğrafya: İran’a atfedilmektedir.

Boyut: Y. 2 7/8 inç (7,3 cm), Çap 7 1/4 inç (18,4 cm)

Nesne Numarası: 17.120.24

Resim 12, 13, 14: Mina’i Kâse, Metmuseum, Nesne Numarası: 17.120.24 (Url-5)

Kâsenin dış kısmında turkuaz renkte bir bordür yer almaktadır.

Kâsenin göbek kısmında at üzerinde bir insan figürü tasvir edilmiştir. Figürün bulunduğu göbek kobalt renkte bir iplikle çevrelenmiştir. Atlı figürün yerleştiği alanda boşluk üçbenek (çintemani) motifleri kullanılarak dengelenmiştir. Kâsenin yanak kısmı orta bağ motifleri ile dört paftaya bölünmüş; paftaların içerisine bağdaş kurmuş pozisyonda oturan dört insan figürü yerleştirilmiştir.

Tasvir uygulanırken beyaz zemin üzerine ağırlıklı olarak mavi ve mavinin tonları, siyah, altın ve kırmızı renk kullanılmıştır.

İnsan figürlerinin kıyafetleri geometrik desenlerle süslenmiş, bütün figürlerin başları hale ile çevrelenmiştir. At figürünün kuyruğu bağlıdır.

Asya tipinde tasvir edilen figürlerin bağdaş kurarak oturmaları, baş ve beden anatomileri, kıyafetlerindeki süsleme detayları, kollarındaki tiraz bantları ve zeminde üç benek motiflerinin kullanılmasından yola çıkarak figürlerin Selçuklu tipinde tasarlandığı söylenebilir.

Oturur pozisyonundaki figürlerin bazıları ellerinde kadeh tutmaktadır (Resim. 14-1, 3). Bir diğer figürün elinde zil enstrümanı (Resim. 14-2), bir figürün elinde ise çeng enstrümanı (Resim. 14-4) bulunmaktadır. Bu özelliklerden dolayı tasvirin bir müzik veya eğlence sahnesini konu aldığı söylenebilir.

Mekân, zaman ve süreç ilişkisi mutlak bakış açısıyla kurgulanan tasvirde, hiyerarşik düzenin merkezine atlı figürü yerleştirilmiştir. Bu yapıya bağlı olarak kompozisyonun izlenme yönü belirlenmiştir. Kâsenin yanak kısmındaki figürlerin düzeni belirli bir bakış açısı ile ilişkilendirilmeden merkezdeki figürün düzeni bağlamında kurgulanmıştır.

Söz konusu düzen özellikleri doğrultusunda kompozisyonda farklı zaman ve mekânlarda gerçekleşen iki olayın tasvir edildiği söylenebilir: Resim alanının merkezine yerleştirilen atlı figürün dış mekânda olduğu ancak yanak kısmındaki figürlerin, oturur pozisyonda olmalarından yola çıkarak, iç mekânda oldukları söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Metropolitan Müzesi'nde bulunan ve kayıtlara göre Büyük Selçuklular döneminde üretilmiş olan beş adet minai tekniğinde kâsenin yüzeyindeki tasvirler kompozisyon düzenleri açısından incelenmiştir.

Kaselerin iç ve dış yüzeylerine tasvir, süsleme ve yazı uygulamaları yapılmıştır. Tasvirlerde meclis (toplantı) sahneleri, taht sahneleri, eğlence sahneleri ve atlı figür sahneleri kurgulanmıştır.

Kâselerin iç ve dış kısımlarında yer alan bordürlerin bazılarında nesih ve kufi yazı yer almaktadır (Resim. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11). Bazı bordürlerde geometrik süsleme uygulanmıştır (Resim. 7, 8). Bazı kâselerde ise yazıya yer verilmemiş (Resim. 7, 8, 12, 13, 14), bazılarında ise süslemeye yer verilmemiştir (Resim. 12, 13, 14).

Tasvirler kâselerin iç kısmına yerleştirilmiştir.

İnsan figürleri bağdaş kurarak oturma biçimleri, anatomileri ve kıyafetlerindeki geometrik süslemeler, kollarındaki tiraz bantlarının Asya kökenli Selçuklu tipini yansıttığı görülmektedir.

At figürlerinin kuyruklarının bağlı olmasından yola çıkarak, tasvirlerde (Resim. 7, 12) Orta Asya merkezli Türk geleneğinin Selçuklu sanatı bağlamında yansıtıldığı söylenebilir.

Sfenks ve kuş figürlerinin, Türk mitolojisi bağlamındaki sembolik anlamlarının (Resim. 1, 4) tasvirlerde kullanıldığı ve bu bakımdan da Türk kültür ve geleneklerinin Selçuklu sanatına etkilerinin sürdüğü görülmektedir.

Kompozisyonlar kurgulanırken, mutlak mekan ve mutlak zaman anlayışı bağlamında, derinlik eksenlerinin dışardan bir bakış açısına bağlanmadan kurgulandığı görülmüştür. Bu doğrultuda nesnel bir anlatımla gerçekleşen kompozisyonların yönlerinin merkeze alınan ve hiyerarşik açıdan diğer kompozisyon elemanlarından üst kademeye yerleştirilen figür/figürlerin yönüne göre belirlendiği anlaşılmaktadır. Böylece merkezdeki figür cepheden izlenirken diğer figürler bu figürün karşısında veya çevresinde konumlandırılmıştır.

Söz konusu düzen doğrultusunda üstten kuşbakışı konumdan veya cepheden bakılarak izlenen kâselerde, merkezdeki figür cepheden izlenirken diğer figürler sağda, solda, yukarıda, aşağıda, arkada veya önde izlenebilmektedir.

Kâselerde kullanılan renklere bakıldığında zeminde opak sırdan dolayı beyaz (Resim. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14) ve turkuaz (Resim. 4, 5, 6) rengi kullanıldığı görülmektedir. Figür ve

motiflerde ise beyaz, turkuaz, siyah, kırmızı, yeşil, ten rengi, yıldız (altın) ve mavinin tonları kullanılmıştır.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-R.K., Tasarım- R.K., T.A.; Denetleme- R.K., T.A.; Kaynaklar- R.K., T.A.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi- R.K., T.A.; Analiz ve/veya Yorum- R.K., T.A.; Literatür Taraması- R.K., T.A.; Yazıyı Yazan- R.K., T.A.; Eleştirel İnceleme- R.K., T.A.; Diğer- R.K., T.A.

Çıkar Çatışması: Yazarların çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu araştırma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı: Bu çalışma tamamen yazarlar tarafından üretilmiştir.

Lisans Bilgisi: Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

Ethics Committee Approval: This research does not require ethics committee approval.

Peer Review: External independent.

Author Contributions: Idea- R.K., T.A.; Design- R.K., T.A.; Supervision- R.K., T.A.; Sources- R.K., T.A.; Data Collection and/or Processing- R.K., T.A.; Analysis and/or Interpretation- R.K., T.A.; Literature Review- R.K., T.A.; Manuscript Writing- R.K., T.A.; Critical Review- R.K., T.A.; Other- R.K., T.A.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest.

Financial Support: This research has not received any financial support.

Artificial Intelligence Use Statement: This work is entirely produced by the authors.

License Information: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KAYNAKÇA

Aslanapa, O. (1984). *Türk sanatı*. Remzi Kitabevi.

Avşar, L. (2020). Bazı Selçuklu seramik tekniklerinin teşekkül ve tasnif meselesi üzerine bir değerlendirme. *İdil*, (76) 1841–1854.

Çetin, Y. (2017). Türk sanatı bezeme ikonografisi açısından tavus kuşu figürlerinin bir değerlendirilmesi, *The Journal Of Kesit Academy*, 3(9), 1-17.

Çetin, Y. (2017). Kars Müzesi'nde bulunan büyük selçuklu dönemine ait iki erzak küpü üzerinde yer alan baskı kabartma tekniği ile yapılmış bezemelerin ikonografik çözümlemesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, (57), 383-394.

Esin, E. (1970). Bağdaş ve çökmek, türk töresinde iki oturuş şeklinin kadim ikonografisi. *Sanat Tarihi Yıllığı*. (3), 231-242.

Esin, E. (2006). *Türklerde maddi kültürün oluşumu*, Kabalcı Yayınevi.

Eravşar, O. & Karpuz, H. & Dıvarcı, İ. & Kuş, A. & Şimşek, F. (2014). *Büyük selçuklu mirası müzeler*, (Cilt 1), Kristal Matbaacılık.

Hillenbrand, R. (2005). *İslam sanatı ve mimarlığı*. Çev. Çiğdem Kafesçioğlu. Homer Kitabevi

Mahir, B. (2020). *Osmanlı minyatür sanatı*, Kabalcı Yayınları.

Öney, G. (1984). Gazneli saray süslemelerinin anadolu selçuk saray süslemelerine akisleri. *Sanat Tarihi Dergisi*, 3(3), 123-132.

Öney, G. (2004). *Büyük Selçuklu seramik sanatında resim programı ve gelişen figür üslubu*, *Sanat Tarihi Dergisi* 13(1), 61-82.

Türk Dil Kurumu. (2025, Ocak 17). *Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>

Peacock, A.C.S. (2022). *Saray ve kosmos, Selçukluların muhteşem çağı*. Çeviren Erdem Gökyaran. Yapı Kredi Yayınları.

Yetkin, Ş. (1972). *Anadolu'da Türk çini sanatının gelişmesi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Görsel Kaynakçası

Url-1: The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). Bowl with abstract floral motifs and figures [Ceramic, Object no. 20.120.98]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447183>

Url-2: The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). Bowl with abstract floral motifs and figures [Ceramic, Object no. 17.120.41]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/453850>

Url-3: The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). Bowl with abstract floral motifs and figures [Ceramic, Object no. 41.165.6]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450422>

Url-4: The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). Bowl with abstract floral motifs and figures [Ceramic, Object no. 12.206.2]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446262>

Url-5: The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). Bowl with abstract floral motifs and figures [Ceramic, Object no. 17.120.24]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446899>

EXTENDED ABSTRACT

Aim: Within the scope of this research, it is aimed to analyze the depictions on the surface of five ceramic bowls in minai technique belonging to the Great Seljuk period exhibited in the Metropolitan Museum of Art in terms of composition order.

Method: While analyzing the composition of the depictions on the surface of the bowls, descriptive research was conducted in line with the qualitative research method. In this context, the examination, which started with museum research and literature review, was completed by examining the composition layouts of five minai technique ceramics published on the Museum's website. While analyzing the compositional arrangements, the formal analysis of traditional Turkish painting (miniature) art and the basic features of Seljuk painting style were taken into consideration.

Argument: Five bowls produced in the minai technique belonging to the Great Seljuk Period in the Metropolitan Museum were analyzed in terms of composition order. In the research, visual examples published on the museum's website were accessed. Five bowls were analyzed;

- The inner and outer surfaces of the bowls are decorated with depictions, ornaments and writings.
- The depictions depict assembly (meeting) scenes, throne scenes, entertainment scenes and equestrian figure scenes.
- The depictions were placed on the inside of the bowls.
- The compositions include human figures, animal figures, floral motifs, musical instruments and throne elements.

Result: Great Seljuk period, were analyzed in terms of their compositional organization. The inner and outer surfaces of the bowls were decorated with depictions, ornaments and inscriptions. The depictions depict scenes of assembly (meeting), throne scenes, entertainment scenes and equestrian figures. Some of the borders on the interior and exterior of the bowls are decorated with nesih and kufic script (Figure 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11). Some of the borders have geometric ornamentation (Figure 7, 8). Some bowls are not inscribed (Figure 7, 8, 12, 13, 14), while others are not decorated (Figure 12, 13, 14).

The depictions are placed on the inside of the bowls. The way the human figures sit cross-legged, their anatomy, the geometric ornaments on their clothes and the tiraz bands on their arms reflect the Seljuk type of Asian origin. Based on the fact that the tails of the horse figures are tied, it can be said that the depictions in (Figures 7, 12) reflect the Central Asian-centered Turkish tradition in the context of Seljuk art. It is seen that the symbolic meanings of the sphinx and bird figures in the context of Turkish mythology (Figures 1, 4) are used in the depictions, and in this respect, the influence of Turkish culture and traditions on Seljuk art continues.

While constructing the compositions, it was observed that the depth axes were constructed without being connected to an external point of view in the context of absolute space and absolute time. In this direction, it is understood that the directions of the compositions realized with an objective expression are determined according to the direction of the figure/figures placed in the center and hierarchically placed higher than the other composition elements. Thus, while the central figure is viewed from the front, the other figures are positioned opposite or around this figure. In the bowls viewed from a bird's eye view from above or from the façade, the central figure is viewed from the façade, while the other figures can be viewed in the context of this order, on the right, left, above, below, behind or in front. The colors used on the bowls are white (Figure 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14) and turquoise (Figure 4, 5, 6) due to the opaque glaze. On the figures and motifs, white, turquoise, black, red, green, tan, gilding (gold) and shades of blue were used.